

İzmir'in Kış Öyküsü Sıcaktır

İZMİR'İN SESLERİ
EGE ADALARI VE ÇAKABEY
YEŞİLÇAM'DA İZMİR
ZEYTİN HASADI
ZEUS SUNAĞI
ALTAY KARŞIYAKA DOSTLUĞU

Işığın Kutsadığı

Gündelik hayatın en sade anına düşen ışık huzmesinin aydınlattığı yerde, bir geçit töreni var. Belki de bu törenin sihrendendir, İzmir 'de izlenen her ne varsa çok sevilmesi ve benimsenmesine dair...

Işığın değdiği yerde oluşan aydınlığa doğru atılıyor adımlar. Aydınlığın çekim gücü diye niteleyebileceğimiz bu sihir, yaşam alanımızda her mevsim karşılığını buluyor.

Sihrin sırrını ise İzmir 'de imgelere teslimiyet olunur diye açıklayabiliriz ancak! Hem nasıl teslim olmayacaksınız, karşınızda tüm yaşamışlığıyla katman katman duran bir şehir; durduğıuyla da kalmayan izleyeni davetkar bir şekilde içine çeken bir şehir... Ve o teslimiyet anında, hayal kurmayı öğreten İzmir 'de düşler de adımlar da hep ama hep enerji, devinim ve bunların doğal sonucu olan yenilenmeye dair oluyor.

Merhaba

“Aynı suda iki kez yıkanılmaz” diyor Herakleitos. Hemşehrîmizin binlerce yıl önce İzmir topraklarında dile getirdiği bu söylemin yankısı öyle büyük oldu ki, sonrasında gelen tüm filozoflar ve düşünürler, zamandaki devininim, zaferlerin en büyüğü olduğunu, yaşamın durmaksızın kendisini yenilediğini aktarıp durdular. Buradan yola çıkarak, şimdi yenilenme vaktidir diyoruz... Doğanın kendisini tekrar coşkun bir hale bürümek için içe çektiği; üzerindeki kabuğu tazeleme adına dökündüğü kış mevsimini yaşıyoruz. Bizler de doğanın bir parçasıysak, döngümüze yeniden ivme katacağımız günlere hazırlık vaktidir şimdi. Yaklaşık bir yıldır küresel salgın nedeniyle hiç de alışık olmadığımız günleri soluduk. Kısa bir süre önce şehrimizi sarsan deprem ile canlarımız gitti; yıkıldık. Bu güçlükler bizi daha da kenetledi. Nice zorlukların üstesinden geldiğimiz gibi bu süreci de bertaraf etmemize az kaldı. Ritüellerimizi hep bir arada tekrarlayacağımız günler yakın! Hazırlıklarımız başladı bile. Ege Bölgesi'nin başat kültürel unsurlarından olan zeytin hasadı zamanıdır şimdi ve şehrimizin çevresini saran zeytin ağaçlarının dibinde bereket topluyoruz. Binlerce yılın geleneğini yineliyoruz ve tekrarlayacağımız daha nicesinin olması, yeni hasatların habercisidir. Biriktirdiklerimiz kış aylarıyla birlikte iyice demini alacak. Kulak kabartın bu sese! İzmir'den yenilenmeye dair bir dip dalga geliyor. Şehrimizin tınısına davet ediyoruz tüm dostları. İzmir'in sesleri arasında var çünkü bu tazelenme hali... Dergimizin sayfalarına da taşıdık bu büyüğü sesi. Sanatın nasıl da diri tuttuğunu deneyimleyen iki bilge hemşehrîmiz de kültürü kendisine pusula edinen tüm hayatlardan haberdar etsin diye dergimizin kış sayısında. Ege Denizi'ndeki hikayemizi başlatan kahramanlarımız, hemşehrîmiz Herakleitos, Yeşilçam sinemasındaki İzmir, notaları barış için olan çocuk orkestramız ve birbirinden ilgi çekici konular yine dergimizin sayfalarında. Esenlikler dilerim.

Abdül BATOR
Mimar
Konak Belediye Başkanı

8 İZMİR'İN
KIŞ ÖYKÜSÜ

14 İZMİR'İN
SESLERİ

18 ÇAKA BEY VE
ADALAR DENİZİ

30 YEŞİLÇAM'DA
İZMİR

28 HASAT
ZAMANI

30 DOSLARIMIZ
ZEYTİN AĞAÇLARI

32 ANAMIZ
ZEYTİN

40 LALE
TEMELKURAN

44 TÜZÜM
KIZILCAN

48 BİR ACAYİP
GAZETE

KNK 2020 *Kuş*

Konak Belediyesi Adına Sahibi
ABDÜL BATUR
Mimar
Konak Belediye Başkanı

Yayın Koordinatörü
OZAN YAYMAN
(Sorumlu Yazı İşleri Müdürü)

Editör
İPEK YAŞAR
TEODORA HACUDİ

Görsel Tasarım
BİRGÜL ARICA

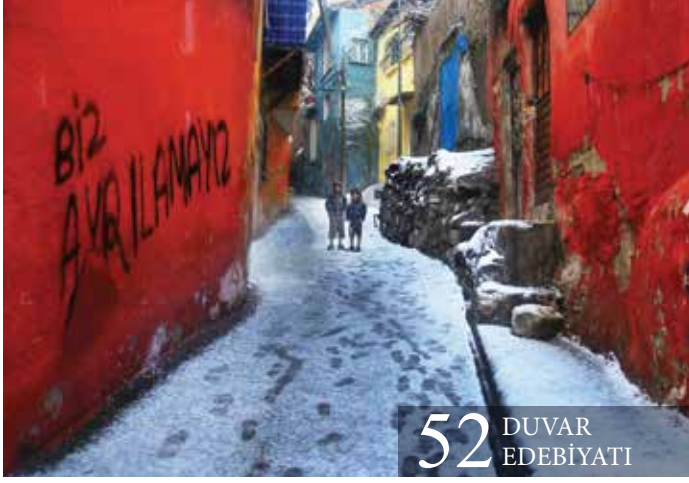
Halkla İlişkiler
EMİNE KALABALIK

Kültür Sanat
ABDULLAH TUNALI

Hukuk Danışmanı
MİNE GENÇ

Yönetim Yeri: İzmir Konak Belediyesi
Dokuz Eylül Meydanı No:6 Basmane / İZMİR
Tel: +90 232 484 53 00
www.konak.bel.tr
knkdergi@konak.bel.tr
Basım: Hürriyet Kağıt Ürünleri Dergi Ofset Mat. San. ve Tic. LTD. ŞTİ.
Tel: +90 232 435 69 69
Yayın Türü: Yerel Süreli – Üç ayda bir yayımlanır, para ile satılmaz
Yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Baskı Tarihi: Aralık 2020

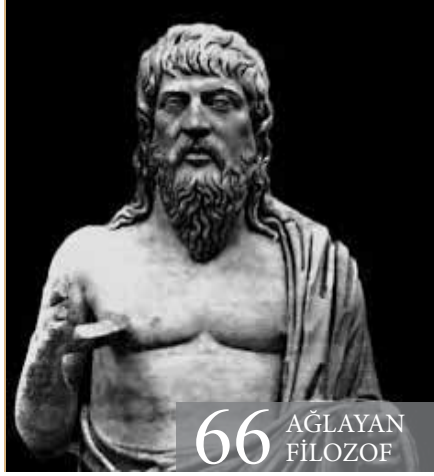

52 DUVAR
EDEBİYATI

62 TARİH
SATILAMAZ

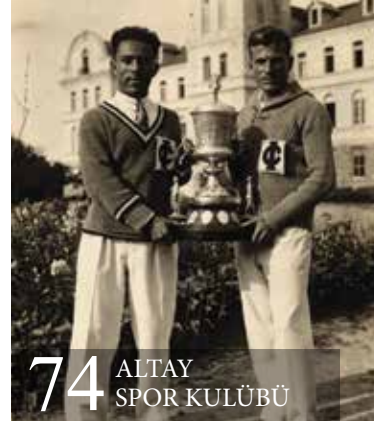
i ç i n d e k i l e r

66 AĞLAYAN
FİLOZOF

70 BARIŞ
ÇOCUK ORKESTRASI

74 ALTAY
SPOR KULÜBÜ

80 ALTAY
ANI EVİ

82 MUSTAFA
NECATİ

84 ALSANCAK
STADI NA 171073

86 ALTAY KAF SİN KAF
DOSTLUĞU

88 ÖRNEK
İZMİRLİLER

90 AŞIKLAR
EVİ

94 BİR KİTAP
BİR TANITIM

İzmir'in Kış Öyküsü Sıcaktır

Hayat döngüsünde kış aylarını soluyoruz ve yenilenme mevsimi sayıyoruz bu günleri. Üzerimizdekileri çıkarma ve o çıplaklık haliyle arınma zamanımız diyoruz. Kimilerince doğanın bir parçasıyız bazılarına göre ise doğanın ta kendisiyiz. Ama öyle ama böyle soyut değiliz ki göğün altında. Tüm canlılar şimdi içe çektiler kendilerini. O muhteşem döngünün öyküsünü yazıyorlar. Kimi daha diri olma adına toprağın altında uykuda, kiminin dalları gelecek yeni yapraklar için boşaldı. Bazısı doğum sancılarında, bazısı peteğini örmekle meşgul. Doğanın bin bir halinden bin bir renk yansıyor tuvale. Serüvende her canlının bir öyküsü var ve onunla ısıtıyor içler.

Öykünün Dışındaysan Üşürsün

Ellerimiz ceplerimizde; yanaklarımızda, burnumuzda al ayaz, gölgelerimiz uzar yollarda. Yürüyüşlerimiz hızlanır, kestirmeleri, kuytuları kollar zihnimiz. Otobüsten iki durak önce inip deniz havasını içimize çekme hevesimizi güneşli günlere ertelediğimiz mevsimdeyiz artık.

Yazın söylendiğimiz güneşi yarım yamalak gökte görünce günebakanlara benzeriz. Efil efil esen Konak İşkelesi önünde güvercinlere yem atıp, pasajlara dala çıka Kızlarağası'na ulaşırız.

Yolda karar vermişizdir zaten bol tarçınlı sahlep içmeye. Avluya girince parlatılmış, kalaylanmış heybetiyle baş köşeye kurulmuş güğümle buluşur bakışlarımız. Bir yandan ellerimizi bir yandan içimizi ısıtmaya hazırız o güğüm. Lezzeti çocukluğumuza uzanır. Sahlep içip geçmeyiz, biraz çocukluğumuzda kalırız.

Yazın dondurma satan mahalle satıcılarımız, kazanlarını kaldırıp güğümlerini koyarlardı el arabalarına. Kaldırımlarda değil, buğulanmış pencere arkalarında bardaklarımız hazır beklerdik. Biz ona gitmezdik o bize gelirdi...

Üstünde çaydanlığın fokurdadığı sobanın yanında, yanık portakal kabuklarının kokusuyla uykuya dalarız. Kar yağsın isterdik. Sabah heyecanla açardık perdeyi. Sonu hep aynı hüsrana ayazdan başka payımıza da başımıza da düşen olmazdı. İzmir'de sert kışlar yaşasak da beyaz örtüyü simli kartpostallarda ve rüyalarımızda görürdük.

Pasaport'tan Kordon'a yürüyüşlerimize Körfez'in karar verdiği günler... Dalgınsak ve coşmuşsa deniz yaklaşmayız. Belli ki çekmez bizim kaprisimizi. Uzaktan sakinleşmesini bekleriz. Biliriz tam karşısına oturup hayallere dalacağımız günler uzak değildir. Bazen sakin sakin bizimle dalgasını geçer. Özler o da bizi. Usuldan ilişiriz işte tam da o sırada banka, kaldırıma. Bir derin nefes alırız, kasvetimiz dağılır. Atlarız vapura hop Karşıyaka'dayız. Martılara bir de buradan bakarız. Yağmurun, ayazın, kara bulutların, yağamayan karın merhem olmasını isteriz uzun gecelerde. Uyusak bi uyusak pirüpak sabahlara uyansak diye dileriz. Unutmak istedikçe hafızamızın zorlamasıyla sarsılırız. Biliriz ki

unutmak için önce iliklerimize kadar hatırlamamız gerekir. Emek emek büyüttüğümüz çoğu şey yükümüz olur, arınmak isteriz. Silkenmemiz sancılı olur, yeniden toparlanamayacağımızı zannederiz. Oysa ki incir ağaçlarına benzeriz. Tıpkı onlar gibi neredeyse her çeşit toprakta, kayalıklarda, yanardağ yakınlarında çoğalır, büyütür. Usuldan kurur, inatla yeşeririz. Bir tek soğuğa dayanamaz genç dallarımız. Kestane kokusunda, havamız dağılsın diye gittiğimiz derme çatma bir balıkçı barınağında, çok eskilerden bildiğimiz bozacı naralarında, su birikintilerinde derdimize derman olacak bir sıcaklık ararız. Yağmura doymak isteriz. Usul usul yağdıkça mutlu oluruz. Tüm kiri yıkayıp götürmesini, bize yumuşacık,

bereketli toprak, yeniden canlanan ağaçlar vermesini bekleriz. Doğa yıkanırken biz de çıkarız sokaklara. Yağacağını bile bile, ıslanmak, kendimize gelmek için almayız yanımıza şemsiyelerimizi. Bir garip aksesuar olur elimizde her an her yerde unutabileceğimiz. Üşendiğimizden değil ıslanmak istediğimizden açmayız çoğu zaman. Bazen de bir çift yüreği nasıl güzel sarmaladığına bakar gülümseriz. Kışın daha çok sarılmak isteriz aslında... Kuru dalların gelinlere benzediği günleri hatırlarız, yeşilin koynuna serilmiş papatyaları... Sıcak şarabın tadında boğazımız burkular, bağbozumuna pür neşe katılacağımız anların hayallerine sarılırız bazen de. Nerede bizi sarıp sarmalayacak, halimizi anlayacak, eksikliğimizi tamamlayacak yoldaş varsa onlara sığırız, kendimize ağır geldiğimizde birlikte hafifleriz, bir fican kahveyle... Sokaklar kalabalığımızı özler mi acaba? Meydanlar yolumuzu gözler mi? Sokaklardaki (dışarıdaki) dostlarımız bize küser mi? Onlar da bir içe dönüş yaşarlar mı bizim gibi? Unutmanın sancılı hatırlamalarıyla uzun geceleri şafağa erdiren bir tek biz değilizdir, değil mi? Daha renkli olabilmek, meyvelerini daha tatlı erdirebilmek, kökleriyle daha sıkı tutunabilmek için unutmaya uykusuna yatması gerekir ağaçların da. Kış mevsimini pazar günlerine benzetirim. Haftanın yorgunluğunun atılabileceği fırsata da çevrilebilir, yorgunluğa yorgunluk katan bir cadı kazanına da. Ertelenmiş işleri daha da erteleyip tüm günü miskin miskin geçirebiliriz ya da karıncalar gibi çalışıp tüm hafta daha az

yorulmayı da seçebiliriz. Yazın bi sebeple okunamayan kitaplarımız başucumuzda birikir, ıvır zıvır çekmecelerimiz dolup taşar, kafamızı kurcalayan eksikler el ayak çekilirken ayyuka çıkar. Bekleriz bunlara elimizin varması için daha sakin geçireceğimiz uzun kış akşamlarını, gecelerini. Tüm bunları yaparken yapmamamız gereken tek şey vardır aslında; anı, günü, ayı, mevsimi korkutup kaçırmamak...

Kaç kışımız daha var bilinmez, işte tam da bu yüzden gidelim coşmuş Körfez'e bakalım, şemsiyelerimizle uzun yürüyüşlere çıkalım, vapurdan mahrum kalmayalım, Bozdağ'da yapacağımız kardan adam için heyecanlanalım. Mevsimin tadını çıkaralım bol tarçınlı sahleple, parmaklarımızı kararkan kestaneyle.

Firuzan ne de güzel söylemiş Çocukluğun Soğuk Geceleri'nde: "Pazar günleri... Şimdilerde... Sokak aralarından geçerken... gözüme pijamalı aile babaları ilişirse, kışın, yağmurlu gri günlerde tüten soba bacalarına ilişirse gözlerim... evlerin pencere camları buharlaşmışsa... odaların içine asılmış çamaşır görürsem... bulutlar ıslak kiremitlere yakınsa, yağmur çiseliyorsa, radyolardan naklen futbol maçları yayımlanıyorsa, tartışan insanların sesleri sokaklara dek yansiyorsa, gitmek, gitmek, gitmek, gitmek, gitmek... isterim hep."

Bizi kendimize inandıracak, yaşamı yük olmaktan çıkaracak, şanslı olduğumuzu hissettirecek bir pencere ardı, bir sokak kedisi, bir çocuk gülümsemesi, bir toprak kokusu mutlaka buluruz. Gidelim kışın koynunda uykuya dalalım...

İzmir'in Sesleri

1981 doğumlu bir profesör ile tanıştırmak istiyoruz sizleri. Henüz 39 yaşında ve ömrünün bu kısa dilimini Prof. Dr. olarak taçlandırdı

Mehmet Can Özer

Müzik alanındaki yetkin isimlerden Jörn Florian Fuchs (Wiener Zeitung) bir 10 yıl kadar önce şöyle tanımlıyordu kendisini: “Henüz 30 yaşında bile olmayan Özer, yapısal, kavramsal ve duysal olarak, Avrupa’da sesle uğraşan sanatçılardan çok ileride”.

Prof. Dr. Mehmet Can Özer, geleneksel müzik unsurlarını elektroakustik müzikle birleştiren çok yönlü bir besteci. Batı ve Doğu müzik kaynaklarını kendi müzik dilinde birleştiriyor.

Kompozisyon ve müzik teknolojileri eğitimlerini Bujor Hoinic, Michael Jarrell, Rainer Boesch ve Gerald Bennett ile Ankara, Cenevre, Zürih ve Berlin’de aldı. Prof. Dr. Özer, 2007 yılından beri kişisel olarak

geliştirdiği “Aşure” adlı programını konserlerinde kullanıyor. Sanatsal faaliyetlerinin yanı sıra, yapımlarını klasik ve caz müzik ekseninde yürüten aktif bir ses mühendisi. Halen Yaşar Üniversitesi’nde Müzik Bölüm Başkanı.

Müzik alanında çok farklı uğraşları var. Örneğin İzmir’in seslerine dair çalışıyor bir de... Şehrimizin seslerinin peşine düşmüşlüğü var. Altıncı solo albümü “Nefes”te,

İzmir’in farklı zaman ve mekanlarında kaydettiği sesleri, müziğe dönüştürdü. Geliştirdiği yazılım ile yüzlerce saatlik kayıtlardan ses mozaikleri elde etti. Albümün, “İzmir Mozaik” bölümünde, Kemeraltı’ndan Basmane’ye, Urla’dan İzmir Körfezi’ne, Adnan Menderes Havalimanı’ndan Çeşme Otoyolu’na kadar olan hattaki sesleri kaydetti. Bir yıllık sürede anılan bu yerlerde, ses kayıtları alıyor öncelikle. Ardından

dinleme ve analiz sürecini işletiyor ve kendi ifadesiyle, “Hoşgörünün mozaïği olan İzmir’i daha iyi anladım. Şehrin geçişliliği, yani her kesimin her yerde ve her zamanda bulunabilmesi, herkesin birbiriyle değerli olması ve bütün oluşturması, şimdilerde İzmir modeli diye tabir edilen yaşam biçimi, benim zihnimde mozaik görüntüsü meydana getirdi. O nedenle de eserime İzmir Mozaik adını verdim” diyor. Söz konusu çalışmasındaki bestelerini,

kendi geliştirdiği ve “Aşure” adını verdiği programla yapan Prof. Dr. Mehmet Can Özer, “Çıkış noktam, iki insan arasındaki en etkileşimli şey olan muhabbet oldu” diyerek ekliyor: “Ben de bunu acaba sahnede nasıl gerçekleştirebilirim diye düşünmeye başladım. Temelde bir sesi alıp onu canlı olarak başkalaştırarak, beraber çalınan kişiye müzikal fikirler vermek olarak amaçlamıştım. Malum uşurenin tek bir tarifi yoktur, elde

ne varsa onları içerir. Ama sonuçta hem bir anma hem de tatlıdır. Bu metaforu kullanma nedenim Balkanlar’dan Pasifik’e kadar bütün kültürlerde müzikte doğaçlama olması ve benim de özellikle bu çalgılarla doğaçlama yaparak, farklı malzemelere uşure yapmak isteğiydi”. Genç profesör, Avrupa sanat dünyasında yer edinen yetkin besteci Mehmet Can Özer ile dergimiz için söyleştik...

-İzmir sesleri nedir? Nasıl tanımlarsınız?

Sesler her yerde var, bizim temel iletişim aracımız, hem sesler çıkartıyoruz, hem de varolan sesleri dinleyerek kendimizi var ediyoruz, yok olmamaya çalışıyoruz. Ses o kadar önemli bir bileşen ki hayatımızda, tüm bilişsel evrimimiz neredeyse sadece sese (dil) dayanıyor diyebiliriz. İzmir de sestən nasıbını alıyor tabii ki, dünyanın her yerinde olduğu gibi. İzmir'in ses haritasını yapmak fikri aslında 2017 yılına dayanıyor. Sevgili Ayşegül Kurtel, bence İzmir'in gurur kaynaklarından biri olan Port İzmir

trienalinin kurucusu ve yürütücüsü. Benden de bir proje istediğinde ona İzmir Ses Haritası fikrini sunmuştum. Proje İzmir'in seslerinin bir yıl boyunca kaydedilerek ardından görsel/işitsel bir yerleştirme olarak sunulmasıydı. Bir yılın ardından, yüzlerce saatlik kayıt yaptım, tabii şehirle de iletişimim değişti. Henüz "İzmir Modeli" söylemi yokken ben İzmir'in yaşam biçimini bir mozaik olarak görmeye başladım. Sosyal katmanların geçişliliği, bireylerin özgürce yaşaması gibi etkenler bana görsel olarak bir mozaığı çağrıştırdı. Uzaktan bütünü görürsünüz ancak yakına geldikçe her bileşen çok farklı

ve bu farklılıklar da bütünü çok özel kılıyor. Kaydettiğim yüzlerce saatlik ses malzemesinden "ses mozaikleri" yapmak üzere bir yazılım geliştirdim. Başka bağlamlardaki seslerin (örneğin Konak'da dalgakıranda oluşan sesler ve bir iş makinesinin sesleri) tınsal benzerliklerini tanımlayarak bir araya getirip, yepyeni sesler ürettim.

-Nereden çıkıyor bu sesler?

İzmir yarımadasının neredeyse tümünde kayıtlar yaptım, Urla'da, Seferihisar'da, şehir merkezinde, ibadethanelerde, taşıtlarda, şehrin seslerinin peşine düştüm.

-Neyi çağırıyor ve dinleyeni hangi ruh haline bürüyor?

Beste anlamında daha avangard bir yerde duruyor, kitlesel müzik alışkanlıklarıyla pek örtüşeceğini sanmıyorum. Ancak sanat eserinin dinleyiciyle doğrudan etkileşime geçmesi durumu da var, bir takım ön bilgiler gerektirmeden de keyif alınabilir, hatta anlaşılabilir. Her dinleyicinin farklı duygusal ve entelektüel tepkiler vereceğini düşünüyorum.

-Mesela insanlar bu şehrin seslerini dinlemek için gelsinler mi İzmir'e? Gelirlerse onlara ne vaad ediyor bu sesler?

Kendimce önemli olan 12 nokta ve belirleyici seçtim, şehirde en çok ilgimi çeken. Bunları da minyatürler olarak besteledim, 1 dakika ile 3 dakika arası değişen kompozisyonlar çıktı. Şehrin sesleri malzeme olsa da, sonuçta oluşan ürün müzik, kısacası sadece sesleri değil o malzemedan oluşan müziği dinliyorsunuz. "İzmir Mozaik" (Port İzmir-4 siparişi) İzmir'in insanlarının ve şehrin oluşturduğu mozaik'in 12 farklı havasını yansıtıyor.

-Hangi kategoriye alırsınız İzmir seslerini? Klasik, rock, folklorik, caz ya da daha başka?

Klasik müziğin geldiği noktada tanımlayabiliriz, elektroakustik müzik diye tabir edilen bu tür, çağdaş çoksesli müziğin evriminde geldiği yer olarak tanımlanabilir.

-Bir müzisyen olsa İzmir'in sesleri, kim dersiniz o müzisyene?

Biraz kendime benzetiyorum besteci olarak, belki o nedenle de içselleştirdim.

-İzmir hatırı sayılır bir kalabalık barındırıyor. Kalabalığın olduğu yerde de haliyle gürültü çok oluyor. Ama o kalabalıktan çıkan sesi yönetebilirsek müzik oluyor desek yeridir. İzmir'in sesleri gürültüye mi müziğe mi evrili? Gürültü ise kaos mu var İzmir'de? Müzik ise orkestra şefi kim?

Gürültünün pek çok tanımı var ancak ses gürlüğüyle ya da karmaşık seslerle alakası kültürel olarak kalmadı. "Gürültü istenmeyen sestir" der John Cage, bir orkestrayı dinlerken sokaktan gelen ses gürültüdür, ancak sokağı dinlerken de dünyanın en iyi orkestrası "gürültü" olarak anlamlandırılabilir. Burada insanların "sokağı dinlemesi" önemli, yani sokaktaki sessel durum da dinlenebilir.

-Hoşgörü? Egeli kültürü? Çok kültürlülük? Deniz ile çevrili bir şehir ve bunun getirdiği dışa dönüklük hali? Binlerce yulla biriken kadim bir şehir kazancı? Liman ve ona bağlı ticaret iklimi? Metropol alanı çepre çevre saran tarım alanları ve ona bağlı hayatlar? Genç nüfus? İon kültürü? Mustafa Kemal Atatürk? Cumhuriyet değerleri? Şef hangisi ya

da şefin batonunda sihir var da pek çoğunu bünyeye katıyor mu?

Bence kaotik ve rastlantısal, sınırları belirleyen de şehrin mimarisi, bir yere yol inşa ediyorsanız oradan mutlaka taşıtlar geçecektir. Hangi taşıtların geçeceği ve nasıl sesler çıkartacağı ise o kadar net belirlenemeyebilir, rastlantısallık bu. Tabii ki her durumda da tınısallık değişiyor, kontrolün nasıl olduğuna da siz karar verin, şehri yapanlarda mı yoksa insanların tavrında mı?

-Son yayınlanan CD'niz sizin altıncı solo albümünüz ve 2018 sonbaharında dağıtıldı. Bu albümü biraz anlatır mısınız?

"Bu CD 2014-2017 yılları arasında bestelediğim, sabitlenmiş ortam için elektroakustik müziklerden bir seçkiyi içerir. Her parçayla ilgili program notları yerine, onlar üzerine birer cümle yazmak istiyorum. "Cennetin Kapısında"nın başlıca sessel malzemeleri Baltık Ülkeleri'nde kilise ayinleri sırasında, kapının dışından yapılan ses kayıtları ve ramazan davulcuları olup küçük Kemal'imize adanmıştır. "Balıklar-III-Plug-in" dizinin üçüncü parçası ve balıkların hareketlerini sessel dünyaya çevirmeye çalışıyor. "Canon a 9 Sonori" dokuz sesli bir kanon, kitleler ve medya ilişkilerini inceliyor. "Nefes" her nefes alışta var olan bir çevreyi tasvir ediyor ve küçük Gabriel'imize adandı. "İzmir Mozaik" (Port İzmir-4 siparişi) İzmir'in insanlarının ve şehrin oluşturduğu mozaik'in 12 farklı havasını yansıtıyor.

Doç. Dr.

**Akın
ERSOY**

Smyrna Antik Kenti Kazı Başkanı
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Ege Denizi, eski kaynaklarda, “Adalar Denizi” olarak kabul görüyor ve Akdeniz’in bir parçası biçiminde değerlendiriliyordu. 3 bin kadar adadan oluşan bu denizin sahillerinde ilk Türk tersanesi ve donanmasını Çaka Bey oluşturdu. Ve bu girişim İzmir ile çevresinde ilk kez Türk nüfusuna kapı açtı.

Çaka Bey Ve Öncesinde Adalar Denizi

Son dönemdeki Ege Denizi adalarına ilişkin tartışmalar, Adalar Denizi’nin tarihsel derinliğine kısa bir bakış atmamıza neden oldu. Tarih boyunca adalar özellikle “Doğu”nun bilim, sanat ve mimarlığının “Batı”ya, Batı için ise zengin Doğu’ya ulaşmanın aracı oldular. Kısacası her iki tarafın egemenleri için karşıya ulaşmak Ege Adaları’na sahip olmak önemli idi. Her iki tarafın kendini güven içinde hissetmesi ve yaşaması için de bu önemliydi. Binlerce yıl süren tarihsel süreci bu sayfalara sığdırmak mümkün olmadığından sözü uzatmadan biraz daha günümüze yakın bir tarihten başlayarak adalara ilişkin bazı bilgileri burada paylaşabiliriz. MÖ 1200 civarında tüm Akdeniz’de yaşanan birbiri peşi sıra gelen felaketler sonrasında Tunç Çağı kültürlerinin ortadan kalkmasının ardından Demir

Çağ olarak yeni bir döneme geçilmişti. Bu çağın başlangıcında bilindik adlarıyla Aioller, İonlar, Dorlar gibi yeni hayatlar kurmak isteyen göçmen gruplar Yunanistan anakarasından yola çıkarak adalar üzerinden Anadolu kıyılarına ulaştılar ve Anadolu ev sahipleri ile iyi veya kötü birlikte yaşama alışkanlığı geliştirdiler. Efsaneler Çağı olarak da adlandırılan bu zamanda Ortadoğu ve Mısır kökenli efsanelerden motifler taşıyan ama özellikle Anadolu’dan beslenerek Yunanistan’da dile gelen, sonrasında da yazıya dökülen önce Homeros’un ve Hesiodos’un sonrasında ise diğer halk ozanlarının dillendirdiği destanlar ortaya çıktı. Bizim bugün Ege Denizi adını verdiğimiz Adalar Denizi de bu efsanelerde kendine yer buldu, konu oldu.

EFSANELERDE ADALAR

Efsaneye göre; Atina Kralı Aigeios, Atina’da Savaş Tanrıçası Athena adına 4 yılda bir düzenlenen Panathenaia şenliklerinde Giritli atlet Androgeos’u öldürtmüştü. Aigeios, Girit’in güçlü Kralı Minos tarafından her yıl Atinalı gençlerden 7 erkek 7 kızı insan gövdeli boğa başlı bir karışık canavar olan Minotauros’a kurban etmesi ile cezalandırılmıştı. Aigeios’un gel zaman git zaman büyüyen oğlu Theseus, babasını üzen bu cezadan kurtulmak için gönüllü olarak Atinalı gençlerin arasına karışarak Girit’e gitmiş ve Minotauros’u öldürerek hem Atinalı gençleri kurtarmış hem de babasının üzüntüsüne son vermişti. Theseus Girit’e giderken babasına “zaferle dönerse gemiye beyaz yelken çekerek döneceğine” söz vermişti. Ancak babasına verdiği sözü unutan Theseus kara yelkenli gemisi ile Atina limanına girince kral oğlunu öldü sanarak kendini denize atar ve boğulur. İşte bu tarihten sonra efsanelerde adalar denizine kralın adına atfen Aigaios adı verilecektir.

Çaka Bey’in İstanbul Deniz Müzesi’ndeki büstü.

3 BİN ADA

Ege Denizi (Yun./Lat. Aegae) için Antikçağ ve sonrasında efsanelerdeki adıyla Aigaios sözcüğünün kullanılmasının yanında, Arkhon-Baş ve Pelagos-Deniz sözcüklerinin bir araya gelmesinden oluşan Arkhipelagos birleşik sözcüğü Yunanca kaynaklarda çokça kullanıldı. Bu sözcük Ortaçağ ve sonrasında Venedik ve Cenevizliler'in üzerinden ve etkisiyle "adalar denizi, takımadalar, adalar topluluğu" anlamları yüklenerek Batılı dillerine geçmiştir. Türk kaynaklarında da "adalar denizi" olarak adlandırıldığı ve Akdeniz'in bir parçası olarak değerlendirildiği görülür. 3 bin kadar adadan oluştuğu söylenen deniz son yüzyılda ise Batı Dilleri'nde örneğin İngilizce'de Aegea/n olarak kullanılacak ve dilimize de "Ege" olarak yerleşecektir.

Adalar Denizi Yunanca kaynaklarda 7. yüzyıldan itibaren Midilli Adası dahil Aigaion Pelagos Theması adıyla Doğu Roma Devleti'nin bir vilayeti olarak karşımıza çıkmaktadır. Thema sistemi Avrupa kıtasındaki yerli kavimlerin Doğu Roma topraklarına yönelmeleri ve Doğu'da İslamiyet'in yükselişi karşısında ayakta durmaya çalıştığı sırada ortaya çıktı. Sistem Doğu Roma Devleti'nin askeri nitelikli idari alanlar tesis ederek ayakta kalma çabasının bir parçasıydı. Böylece bazı büyük adalar dışında kalan adalar tek bir idari çatı altında toplanmış oldu. Batı Anadolu kıyıları ise Thrakesion Themasının idari yapısı içinde kaldı. Sisam (Samos) ve Sakız (Khios) Adaları ise bu iki idari bölgeden bağımsız birer thema merkezi idiler.

BEŞ GRUP

Güneyden Girit (Krete) Adası ile sınırlı olan Ege adaları, günümüzde beş grup halinde tanımlanmaktadır. Gruplardan ikisi Yunanistan anakarasına yakındır. Eğriboz

(Euboea) Adası'nın hemen kuzeyinde yer alan dağınık adalar Şeytan Adaları veya Teselya Adaları grubunu oluşturur ve Yunanca dağınık anlamına gelen "Sporas" sözcüğü nedeniyle Kuzey Sporad Adaları olarak da adlandırılır. Güneyde Atina'nın uzantısında bulunan adalar ise Kyklatlar grubunu oluşturmaktadır. Kyklatlar grubu içinde Antik Çağ'da büyük bir ada olan Naksos ile daha küçük bir ada olan Delos adaları öne çıkmışlardır. Delos Adası sahip olduğu Apollon Kutsal Alanı ile çağının Delphoi (Yunanistan), Klaros (Değirmendere-Menderes-İzmir) ve Didim (Didyma-Aydın) ile birlikte en ünlü kehanet merkezlerinden biriydi. Bu adalar grubuna Yunanca "daire, çember" anlamına gelen "Kyklos" sözcüğü nedeniyle Kyklat adı verilmesinin nedeni bu gruptaki adaların Delos adasını ortada bırakıp onu çevrelemelerinden kaynaklandığı ileri sürülür. Bu grup içindeki Paros adası ise Antik Çağ'ın özellikle heykel ve kabartma üretiminde çokça tercih edilen kaliteli mermer ocaklarına sahip olması ile bilinmektedir.

Diğer üç grup ada ise Anadolu kıyılarına yakındır. Semadirek (Samothrake), Limni (Lemnos), Gökçeada ve Bozcaada'nın da içinde bulunduğu grup Boğazönü Adaları grubunu oluştururlar. İzmir'e paralel uzanan içinde Sakız (Khios) ve Sisam (Samos) Adaları'nın olduğu grup Saruhan Adaları grubunu, Muğla'ya paralel uzanan içinde Rodos (Rhodos) ve İstanköy (Kos) Adaları'nın bulunduğu grup ise 12 Adalar (Dodekanese) veya Menteşe Adaları grubunu oluştururlar. Menteşe Adaları grubu Güney Asporad Adaları olarak da bilinmektedir.

ANAKARA ETKİSİ

Ada grupları yakın oldukları ana karaların kültürel ve demografik etkisi altında kaldılar. Örneğin bu nedenle MÖ 5. yüzyılda Herodotos'un

İonia olarak adlandırdığı bölgede güney İzmir'in 10 kara kentine (Foça (Phokaia) dahil) ilave olarak birer ada kenti olan Sisam (Samos) ve Sakız (Khios) Adaları da yer alıyordu. Bu anlamda Herodotos, Saruhan Adaları'nın anakara yani Anadolu ile bağlantısını belirten en eski kaynaklardan biridir. Yine Herodotos Bodrum Yarımadası'ndaki Dor kentleri birliğini sayarken Bodrum (Halikarnasos) ve Knidos gibi ana kara kentlerinin yanında 12 Adalar'dan Rodos Adası'ndaki Lindos, Kameiros ve İalysos kentleri ile İstanköy (Kos) ada kentlerini de saymaktadır. Aynı şekilde Herodotos'un İzmir'in kuzeyinde yer alan Aiolis olarak tanımladığı bölgede Myrina ve Kyme gibi kara kentlerine ilave olarak Boğazönü Adaları grubundan Bozcaada (Tenedos) ve Saruhan Adaları grubundan Midilli (Lesbos) adasının 6 kentini saymaktadır ki Herodotos Anadolu'ya yakın olan adaların anakara ile bağlantısını bu adalar üzerinden de vurgulamaktadır.

ADALAR ARASI TİCARET

Smyrna kazıları çerçevesinde ele geçen buluntulardan İzmir'in somut buluntular üzerinden adalarla bağlantısını açıkça görmek mümkün olmaktadır. Aiolis bölgesi kentlerinden Midilli Adası'nın, Mytilene kenti ile olasılıkla ticari bir anlaşmazlığı gidermek için Homonoia (Uyum) anlaşması yaparak sikke bastığı, İzmir'de sikkesi ele geçen Kyklatlardan Keos Adası ile niteliğini bilmediğimiz bir ticari ilişki içinde bulunduğu, 12 Adalardan Rodos ve İstanköy ile birlikte Kuzey Ege'de yer alan ve Selanik ile bağlantılı olan Taşoz (Thasos) adası ile şarap ticareti yaptığı görülmektedir. Yine Taşoz ve Kyklatlardan Paros adası ile mermer ticareti yaptığını bilmekteyiz. Bu örneklemelerden de anlaşıldığı üzere üzüm ve üzüm ürünleri ile balık ürünleri ve mermer adalarla yapılan

ticaretin ana kalemleri idi. Ancak geniş ölçekte bakıldığında özellikle Akdeniz ile Karadeniz arasındaki ticareti ve egemenlik alanlarını kontrol etmek için Ege Adaları'na sahip olmak gerekiyordu. Örneğin MÖ 5. yüzyılın başında Yunanistan anakarası kentlerinin Anadolu'ya egemen olan ve çağının süper gücü olan Persler ile savaşlarında adalara hakim olmak düşüncesi yatıyordu. Yine MÖ 4. yüzyılın sonunda Perslerin Anadolu'daki egemenliğine son veren Makedon Kralı Büyük İskender'in temel amaçlarından biri Akdeniz ve Karadeniz arasındaki ticareti kontrol etmek için adalar denizine hakim olmaktı. Adalara egemen olmak aynı zamanda Akdeniz ve Karadeniz'e

egemen olmaktı. Nitekim Roma ve ardından Doğu Roma ve Osmanlı Devleti bu egemenliği sağlayabildikçe başarılı oldular.

TÜRKLER BELİRİYOR

5. yüzyılda Atilla önderliğindeki Türk topluluklarından Hunlar Avrupa'ya ulaştıklarında Balkanlar'a da baskı uyguladıkları bilinmekle birlikte Hun Akıncıları'nın Balkanları aşarak adalar denizine ulaştıklarına ilişkin bilgimiz yoktur. Ardından 9. yüzyılın sonunda Oğuz Türkleri'nin ve Hazarlar'ın baskısı ile önce Yayık (Ural) Nehri'nin batısına ardından da 896-902 tarihlerinde Volga (İdil) Nehri'nin diğer tarafına

göç etmek zorunda kalarak Rus Ovaları'na ulaşan ve yurt edinen Türk topluluklarından Peçenekler Avrupa sınırlarında göründüler. Bulgar Kralı Symeon tarafından Doğu Roma Devletine karşı yürüttüğü savaşa davet etmesi ile Peçenekler önce Macar ovalarına, 943'de bu kez Rus Hükümdarı İgor'un daveti ile Tuna boylarına ulaştılar. Peçenekler 1046-1048 sularında gerçek anlamda ilk kez Tuna'yı geçerek Doğu Roma Devleti'nin Balkanlar'daki topraklarında yerleştiler. XI. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Oğuzlar'ın büyük bölümü Büyük Selçuklu Devleti'ni kurup Anadolu'ya doğru yönelirken, bir bölümü ise Karadeniz'in kuzeyindeki topraklara ulaştılar. Ruslar tarafından "Tork" (Türk) olarak adlandırılan Oğuzlar, Kıpçaklar'ın baskısına uğrayarak Volga (İdil) Nehri'ni geçip Karadeniz'in kuzeyine göç etmek

Çaka Bey İzmir Beyliği'nin sınırları (TDV).

Çaka Bey'den 100 yıl sonra Kuman ve Kıpçakların yayılım alanları..

zorunda kalmışlardı. Rus kaynaklarına göre Torklar 1055 yılında batıdaki Dinyeper (Özü) Nehri'ne ulaşmışlar, ancak Rus prensleriyle giriştikleri savaşları kaybederek Aşağı Tuna'ya doğru göç etmişler ve Aşağı Tuna boyları ile onun kuzeyindeki yörelere gelmişlerdi. Doğu Romalılar onları Uz (Uguz) diyerek kavim adlarıyla anmışlardı. Uzlar 1065'te Tuna'yı geçip Balkanlar'a akınlar yapmışlardır. Fakat büyük bir kısmı bu akınlar sırasında Peçenekler'in hücumları, şiddetli soğuklar, salgın hastalıklar ve bilhassa açlık sebebiyle büyük kayıplar verdiler. Bu durum esasen nüfusları fazla olmayan Uzları siyasî bir güç olmaktan çıkarmış ve hatta varlıklarını bile koruyamamışlardı. Bazı oymaklar Doğu Roma Devleti tarafından Balkanlar'ın bazı yörelerine ve özellikle Makedonya'da yerleştirilmişlerdir. Uzlar, Malazgirt Savaşı'nda, Bizans Ordusu'nun sağ kolunda yer almışlardır. Savaş

sırasında Bizans ordusundaki Uzlar'ın büyük bir kısmı ile Peçenekler Selçukluların tarafına geçerek savaşın Sultan Alparslan tarafından kazanılmasında etkili olmuşlardır.

ÇAKA BEY ETKİSİ

Türklerin Ege Denizi'ne gerçek anlamda ulaştıkları ve hakimiyet kurdukları ilk süreç Çaka Bey zamanında olmuştur. Çaka Bey'e kadar bir hakimiyet alanı kurmaksızın Türk topluluklarının Balkanlar üzerinden Adalar Denizi'ne ulaştıklarını arkeolojik olarak en azından henüz kanıtlamak güçtür. 1071'deki Malazgirt Savaşı'nın ardından, Danişmendliler'den ayrılan Sultan Turasan'ın mahiyetinde, İstanbul'a kadar olan Anadolu'nun batısındaki Doğu Roma topraklarına düzenlenen akınlara katılan bir Türk beyi olarak bilinen Çaka Bey,

akınlardan birinde, belki de 1078 tarihinde, Aleksandros Kabalikos tarafından esir alınarak İstanbul'a götürülmüş, İmparator III. Nikephoros Botaniates'in dikkatini çekerek onun himayesine girmiş ve kendisine protonobilismus (soyluların birincisi) unvanı verilmişti. Çaka Bey (Tzakhas) ile ilgili olarak en fazla bilgiye İmparator I. Aleksios Komnenos'un (1081-1118) yedi çocuğundan ilki ve en büyük kızı olarak 1083 yılında eşi Eirene Komnena'dan İstanbul'da doğan ve iyi bir eğitim almış olan Anna Komnena'nın Aleksiad adlı kitabından öğrenilmektedir. Anna Komnena bu kitabı babası I. Aleksios'un kahramanlıklarını destanlaştırmak için yazmıştı. Anna Komnena'ya göre Çaka Bey, imparatorluk sarayında Homeros'u okuyup anlayacak kadar Yunanca ile Doğu Roma ordularının savaş metotlarını öğrenmiş biriydi.

Büyük Selçuklu Haritası (Harita Gn. Md.)

Hatta Doğu Roma tahtına göz diktiği de rivayet edilen Çaka Bey'in denizciliğe önem vermesi bu nedene dayandırılmaktadır.

ÇAKA BEY İZMİR'İ ALIR

1081 yılında İstanbul'da tahta I. Aleksios Komnenos geçince devlet bürokrasisinde yeniden düzenlemeler yaptığında Çaka Bey'in kendisine daha önce verilen unvan ve ayrıcalıklar geri alınmıştı. Bu sırada Anadolu'nun çeşitli yerleri Türk beyleri tarafından fethedilmiş, İstanbul'un Anadolu ile irtibatı kesilmişti. Çaka Bey bu ortamda İstanbul'dan ayrılıp Anadolu'ya geçerek kendine bağlı kuvvetlerle birlikte İzmir'i (Smyrna) ele geçirmiş ve donanma kurmuştur. Anna Komnena'ya göre, İzmir'de karşılaştığı bir Rum (Romaios-Romalı-Rum) ustaya veya ustalara çok sayıda "çektirme" tekne inşa ettirmiş ve ayrıca olasılıkla 40 parçadan oluşan korsan gemileri ile anlaşarak bir donanma oluşturmuştur. 1081 yılında kurulan bu donanma nedeniyle Çaka Bey Türk Deniz Kuvvetleri'nin kurucusu ve Türk Denizciliği'nin ilk Amiralisi olarak kabul edilmektedir. Böylece Türkler açısından bakıldığında, 1081-1098 yılları arasında, ilk kez Batı Anadolu kıyılarına ve bu kıyılara yakın adalara hakim olan siyasi ve askeri bir güç ortaya çıkmıştır.

İZMİR MERKEZLİ BEYLİK

Çaka Bey'in İzmir merkezli beyliği kurduğu sırada Doğu Roma donanması ve kara ordusu büyük ölçüde çökmüş ve zayıflamıştı. Doğu Roma'nın Balkanlar'da Peçenekler ile uğraştığı bu süreçte Çaka Bey donanması ile egemenlik alanını genişletmek için kıyı kentleri Urla'yı (Klazomenai-Urla İskelesi) ve ardından Foça'yı (Phokaia) ele geçirdi. 1089'da Midilli (Lesbos) Adası'ndaki Mytilene (Midilli) şehrini herhangi bir direnişle karşılaşmadan alan Çaka Bey, 1090 yılında Sakız (Khios) adasını ve şehrini ilk saldırıda kontrol altına almış, Sisam (Samos) İstanköy (Kos) ve Rodos (Rhodos) Adaları'nı ele geçirmiş, sonrasında Edremit (Adramytteion) ve Abydos'u (Çanakkale – Nara Burnu) ele geçirerek Çanakkale Boğazı'na kadar Batı Anadolu kıyılarını kontrol altına almıştır.

HEDEF BÜYÜR

Batı Anadolu kıyılarını ve yakın adaları kontrol eden Çaka Bey'in bundan sonraki asıl hedefi Gelibolu Yarımada'sı ve Trakya idi. Bunun için de Balkanlar'da İstanbul'u uğraştıran Peçeneklerle temasa geçtiği gibi Doğu Roma Devleti hizmetinde bulunan Anadolu Türklerini de kendi ordusuna çağırdı. Öte yandan Peçenekler ile yaptığı ittifaka Anadolu Selçuklu Devleti Sultanı Süleymanşah'ın İznik'te vekil olarak bıraktığı Ebü'l-Kâsım da katılmıştı. Bu ittifakı

bozmak için Doğu Roma Orduları İznik'i kuşatmışsa da İsfahan'da ikamet eden Büyük Selçuklu Devleti Sultanı Melikşah'ın atlı birlikler göndermesi üzerine kuşatma kaldırılmıştı. Ebü'l-Kâsım kuşatmanın ardından Doğu Romalıları takip ederek çatışmaya bile girmiş, ancak ne olduysa olmuş İstanbul ile anlaşan Ebü'l-Kâsım bu kez İstanbul'a giderek I. Aleksios'a konuk dahi oldu.

İSTANBUL'A İLK TÜRK KUŞATMASI

Diğer yandan 1090'da Peçenekler karadan İstanbul'un Trakya kırsalına, Çaka Bey ise denizden İstanbul'a yöneldi. Böylece sıkışıp kalan İstanbul 1090-1091 kışında büyük sıkıntı çekti. Bu tehlikeli durum karşısında İmparator I. Aleksios Komnenos bir başka Türk topluluğu olan Kumanlar ile anlaşmak zorunda kaldığı gibi Ebü'l-Kâsım ile de anlaşması üzerine Çaka Bey'in geri çekildiği anlaşılmaktadır. Çaka Bey'in geri çekilmesi ile yalnız kalan Peçeneklerin Kuman ve Doğu Romalı kuvvetlerin saldırıları sonucu çok büyük zayıflama, İstanbul'un bu ilk Türk kuşatmasının teşebbüs halindeyken sona ermesine neden oldu (29 Nisan 1091). İstanbul'un bu ilk Türk kuşatmasının ardından Kumanların ve 12. yüzyılın ilk yarısında Peçeneklerin paralı asker olarak Doğu Roma Ordusu içinde yer aldıkları görülecektir. Doğu Roma Devleti'nin sınırlı asker kaynağını zenginleştiren bu Türk toplulukları dönemin istihdam politikasına göre toprağa bağlı asker köylüler şeklinde iskân edilmişlerdi. Savaş durumunda bu yerleşiklere az bir ücret verilmekle birlikte onlardan kişisel askeri donatıları ve bir at ile birlikte orduya katılmaları beklenmekteydi. Öyle ki Kumanların bu kapsamda 1317'de İzmir Aydınöğlü Mehmet Bey'in eline geçinceye kadar, 13. yüzyılda İzmir civarına

Arka yüzünde Tevbe Suresi 33. A yazılı olduğu Mısır egemeni Fatımi Halifesi El Müstansir'e ait altın dinar.

yerleştirildikleri bilinmektedir. İstanbul'un Türk kuşatmasından kurtulması sonrasında 1092 yılında, I. Aleksios, Ioannes Doukas'ı karadan, Dalassenos'u denizden donama ile Çaka Bey'in üzerine gönderdi. İstanbul kuvvetleri Çaka Bey'in kardeşi Yalvaç'ın yönetimindeki Midilli'yi (Lesbos) kuşatırken; Çaka Bey ise donanmasıyla birlikte ada açıklarında mevzilenmişti. Anna Komnena'ya göre geceli gündüzlü üç ay kadar süren saldırılar sonrasında çıkan şiddetli bir fırtına nedeni ile güç durumunda kalan Çaka Bey anlaşma yaparak İzmir'e dönmek ve adayı terk etmek zorunda kaldı.

ÇAKA BEY'E KOMPLO

Tam da bu sırada Doğu Roma Devleti'nin Girit ve Kıbrıs Adası'ndaki isyanlarla uğraşması Çaka Bey'e İzmir'de yeniden bir donanma yaratma fırsatı verdiği gibi henüz donanma gemilerinin yapımı dahi tamamlanmadan Edremit (Adramytteion) ve boğazın Anadolu yakasında bulunan Abydos'u (Çanakkale – Nara Burnu) kuşatarak Çanakkale Boğazı'na kadar Batı Anadolu kıyılarını kontrol altına aldı. Tam da donanmasını Çanakkale Boğazı'na sevkedeceği sırada Çaka Bey'in İstanbul'a yönelik askeri teşebbüsleri hem İmparator I. Aleksios'un hem de biraz da imparatorun etkisi ile I. Kılıç Arslan'ı tedirgin etmişti. I. Kılıç Arslan, Çaka Bey'in faaliyet alanını kendi yayılma sahası olarak görüyordu. Çaka Bey ile tek başına başa çıkamayacağını anlayan I. Aleksios, Selçuklular ve Sultan için de onun bir tehlike olduğunu savunarak İznik'te (Nikaia) tahtta bulunan I. Kılıç Arslan'ı, Çaka Bey'e karşı kışkırttı. İmparator bir yandan Dalassenos'u yeni bir donanma ile İzmir'e yönlendirirken aynı zamanda Çaka Bey'in damadı olan I. Kılıç Arslan ile güç birliği anlaşması

yaptı. Anlaşma gereği Dalassenos'un denizde gerçekleştireceği harekate karşılık I. Kılıç Arslan karadan ilerleyecekti. İki taraf arasındaki ittifaktan geç haberi olan Çaka Bey, I. Kılıç Arslan'ın niyetini öğrenmek veya Sultan'ın davetine icabet için rivayete göre Abydos yakınlarında karargah kuran Sultan'ın yanına gitti. 1093'de, Kendisini karşılayan I. Kılıç Arslan, onu sofrasına almış, Anna Komnena'ya göre, Çaka Bey "sarhoş" edilerek bizzat Sultan'ın çektiği kılıç ile öldürülmüştür.

İZMİR'İN EL DEĞİŞTİRMESİ

1097'de I. Haçlı Seferi sırasında Anadolu Selçuklularının elinden alınan İznik'te, Sultan'ın eşi ve Çaka Bey'in kızı Doğu Romalılar tarafından esir alınmıştı. İmparatorun emriyle karadan İoannes Doukas ve denizden de Kaspax İzmir'e yöneldiler. Kaspax Kemeraltı'nın bulunduğu yerdeki limana gemilerini demirlerken, Doukas ordusunu surların dışında olasılıkla Bornova ovasında konaklattı. Doukas'ın İzmir'in teslim olması halinde Müslümanların şehri terketmelerine izin verileceği sözü üzerine kent direniş ile karşılaşılmasızın el değiştirdi. İzmir el değiştirmesi sessizce olsa da asıl felaket bundan sonra yaşanacaktı. Anna Komnena'ya inananak olursak, bir İzmirli Rum bir Müslüman'ı parasını çaldığını iddia ederek suçlamış, iddia üzerine yakalanan bu Müslüman idama götürüldüğü zannederek o sırada yakınında bulunan

Kaspax'ı ansızın çıkardığı hançeri ile öldürmesi üzerine Doğu Roma Donanması askerleri kente girerek Çaka Bey taraftarı 10 bin İzmirliyi kıyımdan geçirmişlerdi.

ÇAKA BEY GERÇEĞİ

Çaka Bey, iyi bir teşkilatçı ve denizci olup Ege sahillerinde ilk Türk tersanesiyle donanmasını meydana getirmiş, İzmir ve civarında ilk Türk nüfusa kapı açtığı gibi bu bölgelerin daha sonra Türkmen Beylikleri tarafından fethine de zemin hazırlamıştır. Böylece 13. yüzyılın sonu 14. yüzyılın başında Batı Anadolu kıyılarında kurulacak olan Menteşeoğulları, Aydınoğulları ve Saruhanoğulları Beylikleri zamanına kadar kıyıları ve adalar denizi bir süre daha Türkler'den uzak kaldı.

KAYNAKÇA

Dönem Kaynakları
Herodotos, Herodot Tarihi, Çev: Müntekim Ökmen, Remzi Kitabevi, İstanbul 1973.
Anna Komnena, Alexiad, Çev: Bilge Umar, İnkilap Kitabevi, İstanbul 1996.
Modern Kaynaklar

Ahmet Refik, Bizans Karşısında Türkler, Haz: Fahameddin Başar, Kitabevi, İstanbul 2013.

Akın Ersoy, Smyrna and Related Cities in the Light of Finds, Smyrna/İzmir Kazı ve Araştırmaları II, Ed: Burak Yolaçan-Gözde Şakar-Akın Ersoy, Ege Yayınları, İstanbul 2017, s. 101-116.

Ali Sevim, Anadolu'nun Fethi: Selçuklular Dönemi (Başlangıçtan 1086'ya kadar), TTK Basımevi, Ankara 1987.

Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul 2010.

Georg Ostrogorsky, Bizans Devleti Tarihi, Çev: Fikret İşıltan, TTK Basımevi, Ankara 1981.
Giacomo E. Carretto, Akdeniz'de Türkler, Çev: Durdu Kundakçı-Gülbende Kuray, TTK Basımevi, Ankara 1992.

İzmir Kent Arkeolojisi Eskiçağ ve Ortaçağ Arkeolojisi Cildi, Ed: Ersin Doğer-M.Nezih Aytaçlar-Akın Ersoy-Murat Tozan, İzmir 2014.

İslam Ansiklopedisi, Çaka Bey Maddesi.

İzmir'de bulunan I. Aleksios Komnenos'a ait sikke.

Dr. Öğr. Gör.

**Dilara
BALCI GÜRPINAR**

Yaşar Üniversitesi Sanat ve
Tasarım Fakültesi
Film Tasarım Bölümü

İstanbul şehrinin Yeşilçam filmlerine sahne olması geleneği İzmir'de çekilen filmler ile değişir. Kameranın yönünü İzmir'e çevirmesiyle Milli Mücadele temalı filmler, beyaz perdeye yansımaya başladı. İzmir manzarasını romantik filmlere dekor olarak uygulayan yönetmenlerin bu eğilimi, sinema dünyasına, hareketli kartpostal etkisinde filmler sundu.

Kartpostal Gibi Şehir Yeşilçam'da

Yeşilçam sinemasında kentte geçen filmler arasında sektörün kalbi olması dolayısıyla İstanbul'un ezici bir üstünlüğü olduğu söylenebilir. İlk kurmaca filmler İstanbul'da çekilmiş; ilk özel yapım şirketi Kemal Film, yapım şirketleri ve stüdyoların tamamına yakını ve ilk önemli sinema salonları İstanbul'da açılmıştır. Sinema ilk kez İstanbul'da meslek olarak kabul görmeye başlamış; sektör çalışanları da yine bu kentte yetişmiştir. Dolayısıyla birbirinden farklı türde yüzlerce Yeşilçam filminin İstanbul'da çekilmesi, İstanbul'da geçen öyküler anlatması şaşırtıcı değildir. Bu öykülerin önemli bölümünde ise kentte yaşanan göç, konut sorunu, gecekondulaşma, işsizlik ve ekonomik sorunlar az ya da çok ele alınır. Harici (dış) ve dahili (iç) mekânların stüdyo ve yazıhanelere yakın olması ve setin İstanbul ile sınırlı tutulması, ulaşım ve barınma masraflarını kısırak bütçenin düşük kalmasında da etkili olmaktadır. Hatta Türkan Şoray gibi birçok oyuncunun daha fazla filmde rol alabilmek için anlaşmalarına İstanbul dışındaki filmlerde oynamayacaklarını not düştikleri de bilinmektedir.

İZMİR SAHNEDE

Tüm bunlara rağmen Yeşilçam'ın kent temsili İstanbul ile sınırlı kalmamıştır. Özellikle köy temalı filmler (örneğin; Metin Erksan'ın 1963 yılında Bademler Köyü'nde çektiği Susuz Yaz) ve bazı tarihi yapımlar coğrafi özelliklerin gerekliliğinden ötürü İstanbul'un dışında çekilmiştir. Kimi zaman ise İzmir, Bursa, Ankara, Antalya, Balıkesir, Aydın başta olmak üzere farklı kent dokularının ve manzara görüntülerinin seyirci çekeceği beklentisiyle hareket edilmiş ve bu yönde senaryolar kaleme alınmıştır. Özellikle de İzmir, sinemacıların ilk tercihleri arasındadır. Tamamı ya da bir bölümü İzmir'de çekilen onlarca filmde, çoğunlukla yaz mevsiminde

geçen romantik öyküler anlatılırken kentin yalnızca fon olarak kullanıldığı dikkati çeker. Bu filmler İzmir'deki günlük yaşam; sosyal, kültürel ve ekonomik yapıya ve sorunlara dair bilgi verme açısından oldukça kısırdır. Hareketli kartpostallara benzetilebilecek sahnelerin, turist rehberi edasıyla kent sokaklarını arşınlayan karakterler üzerinden, seyirciye kent turu attırmaktan öteye gidemediği ileri sürülebilir.

“İZMİR ATEŞLER İÇİNDE”

İzmir ve çevresinde geçen Milli Mücadele konulu filmler ve efe filmleri Yeşilçam seyircisi tarafından hemen her dönem büyük ilgi görmüştür. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edildiği döneme ait bir casusluk öyküsü anlatan İzmir Ateşler İçinde (Osman N. Ergun, 1959) isminde “İzmir” sözcüğü geçen az sayıdaki Yeşilçam filminden biridir. Filmde, Harry Dickson adlı gazetecinin kimliğine bürünen İngiliz Kemal (Ahmet Mekin) deniz yoluyla geldiği İzmir'de işgal kuvvetlerinin içine sızar. Kemal bir yandan casusluk yaparken, diğer yandan kimliğini gizlemek amacıyla generalin kızı Matmazel Suzy ile İzmir'i gezmeye koyulur. İlk durakları olan Tarihi Asansör Binası'nın tepesinden manzarayı izleyen çift, İzmir'in simgesi Saat Kulesi'ni ziyaret eder; ardından da Kordon'da fayton ile gezinti yapar. Bu sahnelerde, filmin geçtiği zamana aykırı unsurların kadraja girmemesi amacıyla bilinçli olarak yakın planlara başvurulduğu dikkati çekmektedir. Bu zorunluluk, filmi 1959 yılının İzmir'ini belgelemek konusunda kısır bırakmıştır. Sarıklı'nın olmadığı bir Konak Meydanı çekilemeyeceğinden Saat Kulesi'nin yalnızca ilk katı görüntülenmiştir. Aynı nedenle diğer çekimler de binaların ve insanların görünmeyeceği açılardan Kordonboyu ve Kültürpark içindeki göl ile sınırlandırılmış; sinemasal zaman

ve mekâna uygun olarak göl, doğal bir mekânda yer alıyormuş izlenimi uyandırılmaya çalışılmıştır. Filmin finaline eklenen belge görüntüler ise Fuat Uzkınay'ın Ordu Film Alma Dairesi için çektiği İzmir Zaferi (1922) adlı belgesel filminden alınmıştır. Bu görüntüler arasında Kordon'da yer alan ve günümüzde Orduevi olan eski Nato Binası öne çıkmaktadır.

Seven Kadın Unutmaz / Pasaport

“SEVEN KADIN UNUTMAZ”

Osman Seden'in 1965 yılında yönettiği, ilk yarım saati İzmir'de geçen Seven Kadın Unutmaz filmi, kentin tarihi ve turistik noktalarını seyirciye tanıtmak için çekilmiş izlenimi uyandırmaktadır. Seven Kadın Unutmaz'ın jeneriği İzmir görüntülerinin üzerinde akar. Kentin ortasında -filmin siyah beyaz olması dolayısıyla- yemyeşil olduğunu hayal ettiğimiz Kültürpark'ın üstten bir görüntüsü, o yıllarda neredeyse deniz kenarında olan Saat Kulesi, balık hali olarak kullanılan Konak Pier, çok katlı apartmanların çoktan işgal ettiği Kordon ve Pasaport İskelesi'ne yanaşmış vapurların görüntüleri arka arkaya sıralanır. Hemen ardından seyirci, iskelenin önünde koşan Türkan (Türkan Şoray) karakteriyle tanışır. Karşıyaka'dan gelen ilk vapuru kaçırın Türkan, işe yetişmek için acele etmektedir. Bu nedenle az kalsın Kemal'in (Ediz Hun) kullandığı otomobilin altında

kalacaktır. Kemal hemen arabasından inerek mahcubiyetini dile getirir; ancak banka müdürünün sekreteri olan Türkan işe geç kalırsa başı derde girecektir. Yolun karşısındaki çalıştığı bankaya ilerlerken bir kurgu hilesiyle eski İzmir Ticaret Odası Otelı'nin yan cephesine kesme yapılır. Palmiyelerle çevrili otel binası, Pasaport İşkesesi'nin tam çaprazındaymış gibi bir algı yaratılır.

İZMİR: DIŞI KENT

İkilinin ikinci karşılaşmaları Türkan'ın iş çıkışında gerçekleşir. Kemal, Türkan'ı eve bırakırken aslen İstanbullu olduğunu, yazları iş için Karşıyaka'ya geldiklerini anlatır. Daha sonra defalarca buluşan Kemal ve Türkan yoluyla seyirciye de İzmir kent turu yaptırılır. Varyant'ta konumlanan bir restoranda (Tarihi Şato Restoran olabilir) manzaraya karşı yenen yemek sonrasında fuarda yürüyüş... Hayvanat bahçesinde henüz yavru bir film olan

Pak Bahadır'u sevmek için küçük bir mola ve yine İzmir Körfez'ine tepeden bakan manzara eşliğinde flörtleşmeler... İki sevgilinin İzmir'de geçirdikleri zamanlarda yapacakları sınırsız gibidir. Sonraki buluşmalarda bu kez Karşıyaka sahilinde bir çay bahçesinde otururlar, bir gece kulübünde dans ederler. Kadifekale surları çevresinde dolaşırlar ve piknik yaparlar. Daha sonra da Kordon'da çay içerler ve bilinmeyen bir sahilde kumdan kale yaparken birbirlerini daha iyi tanımaya çalışırlar. Filmde İzmir, aslında sevmediği alkolik bir kadınla evli olan Kemal için bir kaçış yeri ve aşkı bulduğu bir mekân olarak sunulur. İlk yarım saat boyunca çiftin mutluluklarını İzmir manzarası eşliğinde deneyimleyen seyirci; İstanbul'a gelip Kemal'in büyük sırrını öğrenen Türkan'ın yaşadığı şoku paylaşır. İstanbul, canlı ve neşeli İzmir'in yanında -öykünün ilerleyişinin ve sahnelerin büyük bölümünün iç mekânda geçmesinin de etkisiyle- soğuk, klastrofobik ve tekinsiz bir kent şeklinde karşımıza çıkar. Dolayısıyla filmde İstanbul, zengin ama duygusuz, alkolizmle yozlaşmış Güner (Çolpan İlhan); İzmir ise olabildiğince dışı, duygulu, sıcak ve canlı Türkan karakteri ile özdeşleşir.

“TAÇSIZ KRAL”

1965 yılında İzmir'de bir başka film daha çekilmiştir. Atıf Yılmaz'ın yönettiği Taçsız Kral aynı zamanda Yeşilçam'ın nadir biyografik filmlerinden biri olup, İzmirli ünlü futbolcu Metin Oktay'ın başarı öyküsünü anlatmaktadır. Konusu gereği İzmir'i mekân olarak kullanan diğer filmlerde sık rastlanmayan bir mekânı seyircisine sunar: Alsancak Stadı. Bu sahnede, bir maç sonrası taraftarların dağılmasının ardından tek başına kalan ve sahanın ortasında kaleyi inceleyerek hayaller kuran küçük Metin'den, Metin Oktay'ın ta kendisine bir kesme yapılır. Çünkü Oktay, kendi biyografisinde yine kendisini canlandırmaktadır! Taçsız Kral filminin diğer mekânları arasından Kordonboyu, İzmirspor Stadı, Varyant, Tarihi Asansör Binası, Saat Kulesi, Kültürpark ve Kadifekale öne çıkmaktadır. Oktay'ın İzmirspor'dan Galatasaray'a transfer olmasının ardından, filmin ikinci yarısında, öykü de İstanbul'a taşınır ve tıpkı Seven Kadın Unutmaz filminde olduğu gibi kadın karakterler -ek olarak takımlar- ile kentler arasında benzerlikler kurulur. Alsancak Stadı'ndan İnönü Stadı'na terfi etmek, şöhret olmak Oktay'a mutluluk yerine alkol bağımlılığı ve başarısızlık getirir. Toparlanması için tek destekçisi İzmir'deki çocukluk aşkı Mine (Ayten Gökçer) olur. Sevgilisi Gönül Yazar

*Taçsız Kral
İzmirspor Stadı.*

Menderes Köprüsü / Tayyare Sineması

Menderes Köprüsü / Saat Kulesi

(kendisini oynar) ve ilk eşi Hülya (Ajda Pekkan), gösterişli, tekinsiz ve maddiyatçı olmaları bakımından İstanbul'a benzerken; saçları iki yandan örgülü liseli kız Mine mütevazılığı ve sevecenliğiyle İzmir'i çağrıştırır.

KAMERADA İZMİR MANZARASI

Menderes Köprüsü (Sırrı Gültekin, 1968), tamamı İzmir ve Aydın'da geçen ve çekilen melodram türünde bir yapım olup belge niteliği taşıyan görüntüleriyle değer kazanır. Film, ismine uygun olarak Aydın Ovası'nda Menderes Nehri üzerindeki Menderes Köprüsü'nde açılır. Açılış sahnesinde Komiser Halit (İzzet Günay) yıllar önce ailesinin başından geçenleri anımsarken köprü ve nehir manzarasından bir kesme ile İzmir'i tepeden gören bir çekime geçilir. Sonraki sahnelerde Aydın'da yaşayan Halit, erkek kardeşi Yılmaz (Tamer Yiğit) kız kardeşi Nazmiye (Pervin Par) ve eşi (Hüseyin Baradan) seyirciye tanıtılır. Tren makinisti babaları (Kadir Savun) işi gereği sık sık İzmir'e gidip gelmektedir. Yaşlı makinist, erkek kardeşinin hasta olduğu haberini aldıktan sonra Kordon'dan kalkan Kamil Koç otobüsüne binerek İstanbul'a gider. Bu sahnede babasını uğurlamaya gelen Halit, karakola dönmek için arabasına binerken fonda Büyük Kardıçalı Hanı ve kameranın sağa çevrilmesiyle o yıllarda balık halisi olarak kullanılan Konak Pier'in bir bölümü açıkça görünür. Deniz (Sevda Ferdağ), babasının ölümünün ardından amcasının Aydın'daki evine yerleşir ve amcasının oğlu Yılmaz ile aralarında bir yakınlaşma başlar. Ege Üniversitesi'nde öğrenci olan Yılmaz da sık sık İzmir'e gidip gelmektedir. Finallerinin yaklaşmasına aldırmayıp Deniz'e İzmir'i gezdirir. Pek çok filmde olduğu gibi İzmir kent merkezi

ve çevredeki plajlar Yılmaz ve Deniz'in İzmir'i gezdiği sahnelerde fon olarak kullanılır. Bu sahneler Tarihi Asansör Binası'nın tepesinden görünen körfez manzarasıyla başlar, Saat Kulesi'nin net görüldüğü genel bir çekim ile devam eder. Hayvanat Bahçesi'nde geçen sahnede, Seven Kadın Unutmaz filminden üç yıl sonra Pak Bahadır'un oldukça büyümüş olduğu dikkati çeker. Çift, gezilerine önce faytona, ardından vapura binerek devam eder. Alsancak İskelesi yönünde kıyıya paralel ilerleyen vapur sahnesinde iyi bir ışık yakalandığından çoktan inşa edilmiş apartmanlar ve aralarında kalmış tarihi binalar kolaylıkla seçilebilir. Bunlardan en belirginini, tabelasının büyüklüğüyle dikkat çeken Tayyare Sineması'dır. Sinema 1920'lerin başında açılmış, daha çok azınlıklar tarafından tercih edilmiş ve 1960'ların sonunda yıkılarak Tayyare Apartmanı'na dönüştürülmüştür. Film 1968 yılında çekildiğine göre, sinema binası son yıllarını yaşamaktadır. Vapur ilerledikçe iki apartman arasına sıkışıp kalmış Atatürk Müzesi de fark edilir.

TURİSTİK YERLER

Yeşilçam'ın İzmir temsilinde pek de rastlanmayan Ege Üniversitesi, Menderes Köprüsü filminde birkaç çekimde kısa süreli de olsa yer almıştır. Bu sahnede Yılmaz, Atatürk'ün ve İran Şahı Rıza Pehlevi'nin de ziyaret etmiş olduğu eski Ziraat Mektebi'nin merdivenlerinden iner ve kampüsün bahçesinde yine Deniz ile buluşur. İkili bu kez Kültürpark'a gider, sırtlarını Paraşüt Kulesi'ne vererek yürüyüş yapar ve geleceklerini konuşurlar. İkinci yarıda eklenen suç öyküsüyle birlikte İzmir filmlerinde objektiflerin pek de yöneltilmediği çeşitli mekânlar seyirciye sunulur. Bunlar arasında Alsancak Garı, Alsancak'taki silolar, eski Adliye Sarayı, Emniyet Müdürlüğü ve İzmir

Bölge Cezaevi öne çıkmaktadır. Yılmaz'ın cezaevinden kaçmasının ardından temposu yükselen filmin kovalamacı sahneleri ise Varyant'tan başlayarak Selçuk ve Efes'e kadar devam eder. Böylece St. John Bazilikası, Efes Antik Kenti ve hatta Meryem Ana Kilisesi filmin geniş mekân yelpazesi içindeki yerlerini almış olur. Tüm bu mekânlar göz önüne alındığında Menderes Köprüsü'nün İzmir ve çevresini ciddi anlamda belgeleyen filmlerin başında geldiğini ileri sürmek mümkündür.

HAREKETLİ KARTPOSTALLAR

Sayıdığımız filmler İzmir ve çevresinde geçen/çekilen yapımların yalnızca küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Evren Ülkeryıldız ve Eve Ceren Önder'in 1960-75 yılları arasında çekilmiş İzmir'de geçen 26 filmi inceleyen çalışmalarında da filmlerde genellikle benzer mekânlara odaklanıldığı saptanmıştır. Bu mekânlar Kordon ve İzmir Fuarı başta olmak üzere, Cumhuriyet Meydanı, Saat Kulesi, Varyant, Kadifekale, Pasaport, Karşıyaka Sahili, 2. Kordon, Asansör Binası, Vapur'dan körfez manzarası ve diğerleridir. Çoğunlukla iki sevgilinin yaz mevsiminde kenti gezdikleri manzaralı sahneler, hareketli kartpostallara benzetilebilir. Bir başka deyişle Yeşilçam'ın İzmir temsili, ağırlıklı olarak sözü edilen tarihi ve turistik mekânlarla sınırlı olup son derece yüzeyseldir.

Kaynaklar ve Açıklamalar

* Savur, Şenay, 1960'lı Yıllarda İzmir'de Eğlence Hayatı ve Gezinti Yerleri, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi, 1/1, (2017 Yaz), ss. 157

* Ülkeryıldız Evren, Ece Ceren Önder, İzmir Kent Temsilinde Sinema ile Üretilen Kolektif Bellek: Yeşilçam Örneği, Ege Mimarlık, Eylül 2013, s. 33.

* Ek olarak, bazı filmlerde İzmir'in tatil beldelerine odaklanıldığı da belirtilmelidir. Örneğin Sivri Akıllılar (Zeki Alasya, 1977) filminin tamamı Urla ilçesine bağlı Çeşmealtı'nda yer alan ve Türkiye'nin ilk tatil köylerinden biri olan Nebioğlu Tatil Köyü'nde çekilmiştir. Küskün Çiçek (Cüneyt Arkin, 1979) ise bir yaz tatili filmi olmamasına rağmen Çeşme'yi mekân olarak kullanmıştır.

Hasat Zamanı

İnsanlık tarihindeki, bilinen yerinin, 39 bin yıl önceye dayandığını Ege Denizi'ndeki adalarda bulunan zeytin yaprağı fosillerden biliyoruz. Anadolu coğrafyasının da yer aldığı, "Bereketli Hilal" in bereket kaynağı o... Ege kültürünün şekillenmesinde başat unsurlardan birisi... İzmir ve çevresindeki insanların hem geçim kaynağı hem kültürel yapılarının şekillendiği bir ağaçtan çok daha fazlası...

Sevgilimiz zeytin ağacımız!

İçinde bulunduğumuz aylar bu kutsal hayat kaynağının hasat zamanını gösteriyor.

Bir yılın emeğini alacağız. Binlerce yıldan bu yana sürdürdüğümüz geleneğe, devam diyeceğiz.

Ve döngüyü sürdürmenin heyecanını yaşayacağız.

Sabahın yelinde tutacağız tarlanın yolunu da toplayacağız tanelerini. Yüzlerce yıl önce dikilenlerin önünde hürmet edeceğiz, onu bizim için diken atalarımıza. Binlerce yıl önce dikilenlerin karşısında her birimiz kendimizi bir parça daha şanslı sayacağız, elleriyle okşayanlarımız olacak o köklü ağacın kutsal dallarını. Eller gökyüzüne doğru kalkacak kökümüz saydığımız anıtın karşısında ve kainatla bir enerji köprüsü kuracağız işte o sıra...

Dostlarımız Zeytin Ağaçları

Bundan sekiz yıl öncesiydi, belki de on. Karaburun'un şimdi mahallesi, o zamanlar beldesi olan Mordoğan'dayım. Kim olduğunu unuttum, birisi kulağıma eğildi ve şöyle dedi : "Ayıbalığı'nda, plajın hemen bitişiğinde bir zeytin ağacı var. Olduğu yere sonradan dikilme. Diken kişi Mordoğanlı Basri Saka'dır. Konuş onunla! Durur muyum, buldum merhabamız olmasa da sima olarak tanıdığım Basri Saka'yı. Mordoğan dolaylarında ufak tefek taahhüt işleri yapan birisi. "Anlatır mısın zeytin ağacının öyküsünü" dememle beraber başladı konuşmaya: "Bir gün yöreden iki köylü geldiler yanıma, 'dağda, filanca yerde bir zeytin ağacı var, ulu mu ulu, tam senlik'! Yerini öğrendim tarif ettikleri ulu ağacı, araya taraya buldum. Gördüm ki anlattıklarından da ulu, anlattıkları karşısında düşlediğimden de ulu. Kendi kendime, oğlum Basri, dedim; bu ağacı kurtarmalısın! Kurtarmazsan bunlar odun yapar çıkarlar. O yıllar daha Türk lirasından sıfır atılmış değil, zamanın parasıyla dört milyar liraya ağırlıkçı kiraladım. Doğru ağacın oraya. Güçlülükle de olsa ulaştık. Önce çevresinde geniş ve derin bir kazı yaptık, ağacı yerinden kaldırıp araca yükledik. Bunu, diyorum; Karaburun-Mordoğan karayolu ayrımındaki göbeğe dikeyim de gelen geçen görsün.

"Peki Basri Bey! Zeytin ağacı köklenip dikildikten sonra tutar mı" diye sormamla beaber, "Tutar" dedi ve ekledi: "Ama Karayolları, trafik kazasına yol açar, diyerek izin vermedi. E, ne olacak? Ayıbalığı'nda, plaja yakın kendime ait tapulu bir yerim var. Kazdırdım hemen orasını, oraya dikeceğim. Gel gör ki araca yüklediğimiz ağaç, elektrik tellerinden dolayı yolu geçemiyor. Çıktım üstüne dallarını budadım, köklerini budadım, geçilecek hale getirdim. Sonra geldik kazdırdığım çukurun yanına, indirdik koca gövdeyi, diktik. Mayıs ayıydı. Diktik ağacı, mayıs, haziran, temmuz tam üç ay boyunca her gece, hortumu çektim, gövdesinden

başlayarak dibine su veriyorum. Tam üç ay. O yıl da yaz çok sıcak oldu mu? Hiç korkmadım bu ulu ağaç tutmaz diye. Üçüncü ayın sonunda bir baktım gövdesinde sürgün başlamış. İşte o gece rahat uyudum". Yaşını sorduğumda ağacın, 2 bin 400 olduğunu aktardı. Nereden biliyorsun bunu dediğimde şöyle dedi: "Hani bizim Mordoğan'da Ziraat Kampı var ya, orası Ege Üniversitesi hocalarının tatil yeridir. Ziraat fakültesinden oraya gelen hocalardan tanıdıklarım vardı, onlar belirlediler yaşını".

Son yıllarda iyiden iyiye kötülünen, yol yapıyoruz diyerek otobanlar uğruna katledilen binlerce zeytin ağacından kurtarılanın gerçek öyküsüdür bu aktardığım. Tarih boyu fukaranın ekmeğine katıklık etmiş zeytin; sonraki yıllarda yaşamımda bir parçam olunca, daha çok sevdim, gönülden bağlandım bu ağaca. 12 Eylül'ü izleyen karanlık dönemde işten atılınca eve ekmeğim paramı kapı kapı dolaşıp zeytin satarak kazandım.

Karlı Ankara ayazında tabanı delik olduğu için donan ayağıma geçirdiğim gıcır botun parasını zeytin sayesinde denkledim. Şimdilerde de yine gelir kaynağım. Dahası dört mevsim fotoğraf makinemin karşısında sabırlı modelim. Meyvesinden (zeytin danesi meyve olarak adlandırılır), odunundan, çekirdeğinden, yağından, yaprağından yararlandığım zeytin, ağaç formuyla uzun yıllardır modellik de yapınca sayfalarda göreceğiniz, “Dostlarımız Zeytin Ağaçları” fotoğraf projesinin karelerini oluşturdular.

Anamız Zeytin

*Yeşil sütüyle dünyayı emzirir...
Yalnız anasının ak sütüyle
değil, zeytinin yeşil sütüyle de
varolur; boy atar insan. Nuh'un
gemisine hayatın yeşil izi olarak
güvercinin gagasıyla gelen o.
Onu düşünmediğimiz, tadına
varmadığımız an yok. Onun da
elimizden tutmadığı, gözümüzü,
gönlümüzü, dünyayı doğurmadığı
zaman... İnsanlığın haline bakıp içinin
titremediğini hiç sanmam; hayırsız
evlâdını bile korumak zorundaki
analar gibi karalar bağlasa da hep
verdi, veriyor; sonsuzluğa kadar
verecek, bize gölge edecek, bağrına
basacak. Ömrümüze de dünyamıza
da mührünü çıkmaz biçimde vurandır
zeytin. Ağzımızın tadı, ışığımız,
ilâcımız, çaremiz, bereketimiz,
ölümsüzlüğün adı, insanın soyadı.
Yoksul varsıl ayırmadan insanlığı
tıpışlayan. Kutsal, kadim anamız.
Savaşlarla kırılan dünyamızda
evlatları birbirini yerken, silahlar
susmayı bilmezken, ekranda savaşları
izleyip, zeytin ekmek bir yudum suyla
doyup, mahçubolurken, teröristlerin
arka fonunda zeytin ağaçlarını görüp
kahroluyoruz. Mezopotamya ülkesinin
esas kızı, nice savaşların, acının da
tanığı...*

*Ölümsüzlük ilâcı, denen zeytinin,
savaşlara, bunca acıya tanık olmaktan
yüzü yerde. Çifte ateş arasında kalmış,
kurşunlar onun kutsal gövdesini
delik deşik ediyor, ekranda ölümüne
savaşıırken insanlar, zeytin arada,
"ben öleyim ama dünya ve gençler
sağ kalsın" der gibi.*

KUTSAL KİTAPLARDA

Kekrops, zeytin için; “kendisinden yeniden doğan ve yok edilemeyen,” demiş. İncir, hurma, üzüm, narla birlikte tüm dinlerde ve kutsal kitaplarda beş kutsal meyveden biri... “Bak bu ışık senin ışığın / Dallarına ay doğmuş delice delice zeytin / Bu bahar yine gelin olacak / Omuzunda yeşil bir duvak delice delice zeytin” şarkısını yaptı Ezginin Günlüğü, bu ‘Delice Zeytin’ şarkısını bilen kaç kişiyiz?

YÖREDEN YÖREYE

Bütün yaralara çare, kuraklığa rahmet, sızılara nefes bilirdik... İzmir’in Karaburun’unda bir ağacın tek dalının rüzgârla, bir tür mantarla dalında tatlandığı ‘hurma’sı, Tarsus’un ‘Sariulak’ı, Antakya’nın çok bin yıllık ilk zeytin ağaçları başımızın tâcı değil mi? Ya da Akhisar Ovası’nın ünlü siyah ‘uslu’ türü ile ‘domat’ı, ‘Edremit’i aynı şekilde yine tâcımız değil mi? O siyah ‘Uslu’ türü ki tüm zeytinlerin orjini biçiminde nitelendirilmekte.

MEMECİK ZEYTİNİ HEYKELDE

Sevgili Heykeltraş Can Erçin, TARİŞ için bir çift meme olarak tasarladı zeytini, su yeşili zeytinyağı damlıyor o güzel ve diri memelerin başından, görselde bundan güzelini, anlamlısını görmedim. Genç sanatçı, “feministlerden epey zılgıt yedim” diye anlatıyor sonrasını ama dedim ya, görselde bundan güzelini, anlamlısını görmedim. Çok bilinen ‘memeçik’ zeytininden iki taneyi alır genç sanatçı, yan yana kor ve fotoğraflarını çeker, hepsi budur. Tıpkı anamızın hakkı gibi zeytinin hakkını da her hücremizde fark etmedik, onun emeğini de sağdıç emeğine yazdık.

SANAT MI ZEYTİNE ZEYTİN Mİ SANATA ÖYKÜNME

Zeytin insanlığın atası, ötesi, ille anası. Eli sanata düşerken insan, bunu da zeytinle yapmış. Meyvesini toplamış, acı danelerin acısını çırpıp atmasını bellemiş, sıkmış, altın rengi suyu, yani yağı çıkarmış. Yetinmemiş; süslemede, bezekte, sağaltımda, şiirde, büyü ve tılsımda, her hünerde kullanmış. Bunların çoğu sanat temelli estetik sunumlar, işler, görgü göreseler. İyi ki hayat yolculuğumuzda yoldaşımız, anamız olmuş. Şu dünya maceramızda zeytin olmayaydı nic’ olurdu halimiz? Can Erçin’in tasarladığı memeler zeytin danesi, sızan süt de zeytinyağı. Tasarlandığı yılın reklam ödülünü hak eden bu hayal, bence dünya yüzünde zeytin macerasının insanın kalbine düşen en güzel, en yeşil, en bereketli izdüşümü. Bir çift diri, su yeşili kadın memesi ve başları domurmuş, su gözesi gibi kaynayan zeytinyağı damlacıklarıyla parlıyor, dünyamız ve insanlığın ana sütüyle yani. Süt ille beyaz olacak, diye kural yok, ana sütü aktır tamam, ama, asıl anamız

zeytininki sarı yeşil bir süttür. Savaşın ülke kadınlarının bombalar altındaki sütü siyahtır, barut kokar, şaşacak bir şey yok. Duruşu, vekarı, binlerce yılı bulan ömrü ve bize sunduklarıyla kalbimizde uyandırdığı hayalle zeytin, anamızdır. Sabırlı, dayanıklı, külünden yeniden doğan, dalı yaprağı, meyvesi, karasuyuyla bile vazgeçilmezimiz, olmazsa olmazımız... Dünyanın mücevheri, kutsal kitaplar ve mitolojinin ağacı.

BARIŞIN SİMGESİ

Seçkinlik ve onur simgesi zeytin dalından taç, giderek altın levhalardan kesilmiş, imparatorluk tâcı olmuş, desti ve seramiklerin üstüne zeytin çırpan insan bezemeleri yapılmış. Nuh tufanına bile direnmiş zeytin, ölümsüzlüğün ağacı denmesi o yüzden. Ve tufan dinip de gemiden ilk güvercin salındığında, insanlığa gene o yol göstermiş, güvercin, gagasında zeytin dalıyla dönmüş gemiye. Mengü Ertel usta da Abdi İpekçi Ödülleri için zeytin dalını sımsıkı tutan bir el tasarlamış, elin parmakları bükülmüş, arada danelerle yüklü, barışın, kardeşliğin simgesi zeytin dalı. Ama, o el nasıl olmuşsa ustanın tılsımlı çizimiyle bir güvercin aynı zamanda. Ve başparmak güvercinin başı, gagacığı bile var. Yazar olarak bu ödül ilk aldığımda, öykü dalında, eve geldim, belki az biraz çalımla evdekilere gösterdim, kaynanam rahmetli eline aldığı plakete heyecanla bakarken şeytan mı dürttü, bilemedim n’oldu, alttan biri vurmuş gibi, sonradan öyle anlattı, bizim güvercin uçu, sahiden uçu ve parmaklar bir yana gitti, zeytin dalı ve daneleri öbür yana... Öylece kalakaldım, inanamadan. Zeytin nazara gelmişti, ödül de Mengü Usta dan... Topladık, bitıştirdik, ahşabına yapıştırdık, o döküm tasarımı, ama, bir ince hüznün hep kaldı, kaynanaya da sitem... Zeytinin barış simgesi olması söylencesine pek yaraştı bu öykü...

EN ESKİ ZEYTİNYAĞI İŞLİĞİ

Dünyamızın son üç bin yılına tanık Klazomenai zeytinyağı işliğı İzmir’de, Urla İskele Mahallesi’nde. 1992-2004 arasındaki kazılarda depoları ve iki kuyusuyla gün yüzüne çıkarılmış. Bir Ege tarlasında enginar, mandalina yerine tarih açmış, bin yıllar açmış, kader. Bulunan en eski zeytinyağı işliğı Klazomenai kenti insanları İonlar’ca yapılp işletilmiş. Ege’de zamanın göçleri dünyayı sarsarken, kavimler yerinden edilmiş, Troia gibi kent devletlerinin, Hitit İmparatorluğu’nun bile sarsılmasına yol açmış. Heredot, on iki İon kent devletinden birinin Klazomenai olduğunu söyler. Akdeniz havzası, bizi içinde barındıran uygarlıklar beşiğı olduğu gibi, zeytinin, o kutsal anamızın da anayurdu, nice başka uygarlıkların, aşkların, göçlerin de beşiğı... Hem anamız, hem aşkımız zeytin, sana bin yıllar ötesinden sonrasına selâm olsun...

Ressam

Mehmet Emin Erdoğan'ın,

“Zeytin Kadınları”... Sanata Uzaniyor Dalları

İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü mezunu Mehmet Emin Erdoğan, su sarnıçlarını, balıkları, tekneleri, boğaları, kuşları, masal kahramanlarını ve kadınları resimlerine konu edinen ressamımız. Zeytin ise Sanatçının son yıllardaki ana teması olarak karşımıza çıkıyor ve bugün özellikle “Zeytin Kadınları” resimleriyle tanınıyor.

Devrim Erbil, Saim Bugay, Bihret Mavitan gibi ustalarla çalışan Mehmet Emin Erdoğan'ın zeytine ilgisi kendi anlatımıyla, “zeytin ağacının anaçlığın, dişiliğin simgesi olmasından” kaynaklanmakta. Zeytinin, bekâreti ve arılığı temsil ettiğini belirten Mehmet Emin Erdoğan, “Eski Yunan'ın bir döneminde zeytini yalnızca bakireler toplayabilirdi” diyor ve ilgisinin somuta dönüşmesini şu cümleyle ifade ediyor:

“Üretken, doğurgan, bir o kadar da dayanıklı olan ağacın budama sırasında seçilmiş dallarını işleyip bir tuval gibi kullanmak bana inanılmaz haz veriyor.” Sanatçı Mehmet Emin Erdoğan halen bölgeye hayat veren “Ölmez Ağacı” zeytinin bol olduğu Kaz Dağları'nda yaşıyor ve resimlerini buradaki atölyesinde yapıyor.

İdris ATMACA

KARA ZEYTİN

*cansın, kutsalsın, binlerce yıllık dostluğun
gölgen başka güzel, köklerin başka
genç kızların çeyiziymişsin eskiden
bu ne bereket, bu ne mübarek bereket*

*siyah yemişin kara gözlerimde ışılar
soframızın ekmekten sonra geleni
beyaz peynirin kardeşi ni, dostu musun
kimlerin elinde zehir zıkkım fiyatın*

*gelin suyuna ekmek banalım
buluşturalım aynı teknede ikisini
yapraklarını kaynatalım, odununu yakalım
güleç yüzlerimizde ışıla aydınlanalım*

kara zeytinim benim, saydam meleğim

3 Eylül 2020, Trilye

Zamanı Taşımak
50x100 Akrylik 2011

İzmir'in uluslararası sanat dünyasına armağan ettiği sanatçılar arasında yer alan ressam

Lale Temelkuran

dünyanın bu denli karışık olduğu bir ortamda, gençlerin umut olduğunu söylüyor. Gençlerin anlatacağı çok şey olduğunun altını çiziyor ve "Onlar hiç yalnız kalmayacak. Bize yol gösterecekler bizler de yanlarında olacağız" diyor.

Minerva'nın Baykuşu

Sahici olamaz mı insan? Naif! Özsaygılı! Evet olabilir. Bunu başaranlar var! Emek verir, gözlemlerde bulunur, deneyimler ve parçası olduğuna inandığı zamana içtenlikle bakarsa; olabilir insan. Hatta olmalı. Dileğimizdir tüm insanlık için! Hegel, Minerva'nın Baykuşu'nun alacakaranlık çöktüğünde uçtuğunu söylüyor. Olan biteni gündüz vakti geçip de geceleyin analiz etmenin, gelecek günleri anlatacağına olan inanca dair bir metafor olarak kabul ediliyor felsefe tarihinde, Hegel'in bu yaklaşımı. İzmir ne denli şanslı bir şehir ki, alacakaranlıkta görmek için şans ve bir o kadar da özen gereken bu kuşun kanat seslerini bağında yankılıyor. Biz içlerinden bir tanesiyle daha buluştuk ve sizlere de tanıtmak istiyoruz. İnsanın içten, naif, paylaşımcı ve özsaygılı olduğunu görmenin kahramanlığıyla anlatmak isteriz.

Roma Mitolojisi'nde, "Bilgelik Tanrıçası" olarak kabul gören Minerva'nın Baykuşu nasıl ki Roma Panteonu'nda hak ettiği yeri aldıysa, yetiştirdiği yüzlerce öğrenci ve dokunduğu hayatların gönlündeki yerini çoktan alan ressam Lale Temelkuran'dan söz ediyoruz. 1972 yılında resim öğretmenliğine başlayan o günden bu yana çocuk olsun, genç ya da yetişkin olsun birbirinden farklı hayatlara teneffüs eden Lale Temelkuran, son 27 yıldan bu yana atölyesinde üretmeyi sürdürüyor. Kendi ifadesiyle resim yapmak ve atölyesi sığınılacak bir liman gibi... Öğretmenliğe başladığı yıllarda, staj hocası, "Bakarak mı yoksa hayali mi çalışacaksın" diye soruyor ve o gün verdiği "Hayali" yanıtından milim sapma yok. Daha güzel bir dünyanın düşüyle çiziyor çünkü resimlerini. Güzeli, anlam katmak olarak aktarıyor ve ekliyor: "Ağaç, kuş, çocuklarım, paylaştığım insanlar, dostlar, öğrencilerim her biri güzellik ifadesi. Mutluluk andır ve bizler de onların toplamıyız". Tüm dünyaya içtenlikle bakmanın peşi sıra yürüyor 68 yılın zenginliğiyle.

Resim yapmanın en saf insan duygusuna erişmekle eş olduğunu söylüyor. Öğrencilerine de hep bu ilkeyi aşılama derdinde olduğunu altını çiziyor. Atölyesine gelen her yaştan öğrencinin o ana kadar bir şeyi, başka bir şey için yaptığını, ancak atölyede ise sadece kendileri olma adına bir tasarım peşinde koştuklarını aktararak, “Bu kendi olma sürecini el birliğiyle inşa ettik. Bir parça katkı olduysa ne mutlu bana” diyor. İnsanı insana, insanla anlatma derdinde. Soyut ifadelerden uzak duruyor. Zaman kavramını fazlasıyla kullanıyor resimlerinde ve bir de baykuşları. Baykuşları sık kullanmasıyla ilgili de şöyle diyor: “Onlar her şartta 360 derece görebiliyorlar. Pek çok şeyi bir arada görebiliyorlar”.

Baykuş diyerek geçmemek gerekiyor aslında. Antik dönemlerden bu yana insanın en fazla meşgul olduğu canlılardan birisi. Misal; Babil’de baykuş figürü koruyucu tılsım olarak kullanılıyordu. Hindistan’da kehanet güçleri olduğuna inanılır hala! Yunan mitolojisinde Athena’nın kutsal hayvanıdır baykuş. Eski Yunan’da kadınlar doğum sırasında baykuş figürünü takarak, doğacak çocuğu kötü ruhlardan korurlar ve çocuğun güvenle dünyaya gelmesini sağlarlardı. Güney Amerika mitolojisinde Pima halkı, ölümden sonra ruhların geçecekleri köprünün bekçisinin kadın bir baykuş olduğuna inanıyordu. Lenape halkı, baykuş hayal ettiklerinde onların koruyucu olacağına inanıyor, Cree halkı, baykuşlardan gelen seslerin ruhlardan geldiğine inanıyor, Kwakiutl halkı baykuşların atalarının ruhları olduğunu sayıyordu. Ama bizim bu röportajda konumuz doğrudan Bilgelik Tanrıçası olan, Minerva’nın Baykuşu üzerine...

“Onun renkleri sanat olmak için boğazı sıkılmamış renklendir” diyor kızınız yazar Ece Temelkuran bir yazısında. Resimleriniz için, buradan yola çıkarak, nedir renk ile tuvale kattığınız ve sanat anlayışınız?

Sanat sıkıntılı, ağır bir sözcük. Sanırım Ece benim resmimde bir kendiliğindenliğin içtenliğini, doğallığın inceliğini gördüğü için öyle yazmış. Benim için resim budur: İncelikle ve içtenlikle anlamaya çalıştığımı anlatmayı denemek. Sanat benim için bundan daha büyük bir şey değil. Konuşmak gibi, susmak gibi... Yaşadıklarımın ve yaşamadıklarımın öğrendiğim şeyleri küçük sesle fısıldamak gibi. Bu, bir serüven aslında. Bazen hiç eskiz çizmeden, tuvale

*Neyim Ben
50x50 Akrilik 2010*

kalemle bile dokunmadan önce bir renkle başlayan, ne çıkacak diye heyecanlandığım bir macera. Bu macerada ‘öz’ beni her zaman daha çok ilgilendirse de biçim de heyecanın parçası. Resim duygu, düşünce ve hayat birikimiyle başlayıp bilgi ile bitirilen bir serüven.

Lale Temelkuran

Bir yerde, “ Neredeydim ve ne istiyordum sorusuna yanıt arıyordum.” diyorsunuz. Geldiğiniz noktada neredesiniz ve ne buldunuz bu ana kadar?

Bu soruya cevap vermek için durunca resim de biter gibi geliyor. Fakat sanırım kendime sorduğum bu soru sebebiyle zaman temalı pek çok sergi açtım. Zaman resimlerindeki simgeler hızı, görmeyi ve an’ı anlatıyor. Sanırım kadınlar zamanı tek an’ın içinde yaşıyor; geçmiş, geleceği ve şimdiki zamanı. Saatin zamanı nasıl parçaladığını, gittikçe daha küçük parçalara ayırmak için nasıl didindiğini düşünüyorum örneğin. Ve bugünkü hızın bize neler kazandırıp neyi kaybettiğini. Bu uzun bir

konu ve zaman ve saatler üzerine yapacağım son resim hala içimde duruyor. Bu tema o zaman bitecek ve belki de sizin sorunuza o zaman cevap verebileceğim. Ama hem hareket ettiğim hem de vardığım noktayla belki şunu kesinlikle söyleyebilirim: İnsana dair olan her şey gençliğimden bu yana hep beni ilgilendirdi. Bu yüzden resimlerimde hep figür vardır. Sadece renk, ritim, form, leke bana yetmiyor.

Resimlerinizi yapıp, sadece kendiniz izleyebildiniz. Salt, o içinde bulunduğunuz anı akıtmak için yapabiliydiniz. Ama sergiler açılıyorsunuz, paylaşıyorsunuz ve resimlerinizin neden izlenmesini istiyorsunuz?

Sergilemek aslında karakterimle pek bağdaşmıyor. Görünmeyi çok da sevmem. Hatta her sergi açılışında "Gitmesem olur mu?" diye düşünürüm. Ama sergi açmak, benim için sonunda konuşmaya başlamak, paylaşmak gibi. İnsanların gözlerine

bakarak onların hissettiklerini anlamak, paylaşmak; bu demek sergi. "Ben böyle konuşuyorum, anlıyor musunuz? Siz de böyle hissediyor musunuz?" "diyorum. Sessizce, içtenlikle anlayanları aramak belki, bulunca da beraber çoğalmak. Öğretmenlik yıllarınız nasıl geçti? Nasıl şekillendirdi sizi? Öğrencilerinize ne öğrettiniz? Öğrencilerimi hep çok sevdim. Mesleğimi çok severek yaptım 23 yıl. Çok güzel anılar biriktirdim. Öğretmek değil, ne öğrendiler diye öğrencilerime sormak lazım. Yetenekli olanları yüreklendirdiğim çok oldu. Çoğunluğa da resmi sevmenin yanında, değerlerimi aktarmaya çalıştım. Örneğin hepsi bugün baca deliğini kapatmak için resim asmayacaklarını bilirler. Resim düşünmeyi öğretir diye düşündüm ve birlikte öğrenerek ve öğreterek 23 yılı birlikte yaşadık.

Bir yerde, "21 yaşında hem anne olmak hem resim yapmak zordu diyorsunuz. Neden? İnsan anne olduğunda imgelerini tuvale aktaramıyor mu ya da sadece

yavrusuna mı odaklanıyor? Bizim yaşam biçimimizde çalışan kadın olmak... Bu çok derinli bir konu. Anne, ev kadını, eş, öğretmen... Bu arada resim yapmak, takla atarken tabak çevirmek gibi bir şey olur... Bunların hiçbirinde ortalama olmak diye bir şey yok, hep en iyisi olmak zorundasın. Ve 10 yılım en iyisi olmaya çalışarak geçti. 10 yıl sonunda, sıra sonunda bana geldiğinde, resme yeniden başlamak için çok çalıştım. Gerçekten çok çalıştım.

John Berger, "Ressam kemancı gibidir, her gün egzersiz yapmak zorundadır." diyor. Bu çerçevede, çocuklarınızı büyütürken 10 yıl resme ara verdiğiniz söylüyorsunuz. Zor olmadı mı sizin için egzersiz yapmadan yaşamak? İmgelerin 10 yıl boyunca zihinde birikip kalması, akmaması gerginlik yaratmadı mı, 10 yılın ardından yeniden resim yapmaya başladığınızda?

Gitmek, 2016

Evet Berger'in dediği gibi her gün çalışmak gerekiyor. Bir duygu ve düşünceyle başladığımız bir resimden aralar vererek o duygudan uzaklaşarak resim olmuyor. Ama sanırım Berger, Türkiye'de 21 yaşında iki çocuk annesi, çalışan bir kadın olsaydı bunu bu kadar kolay söyleyemezdi! Söylediğiniz zorluklar, imgelerin birikmesi, anlatamamak, evet, bunlar insanı zorlayan, yıpratın, sanırım birçok kadının yaşadığı şeyler. Ama zaten bunlara rağmen ve bu kırgınlıklar yüzünden de resim yapılıyor.

9 yıldır İzmir'de sergi açmıyorsunuz. Neler birikti bu süreçte? Özellikle son bir yıllık pandemi sürecinde içsel dünyanızdan dışarıya nasıl baktınız?

Bu sürede İstanbul, Ankara, Sakız Adası, Tunus gibi ülkelerde bazı uluslararası çalışmalar oldu. Bu zaman diliminde İstanbul'da 4 sergi, Ankara'da 3 sergi açtım.

Öykündüğünüz kim ya da kimler var yapıtlarınıza yansıyan?

Resimlerimde bilerek veya özenerek yansıttığım, etkilendiğim hiç kimse yok. İlk başta söyledim, resim kendinle samimi olma işidir. Benim hayata bakışım ve algılayışım bana aittir ve yansımaları da sadece bana aittir. Tabii ki çok beğendiğim sanatçılar var. Ama benim kendi resim dilimin oturduğunu izleyenlerin, "Lale Temelkuran resmini" görür görmez tanımalarından biliyorum.

Hayata bir ressam gözüyle bakmak nasıl bir şey?

Hayata resim yapan biri olarak bakmak; çok şeyi görmek, daha derinden hissetmek, bazı noktalarda daha çok acı çekmek, kendini başkasının yerine daha kolay koyabilmek, pek çok şeye anlam yüklemek, bazen de kendi kendinize eğlenceli bir dünya yaratmak, doğadaki her şeye farklı bakmak diyebilirim. Güzellikleri daha çok görebilmek. Zor ve güzel...

Chauvet Mağara resimleri MÖ 30 bin yılına tarihleniyor. Ve bilinen tarihiyle 32 bin yıllık bir geleneğin temsilcisi olmak nasıl bir his?

Onlar da bugün nasıl algılanacaklarını bilmeden yaptılar ve hepsi yapmadı, bazıları yaptı. Çünkü bir şey anlatmak istiyorlardı. Ben de içimden geliyor ve yapıyorum. Ve belki binlerce yıl sonra birileri bu resimleri görüp, tıpkı bizim o mağara resimlerine yüklediğimiz gibi anlamlar yükleyecek. Bu ihtimali düşünmek heyecan verici.

Kendinizi neyin ressamı olarak tanımlıyorsunuz? Tanımlamanız gerekirse ve tanımlamak gerekir mi?

Gençliğimde siyasetle daha iç içeyken farklı çalışmalarım oldu. İlk sergim okul galerisindeydi ve Haziran 1972'de polis tarafından mühürlendi. Böylece açılış yaptık! 10 yıllık aradan sonra daha çok kadın ağırlıklı oldu resimlerim. Çocukların berraklığı, kadının gücü, suskunluğu ve pek çok özelliği biçimsel ve öz olarak resmimin içindeydi. Ama hiç peyzaj, enteriyör, natüremort yapmadım. Daha doğrusu yapmadım, yapamadım. İlgimi çekmedi.

İzmir'in sanatınızın şekillenmesindeki yeri nedir? İzmir sanat ortamı sunan bir şehir mi? Üretimi ve tüketimi dahilinde...

Öğrenciliğim ve sonrası hep İzmir'de geçti. 51 yıl. İzmir kendi halinde, güzel bir şehir. Bana göre pek ritmi olmayan bir şehir. Sanat anlamında çok hareketli değil. Sanata ilgi bakımından hep birbirimizi görürüz etkinliklerde. Gençlerden çok umutluyum. Dünya bu kadar karmaşıkken her alanda söyleyeceklerinin biriktiğini düşünüyorum. Anlatacakları şeylerin çok olduğunu umuyorum ve anlatmalarını bekliyorum. Hiç yalnız kalmayacaklarını hissetmelerini isterim. Onlar bize yol gösterecekler. Biz her zaman yanlarında oluruz. Bir umudum onlarda.

*“Ahlaki eylemin amacı mutluluk, kaynağı ise bilgidir.
Bilgi, insanları doğru eyleme,
bilgisizlik yanlış eyleme götürür. Bilginin yolunu izleyen
erdemli ve mutlu olur”*

Socrates

Seramik sanatçısı

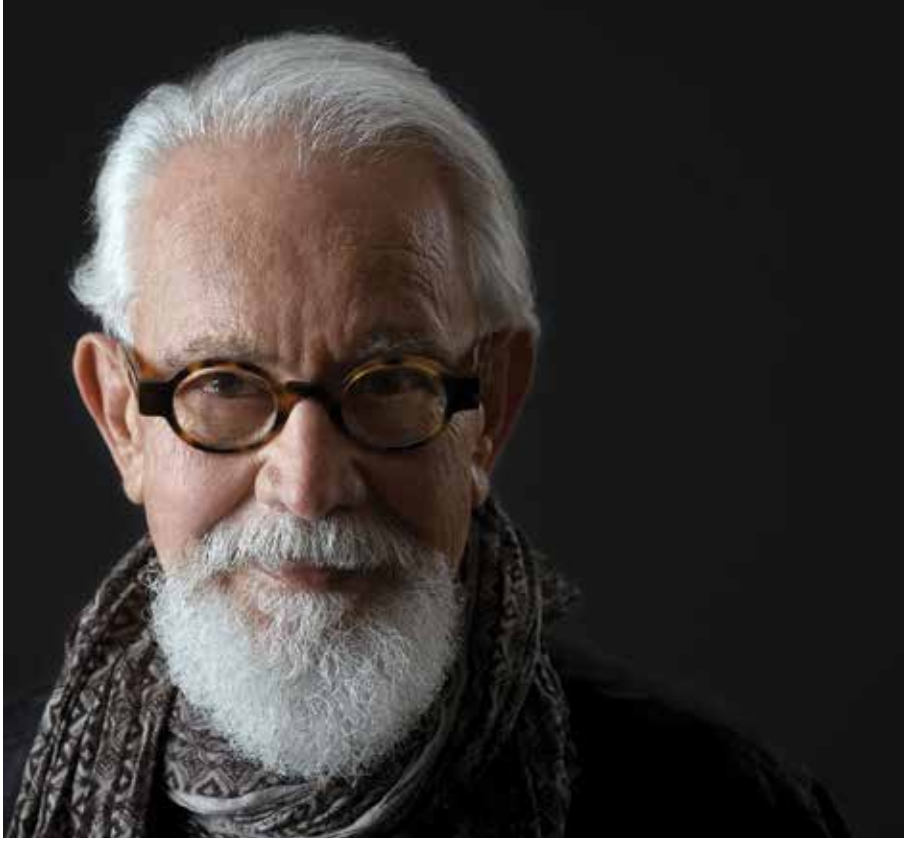
Tüzüm Kızılcan

*öğrenmeye ve zamanın eylemlilik haline bu yolla katkıda
bulunmaya devam ediyor.*

Hayat Akacak Çatlağı Buldu

Ege Bölgesi'nin nadide köylerinden Yukarı Kızılca'da büyüdü. Çamuru ilk oradaki topraklarda bildi de öylece peşine düştü. Hayatını topraktan kazanan çiftçilerin yurdunda büründü toprak kültürüne. Ancak o, topraktan aldığıyla değil toprağa kattığı ruhun verdiğiyle yaşamayı seçti. Toprağın renginin, çatlağının, çamur halinin kendisini mutlu ettiğini yineledi durdu ve hala aynı şarkıyı büyük bir coşkuyla söylüyor. Ege kültürünün uluslararası sanat dünyasına armağan ettiği seramik sanatçısı Tüzüm Kızılcan anlatıyor ama anlatırken ders verdiğini kaç kişi fark ediyor? Hoş, o ders vermek için anlatmıyor ki! Anlatmak için de yaşamıyor aslında... Onun hayatı bir yerlerden bir yerlere aksın diye kurgulanmış. Hani şair diyor ya:

*“Ruhun bir ırmaktır gülüm / Akar
yukarıda dağların arasından /
Dağların arasından ovaya doğru /
Ovaya doğru, ovaya kavuşmadan
bir türlü / ...”*

Şair dediğimiz de Nazım Hikmet. Hikmet’in uzayıp giden şiirinde, o ruh ovasına bir türlü kavuşamaz ancak Tüzüm Hoca’nın şiire benzer hayatında, o ruh akacağı yere akmış ve kucaklaşma gerçekleşmiş. Bugüne kadar dokunduğu binlerce hayat, yetiştirdiği öğrenciler, yetmez; öğrencilerinin öğrencileri ve her birinin biçimlendirdiği yeni hayatlar. Az şey değerlidir hani!

Nasıl biçimlenmesin ki o hayatlar? Toprağı yoğurmayı, onu işlemeyi, yoktan var etmek değil bu; var olanı ortaya çıkarmayı düstur edinmiş bir hoca ve kültürü söz konusu. Akacağı yeri bulduysa o kültür ve Tüzüm Kızılcan örneğinde olduğu gibi buluştysa bir yerlerle, enseyi karartmaya gerek yok. Bu bir örnektir. Bu iyi bir örnektir! Ders almasını bilene çok şey anlatır ve hayat da Tüzüm Hoca’nın açtığı o çatlaktan süzülür; süzülür ve süzülür de kavuşur güzelliklerle...

Tohum

Tohum

ÖĞRENMEYE SEVDALI

“Vermekten mutlu olurduk. O kültürle büyüdük, öyle yetiştik” diyor örneğin. “Paylaşarak öğrendik hayatı, ağaç aşılıyorduk ama aslında hayatı, umuttu aşılana. Öyle de sürüp gidiyor günler. İyi ki aşılamaşız o ağaçları” diye anlatıyor. “Sürekliliği olan hiçbir şey mutlak değildir o yüzden öğrenmek gerekir. Hep öğreneceğim bir şeyler var. Öğrendiğim sürece varım” sözlerini not ediyor ve sizler de not almak isterseniz diye buraya alıyoruz. Ayrıca eklemeliyiz ki Tüzüm Kızılcan, 79 yaşında. “İnsan olarak biriktirdiklerim beni paylaşmaya itti” diyerek bu kültürü edinmesine dair şöyle bir ipucu veriyor: “Yağmur duası olurdu bizim yetiştiğimiz köyde. Çocuklar ellerinde kovalarla toplanırdı. Birinin başının üstünde tepsi olurdu. ‘yağ yağ yağmur’ diye nakaratta bulunulurdu. Kapılar çalınır ve evlerden üzüm, pekmez,

yağ gibi yiyecekler toplanırdı. Her çocuğun kovası böylece dolardı. Tıklattığımız ve köylü büyüklerimizin açtığı hiçbir kapı boş yollamazdı bizi. Şarkılar söyleyerek dolan kovalarla köy meydanına doğru yürüyüşe geçerdik. Başında tepsi olan çocuğun tepsisine su doldurulurdu ve oradan sular damlardı. Meydana geldiğimizde orada kurulan kazanlarda, topladıklarımızla helva yapılırdı. Bereket aksın diyeydi tüm bunlar. Bunları yaşadık biz! Bunları birlikte yaşadığım insanlar ve o kültür unutulur mu”?

ATLARI RÜZGAR KANATLI

Seramik sanatının öncelikle kendini tanımayı ve doğayla uyumu öğrettiğinin altını çizen Tüzüm Kızılcan, “Böylelikle teknik ustalığın duygu ile bilginin nasıl birleşeceğini öğrendim. Görmeyi öğrendim. Böylelikle görsel hafızam ilk başvurduğum yer oldu” diyor.

Üretirken kapalı olduğunu söylüyor ve o sırada kendisine yöneltilen, “Ne yapıyorsun” sorusundan pek hoşlanmadığını dile getiriyor. Çünkü kendisi dahi bilmiyor o sırada nereye gittiğini. Tüzüm Kızılcan’ın aktarımıyla :“Bir yere gidiyorum o sırada ama nereye? Ben bile bilmiyorum”. Kendisini öncelikle seramikçi olarak tanımlıyor ve “Seramiğin kendine özgü bir alfabeti var. Önce zanaatkar sonra sanatkar olunur” diyor. Güzel tarifi de farklı. Hani bazıları, “Ben güzele güzel demem, güzel benim olmadıkça” der ya, Tüzüm Kızılcan ise şöyle adlandırıyor güzeli: “Güzel demem, o an beni etkileyen derim. Güzellik tarifi anlak bir şeydir O an, içinde yaşadığımdır”. Hikaye şudur ki bir heykeltıraş büyük bir taş küpün başında duruyor, o taşta bakıyor ve bir süre sonra o taşı yontarak etkili bir at heykeli ortaya çıkarıyor. Çevredekilerden birisi heykeltıraşa dönerek, “Peki

o taşın içinde at olduğunu nereden biliyordun” sorusunu yöneliyor. Bu örnekten yola çıkarak Tüzüm Hoca’ya, “Bu ürettiklerinizin toprakta olduğunu nereden biliyorsunuz?” Aldığımız yanıt şu oluyor : “O at hep benimle beraber geliyor”!

FÜREYA KORAL ETKİSİ

Önceleri mühendislik alanında eğitim görüyordu. Öğrencilik yıllarında Füreya Korall’ın bir sergisine gitmesiyle seramik sanatına dair hikaye biçim alır. Sergi sonrası Korall’a yanaşır ve “Sizden ders almak istiyorum” der. Füreya Korall da kabul eder. Süreç, İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Mühendisliği Bölümü’nü bırakması ve Almanya Frankfurt’ta, Werkkunstschule’de seramik okumaya başlamasına evrilir. Ailesi, elektrik mühendisliği bölümünü bırakıp, seramiğe yönelmesine başlarda karşı çıkar. Ailenin bir ayağı Yukarı Kızılcı Köyü’nde bir ayağı da İzmir merkezindedir. Kültür ve sanatla iç içe bir aile... Halikarnas Balıkcısı dayı, Aliye Berger teyze, Nejat Devrim yeğen, Şirin Devrim yeğen olur. Yaşar Kemal, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Eren

Eyüboğlu gibi isimlerin çevresinden eksik olmaz. Böyle bir ortamda yetişmenin kaçınılmazı olan, kültür ve sanatla iç içe olma hali de etkisini gösterir haliyle.

SERAMİK İLE YOLCULUK

Yolunu seramik ile çizmeye başlamasıyla birlikte, alanındaki tüm kaynaklara ulaşma çabası içine girer. Üretir ve üretir... “Eğer benim yaptıklarımın bir değeri var ise o zaman bir başkası bana sanatçı der. Onun dışında ben kendimi sanatçı olarak niteleyemem” diyen Tüzüm Kızılcıcan’ın şu aktarımı seramik sanatına ilişkin yön gösterir nitelikte : “Benim dilim nettir. O da minimalizmdir. Fazla bezemeye yakın değilim, sırlı yüzeyleri çok sevmiyorum. Çünkü sır bizi yanıltabiliyor. Ben toprağın erkini seviyorum. Toprağın gücü, bana sundukları, etkisi benim için çok daha önemli. Toprağın rengi, çatlağı, çamur hali beni çok daha mutlu ediyor. Onun için üstünü hiçbir şeyle kaplamak istemiyorum. Bu anlamda seramikle yolculuğum sürecinde malzemenin getirdiğinin, dilimin gramerini oluşturduğunu söyleyebilirim.

Seramik dilinde, kavramın görselliğinin önüne geçmediği, teknikle mesajın birbirini desteklediği kendi öz dilinde yapıtlar üretmek hedefim oldu. Her zaman teknik ve estetiğinin birbirini dengelemesine inandım”.

TEVAZU VE ERDEM

Mutluluğun parayla seçilmesi gibi yanlış bir algının hüküm sürdüğüne dikkat çeken Tüzüm Kızılcıcan, “Ama kendimizi gerçekten tanısak bir şey satın alarak huzurlu olunamayacağımızı anlarız” diyor ve altını çizmemiz için şu satırları aktarıyor: “Dolayısıyla mutlu olmanın yollarını ararken hayatımızı huzurlu geçirmemiz için gerekli olan altyapıyı oluşturmalıyız. Ben çamurla meşgul olarak kendimi geçirdiğim acı tecrübeler içinde sağlam tutmayı öğrendim. Sakin bir yaşamı seçtim. Seramikle uğraşayım, sergilerimi açabileyim, öğrencilerim gelsin yanımda çalışsın bu bana yeter”. Ve dediği gibi oluyor. Tüzüm Kızılcıcan şu an İzmir’deki atölyesinde öğrencileriyle birlikte öğrenmeye ve eylemlilik halini sürdürmeye devam ediyor.

1941 İzmir doğumlu olan Mehmet Tüzüm Kızılcıcan sanat hayatına 1959 yılında Füreya Korall Atölyesi’nde başladı. 1960 yılında Eczacıbaşı Seramik Fabrikası Sanat Atölyesi’ne girdi ve seramik çalışmalarına burada devam etti. 1965 yılında Almanya’da bulunan Werkkunst Schule Offenbach A-Main Seramik Ana Sanat Dalı’ndan mezun oldu. 1970 yılında kendi iş yerini kurdu. Yanı sıra Ege Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olarak bulundu. Yurtiçi ve yurtdışında bir çok sergi, sempozyum ve kongrelere katıldı. Çin’in Shan Dang Üniversitesi yaptığı çalışmalara karşılık kendisine fahri profesörlük unvanı verdi.

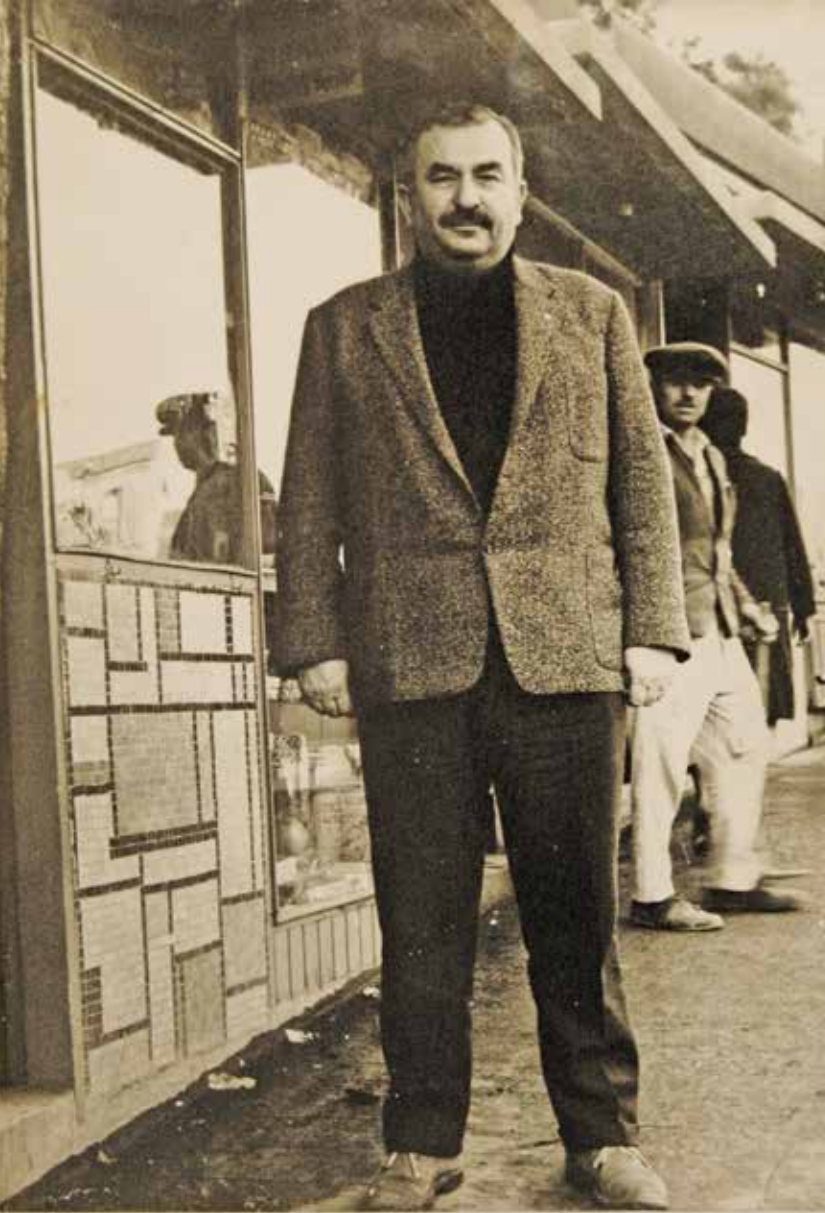
Duygu

ÖZSÜPHANDAĞ YAYMAN

Gazeteci

İzmir 'de 1946-1950 yılları arasında bugüne kadar eşi benzeri görülmemiş bir gazete yayımlanır. Şehrin duvarlarına yapıştırılan bir gazetedir bu ve ne gazete bayilerinde ne de başka bir yerde satılır! O kadar ilgi çeker ki sahibi Nihat Paykoç; ülkeyi yönetenlerin odağına yerleşir. Ünü yurt dışına kadar uzandığında dönemin Çin Devlet Başkanı Mao, Paykoç ile tanışmak ister.

Bir Acayip Gazete

Türkiye'de günde en fazla iki ton bisküvi üretilen yıllarda "Paykoç Bisküvileri" ile hatırı sayılır bir kazanç elde eden Nihat Paykoç, kazancının önemli bir kısmını, halkını uyandırmak için Duvar Gazetesi'yle duvara yapıştırdı. Gazeteciliği, bisküvici Paykoç'u batırdı ama o, bu durumu hiç dert etmedi ve dilinde sürekli, "Soylu halkımı deliler gibi sevdim" ifadesi vardı.

Sene 1945-46'lar. Yazı ve karikatürleri nedeniyle başı derde giren Eflatun Nuri, İstanbul'dan kaçmış, soluğu İzmir'de almıştır. Basmane'de bir otele yerleşir. Elinde bir gazete ("Matrak" ya da "Kör Şeytan") künyedeki adresi arar. Sora sora İkiçeşmelik, numara 174'ü bulur... Bulur da gazetenin adresinde bir fırın vardır. İçeri girer. Karşısına çıkan ustaya sorar: "Nihat Paykoç nerede?" Usta, yazı işleri müdürü Remzi Koşucu'dan başkası değildir. Arkadan beyaz önlükler içinde çıkan, 1.90 boyundaki, 130 kiloluk babacan adam ise gazetenin sahibi Nihat Paykoç... Eflatun Nuri, aradığı yerdedir. Gazetenin merkezi; kendini dar gelimli halka ucuz ve kaliteli bisküvi yapmaya ve onları yazılarıyla, fikirleriyle uyandırmaya adanmış; bu nedenle kazandığını, İzmir'in dört yanında sokaklara yapıştırdığı Duvar Gazetesi'ne yatan, adı "duvara para yapıştıran adam"a çıkan Nihat Paykoç'un fırınıdır. Birçok gazete çıkararak, sokak sokak, köy köy gezerek halkın dertlerini dinleyen, her devrin muhalifi Paykoç'tur o... Paraya önem vermez. Gün gelir, "Gazeteci Nihat Paykoç, bisküvici Nihat Paykoç'un düşmanı olur". Ama Paykoç Bisküvileri süreci içerisinde oğul Abdullah Paykoç'un gayretiyle yeniden hayat bulur.

Nihat Paykoç

İÇE DÜŞEN ATEŞ

1918 yılında, Aydın'da doğar, Nihat Paykoç. Beş kardeş arasında sondan bir öncekidir. Yedi yaşında, Agora'daki Sevilen Bisküvi Fabrikası'nın çırağıdır. Liseyi bitirince 1937'de İkiçeşmelik'teki Paykoç Fırını'nı açar. Askerliğini 1940-42 arasında yedek subay olarak Çanakkale'de yapar. Ancak 1938'de basın hayatına karışmış, gazete çıkarmış, muhalif yazılarıyla tepki çekmeye başlamıştır. Askerlik dönüşü, İkinci Dünya Savaşı koşulları içinde yeniden askere yollanır. Oğlu Abdullah Paykoç'un ifadesiyle, "Sivas Zara'ya sürgün edilir". 1944'te döner. "Matrak" ve "Kör Şeytan", bu dönemde çıkardığı gazetelerdir. Parayla işi yoktur, Paykoç'un. Bunu da 1947-50 yılları arasında yayınladığı Duvar Gazetesi'yle duyuracaktır. Paykoç Fırını'ndan, savaş yılları için epey büyük bir para olan günde altı-yedi yüz lira kazanıp da neden zengin olmadığını, "Merhaba - Duvara Para Yapıştırıran Adam" kitabında gazetecilik sevdasıyla, şöyle açıklar: "Genç yaşımda içime bir ateş düştü.

Soylu halkımı deliler gibi sevdim. Ve gördüm ki Türkiye, içinde mutsuz insanların çile tükettiği köhne bir gemidir. İşte ben, her zerresi şüheda kanı ile sulanmış bu mübarek vatanın naçiz bir evladı olarak devlet gemisinin (halkımızın, mülkünün sahibi olmaması yüzünden) batmakta olduğunu fark edince dayanamadım. Aziz milletimi karşı karşıya bulunduğu vahim tehlikeler karşısında uyarmak için bin dokuz yüz kırk yedi senesi ile elli senesi arasında (her türlü tehlikeyi göze alarak) Duvar Gazetesi çıkardım. Maksadım, milletimi uyarmak için sokakta bir okul açmaktı."

ŞÜPHELİ KİŞİ!

Duvarlara gazete yapıştırmaya başlayınca "şüpheli kişi" oluverir! Bu gazete para ile satılmadığı gibi üstelik duvarlara yapıştırılabilmesi için de

avuç dolusu paraya muhtaçtır. Nihat Paykoç'un, kitaba konu olan ifadelerinden dinleyelim: "Aşırı vatanseverliğim yüzünden halka ve hakka hizmete çalışırken o günkü resmi makamlar indinde şüpheli kişi olmuştum! Öyle ki nereye gitsem, kiminle konuşsam sivil polislerden meydana gelen bir kalabalığı peşimde sürüklüyordum."

FARKLI BİR GAZETE

Eflatun Nuri'nin Duvar Gazetesi'nde Başbakan Recep Peker'i yeren bir karikatürü nedeniyle Paykoç, polis nezaretinde Ankara'ya götürülür. Başbakan Peker, Paykoç'a, "Be adam! Kime güvenip bu yaftaları duvarlara yapıştırıyor, bizi rezil ediyorsun?" der. "Kime güveneceğim? Size güveniyorum" yanıtını alan Peker, iyice öfkelenir:

“Ne! Hem bana hicvedecek hem de bana mı güveneceksin!”

Paykoç’un, “Bir Türk vatandaşının başvekiline güvenmesi en tabii hakkıdır” sözü, başbakanın hoşuna gider:

“Anlat bakalım, bu acayip gazeteyi neden çıkarıyorsun?”

Paykoç, anlatır. Bu kez de neden normal bir gazete değil de bir duvar gazetesi çıkardığını öğrenmek ister, başbakan. Cevabı gelir:

“Normal gazeteler, Türk vatandaşlarının anlayış seviyesinin çok üstündedir. Duvar Gazetesi bedava olduğu gibi çok büyük harflerle yazılan ve en az okumuş vatandaşların anlayış seviyesine indirilen bir halk gazetesidir.” Sıradaki soru, “Bu değirmenin suyu nereden geliyor?”dur. Paykoç, ayda 15 bin lira kazandığı fırından söz eder, ispatı için muhasebecinin defterleri getirmesi için izin ister. Muhasebeci ertesi gün Ankara’dadır. Duvar Gazetesi’nin hesapları Başbakanlık’ta iki gün incelenir. Sonunda Recep Peker, Nihat

Paykoç’u yanına çağırır, onu alnından öperek, “Artık her istediğini yazabilir, bana dahi küfredebilirsin. Arkanda gerçekten ben varım” der.

“BOŞ AĞAÇ YOK”

“Fuar zamanı daha kalabalık bir kitleye fikirlerimizi iletelim” diyerek Duvar Gazetesi’ni yapıştırmak için Kültürpark’ta yer ister, Nihat Paykoç. “Fuarda boş ağaç yok” yanıtını alır. Her iktidar, Paykoç’un gem almaz, dizginlenemez kaleminden nasiplenecektir.

1964’te AP’nin başına geçen Süleyman Demirel, Nihat Paykoç’u sık sık Ankara’ya davet eder, onu takımına almak istediğini ima eder. Ancak Paykoç, ona da muhaliftir: “Benim, sizin takımınızda yerim yok. Çünkü sizin etrafınızdakilerin büyük bir kısmı her sözünüze ‘Peki’ diyorlar. Ben ise karşımda kim olursa olsun aklımın kabul etmediği hususlara itiraz ederim.” Paykoç’un dili, o dönemin İzmir Valisi Namık Kemal Şentürk’ün

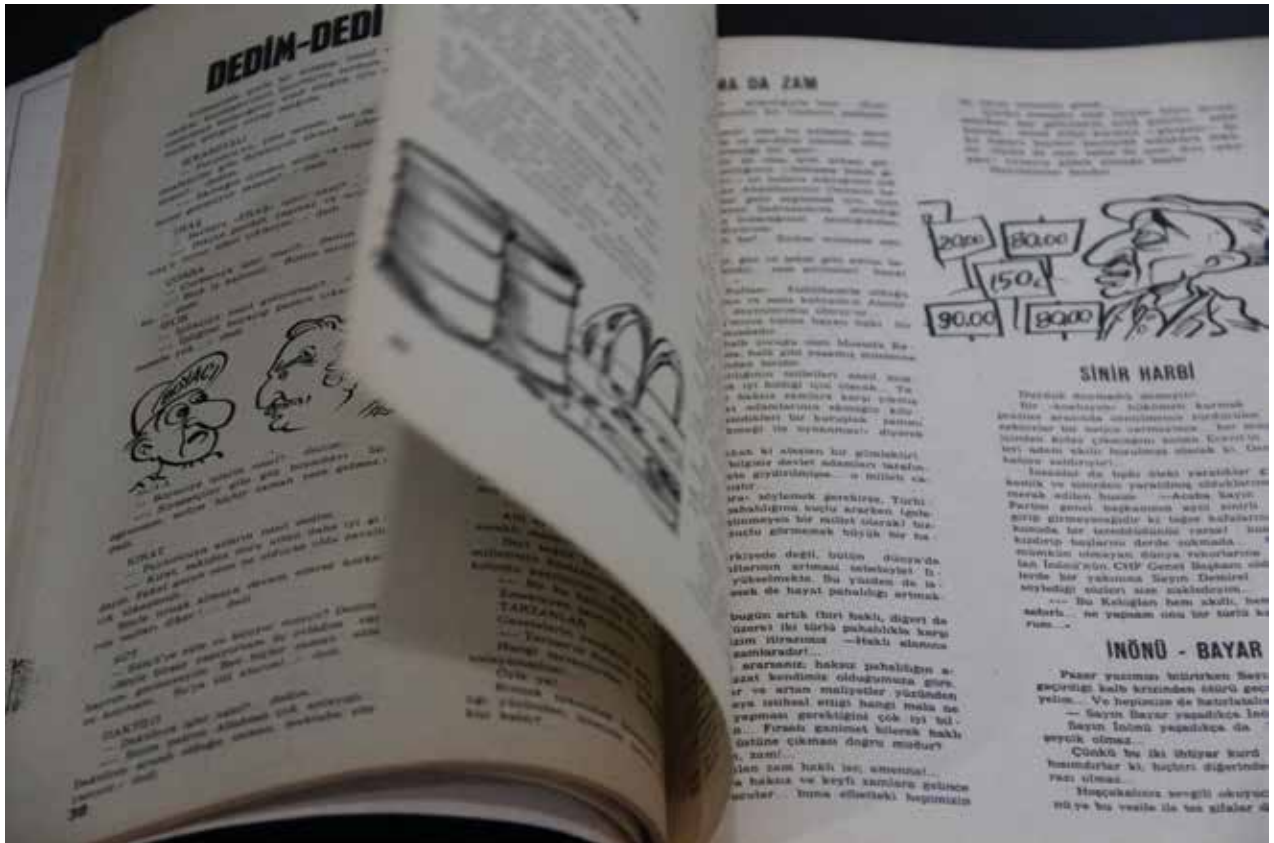
dediği gibidir:

“Onun gerçekçiliği hiç kimseye benzemez. Cehenneme de atılsa eğer odun yaşsa ‘Odun yaş!’ diyebilir.”

PAYKOÇ’A ENGEL

Nihat Paykoç, kendi çıkardığı gazeteler dışında Yeni İstanbul ve Ege Ekspres’te yazar. Kemeraltı Taşçılar İçindeki Ege Ekspres binası, her kesimden halk ile dolup taşar. Gazetenin sahibi, 1967’lerin Turizm Tanıtma Bakanı Nihat Kürşat, “Ne yapıyorsun Nihat Paykoç, burayı kahvehaneye çevirdin” der. Hakkında açılan davalar nedeniyle hâkimler ve savcılar da tanır onu. “Ben yazılarımı yazarken savunmam hazırır” der. Hiçbir duruşmaya avukatla çıkmaz ve hiç ceza almaz. 1970’e dek gazeteciliğe devam eder. Oğlu Abdullah Paykoç, “70’li yıllarda sermayenin etkisi arttıkça gazetelerde Nihat Paykoç’un yazılarına ve düşüncelerine yer verilemez hale geldi” diye açıklar, bunun nedenini.

Nihat Paykoç’un kaleme aldığı, “Onuncu Köyden Fıkralar” kitabından

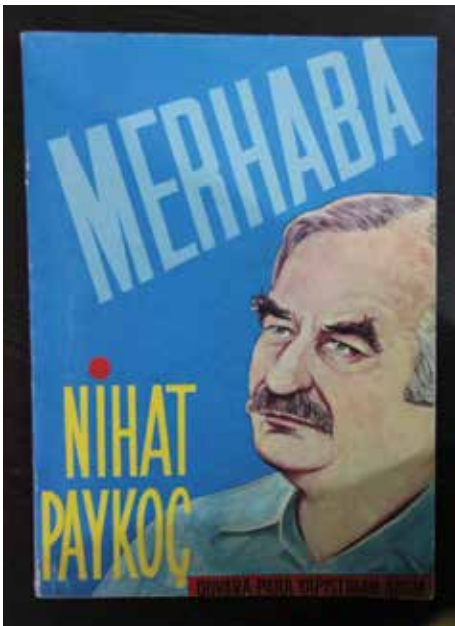

MAO'DAN GELEN DAVET

1970'lerde Çin Devlet Başkanı Mao Zedong, kendisinden önce duvar gazetesi çıkarmış olan Nihat Paykoç'u davet eder. Paykoç, dedikodu olur, diye gitmez. Abdullah Paykoç, "Babam komünist değildi; liberal, müteşebbis, halkçı bir insandı" diye anlatır ama aslında fikirlerinin solda olduğunu da ekler: "Devrimciydi. Babam edebiyat solcusu değildi, gerçek solcuydu. İdeallerini yaşayan insandı. Cebindeki 10 lirayı paylaşırdı."

HALKLA İLİŞKİLER İÇİN KÖYLERDE

Selçuk Yaşar, 1974-75'lerde, 150-200 tonla üretime başladığı Pınar Süt'te görev verir, ona. Görevi, dilinden anladığı köylüyle "halkla ilişkiler" yapmaktır. O yıllar için üretim rakamı çok büyüktür. Türk insanını ambalajlı sütle tanıştıran bir kurumda çalışmak, Paykoç için köylüye hizmettir ve bu işi pek sever. "Aslında benim üste para vermem lazım. Her gün köylere gidiyorum, onlara ulaşıyorum, gazetede yazamadıklarımı halkımla paylaşıyorum" der. Abdullah

Paykoç'un ifadesiyle, "Taş devrinde olduğu gibi... Kâğıt yok, mürekkep yok, konuşarak gazetecilik yapar".

İDEALİST

"Yazılarım nedeniyle, çeşitli iktidarlar zamanında, sekizi ağır ceza mahkemesinde olmak üzere 28 kez yargılandım. Ömrü hayatımda ne mirasçı olarak, ne de şahsen bir tek defa dahi tapu dairesinin kapısından içeri girmedim. Yaptığım bunca siyasi mücadele sonucunda, mahalle muhtarı dahi olmayışım, benim nasıl idealist bir insan olduğumun en açık delilidir. Biri bisküvitçi, diğeri gazeteci olmak üzere, iki Nihat Paykoç olarak yaşadım. Cümle âlem çok iyi bilir ki gazeteci Nihat Paykoç, bisküvici Nihat Paykoç'un daima düşmanı olmuş, onu borca batırmıştır."

BİR PAYKOÇ FIKRASI

"Bir okuyucum bana mektup yazmış. İsmet İnönü'nün özel doktoru Zafer Paykoç ile akraba olup olmadığımı soruyor. Açıklayayım. Zafer'le annemiz de babamız da kardeşler. Yani hem teyzezâde hem de amcazâdeyiz. İsmet Paşa'nın deyimi ile 'Tarla da bir, tohum da.' Sözü Sayın İnönü'den açmışken devam edelim. Hepiniz de bilirsiniz, ben kalemimle İsmet Paşa'ya karşı çıkmışım. İnönü de bu tarafımı gözden kaçırmadığı için olacak günün birinde kendisiyle karşı karşıya gelince, 'Siz ailece vazife taksimi mi yaptınız? Biriniz yaşatmaya biriniz öldürmeye çalışıyorsunuz?' dedi. Çoktandır elime geçirmeyi kolladığım fırsatı yakalamıştım. Bu yüzden, 'Yine de şansınız var, Paşam. Ya ben doktor, Zafer Paykoç da gazeteci olsaydı, sonra haliniz nice olurdu?' diye cevap verdim. İhtiyar kurt hiç altta kalır mı? 'Ben enayi miyim? O zaman sana gelir miydin?' diyerek taşı gediğine koydu."

TATLI BİR ANI

"Galiba 1947 senesiydi. Gençtim, ateşliydim. İçerisini görmek için kanuni bir yol bulup cezaevine girmek istiyordum. Baktım ki vergilerini ödemeyenleri hapse atıyorlar. Kasten vergimi ödemedim. Aradan bir aya geçince, tıpkı beklediğim gibi polis geldi kapıma dayandı. 'Ya borcunu öde ya da seni savcılığa götürmek zorundayım' dedi. İçeri girme işi kolay olduğu için çok memnun olmuştum. Böylece polis memuru önde, ben arkada önce ikinci şubenin sonra savcılığın yolunu tutmuştuk. Her gittiğimiz yerde 'Paykoç Bey! Sana müddet verelim, bu arada borcunu öder hapis yatmaktan kurtulursun' diyerek bana yardım etmek isteyenler oluyordu. Ancak hep bildiğimiz gibi cezaevlerinin ahvalini yerinde görüp bizzat incelemek üzere bu işi kendim parsellemişim. Bu sebeple bana teklif edilen bütün yardımları reddedip hapishaneyi boyladım. O günkü cezaevi müdürü çok muhterem Sabri Bey, beni bürosunda bekliyordu. 'Bu kadar para için Duvar Gazetesi sahibi Nihat Paykoç'u hapsedmek bize yakışmaz!' diyerek cüzdandan vergi borcum olan üç yüz lirayı çıkardı... O zamanki cezaevi mutemedi arkadaşım Burhan'a verip 'Yarın sabah bu parayı maliyeye yatırırısın' diye tembihte bulundu. Her ne kadar, yapma, etme, ben sana bu parayı ödeyemem, dediysem de, 'Sen milleti uyandırmak için paralarını duvarlara yapıştırırken izin ver de bizim de sana bu kadar katkımız bulunsun' dedi. Çok istediğim halde hapiste yatmam mümkün olmamıştı."

Handan
GÖKÇEK
Yazar

Yalnız Taş, Duvar Olmaz
İzmir'in Duvarları
Hiç Yalnız Değil

İzmir'in duvarları konuşuyor. Rengarenk sprej boyalarla, bazen kargacık burgacık bazen kıskandıracak denli güzel el yazılarıyla sevdiğine, sevmediğine haykıran, isyan eden duvarlar...

Kültürümüzdeki deyimlere baktığımızda duvarlarımızın karakterleri ne kadar farklı. Örneğin “Ağlama Duvarı”, “Duvar gibi durdu önümde” vs... Duvar sırdaş, duvar koruyan kollayan, duvar uzaklık, duvar sessizlik, duvar direniştir... Atalarımızsa “Yalnız taş, duvar olmaz” demiş ama İzmir'in duvarları hiç de yalnız değil. Raşel Meseri'nin bir kısa filmi var Cemile –Sezgin. Alsancak Dominik caddesinde caddelere duvarlara aşkını ilan eden Sezgin **“Adın deler dağ başında karları, kokun aşar dereleri yarıları, Cemilem gitme”** diye yazar. O civarın sakinleri Cemile Sezgin aşkına bu yazılarla tanık olur. Görevliler siler Sezgin yazar bıkmadan usanmadan... **“Beraber yıldızları sayalım bitince gidersin.”** Bu da duvarlarda yaşanan aşklardan biridir.

Gelelim Alsancak'ın tam karşı semtine Karşıyaka İzban durağındaki duvarda şu yazı çarpar gözünüze **“Burada seni her sabah bekleyen bir adam var.”** C. Ö. (herkes bu harflerle başlayan isimler düşünebilir) Sezgin kadar inatçı değildir bu kardeşimiz bir iki yazar sonra vazgeçer. Belki başka aşkları başka duvarlarda yaşamaya meyletmiştir belki de başka bir durakta beklemektedir artık. Benim en sevdiğim duvar yazılarından biriye **“İnsanın İzmir gibi sevgilisi olsun.”** Neden duvarlara yazma ihtiyacı

peki... Her şeyin olduğu gibi kağıt fiyatlarının da hızla arttığı bu günlerde duvarlar bedava diyelim biz.

Toplumun her tabakasından insanın defalarca önünden geçtiği, gözün görür görmez okuyup zihnine yerleştiği duvar yazılarının gazete, dergi, sosyal medyada yazılanlardan çok daha fazla kişiye ulaştığını ve daha kısa daha etkili olduğunu düşünüyorum. Çünkü baktığımız yerleri seçemiyoruz, arabada ya da trende hızla geçerken bile ister istemez okuyoruz, aklımızda kalıyor, cümleyi sorguluyoruz, anlamlandırıyoruz.

Bazen gelecek kaygısı duyan bunu haykırmak isteyen birinin elinden dökülüyor cümleler. **“Bu günler yetmezmiş gibi bir de yarınlar var.”** **“Bugün dünyaya bir delinin gözleriyle bak.”** **“Şimdi bütün dünyaya söverdim ama sprej bitiyor.”** Bazen birileri ilişkileri sorgular duvarlarda: **“Gevşeklik Ümit Besen'in eski sevgilisine nikah şahitliği yapmasıyla başladı.”** **“Sadece gülüşümü yakala, öfkem sana ağır gelir.”** **“Bir gün hepiniz seveceksiniz.”** **“Duygularınla yatmak istiyorum.”** Umudunu yitirmemeye çalışan birileri kocaman harflerle haykırır: **“Bir mucize ol sunmadı.”** **“Biz boş yere mi delirdik.”** **“Biraz hoşgörü alabilir miyim?”** **“Ali topu tutsun biz de zamanı.”**

Hemen hemen tarihin her döneminde ve her coğrafyada insanlar siyasal, sosyal, gündelik sorunlarıyla birlikte aşklarını duvarlara kazıdılar. Bu alışkanlık sanırım ta mağara duvarlarından bu yana süregelen genetik bir kodlama. İzmir'in Agorasında bulunan duvar yazıları ise o dönemde yaşayan insanlar hakkında birçok ip ucu verir. Örneğin **“Gözlerimi tanrılar iyileştirdi, o yüzden tanrılara kandil adadım.”** Ve belki de kendilerini rahatlatmak amacıyla itiraflarını da duvarlara yazmış iki bin yıl önce yaşayan insanlar, **“Beni sevmeyen birini seviyorum.”** **“Letonis adlı birisi eşini aldatanı buldu ve öldürdü.”**

Şimdilerdeyse sosyal medya sitelerinin sayfa duvarlarını da kullanmaya başladık. Öyle yaratıcı, komik, derin şiirsel cümleler var ki bir sanatçıya ilham verebilir. **“Yanımda kal-bi”** **“Yalnızca tuvaletleri değil, birbirimizi de bulduğumuz gibi bırakalım.”** **“Yan yana gelmekle insan birlikte olmaz.”** **“Yükseklik sonsuz mu?”** **“Başka bir kafa mümkün.”**

*Öyle yaratıcı, komik,
derin şiirsel cümleler var ki bir
sanatçıya ilham verebilir.*

Yanımda kal-bi...

*Umudunu yitirmemeye
çalışan birileri
kocaman harflerle haykırır.*

BİR
MUCİZE
OLSU
MADI

Bazen birileri
ilişkileri sorgular
duvarlarda...

Sadece
gülsümü

Yakala ötkem

Sana aşır

De lin
-S-

*Etkiye tepkiyi duvar
yazılarıyla veriyoruz.
İnsanlığın ara yüzü
gibi bu yüzeyler.*

Sokak özgürdür ve duvarlara yansır. Özgürlük duvarlarda isyan, hüznün, mizah, itiraz ve aşkla buluşur. Ülkelerde yaşanan darbelerin, savaşların, açlığın, haksızlığın, ayaklanmaların insan ruhunda bıraktığı yaralar da yansır duvarlara. Seksenli yılların duvarlarına bir bakalım mı? **“Ben emek veriyorum ya sen?”** **“Silahlar hedefini şaşırır ama çiçekler asla.”** Çok bir şey değişmemiş gibi. En güzel, en anlamlı, en mizahi duvar yazılarını ise Gezide görmedik mi... Duvarlardan ezber ettik bir çok şeyi. **“Everyday I’m çapuling.”** **“Geleneksel gaz festivaline hoş geldiniz.”** **“Gaz sıkmanıza gerek yoktu bayım, zaten yeterince duygusal çocuklarız.”** **“Biberi bal, eyledik meydanları dar eyledik.”** **“Neredesin Spartacus?”**

Tarihin içindeki bir ana duvarlar aracılığı ile de tanıklık ettik. Etkiye tepkiyi duvar yazılarıyla veriyoruz. İnsanlığın ara yüzü gibi bu yüzeyler. İtirazın varsa temiz bir duvar, bir kutu boya ya da spreyle yetiyor. Umudun yitirildiği durumlarda, olaylarda, sert toplumsal koşullarda ortaya dökülen tüm duygular bir iç dökme halinde yansıyor duvarlara. Hem yazan hem de okuyan için bastırılan bütün duygular bu yolla dışlaşıyor. **“Eşitlik yoksa aşk da yok.”** **“Her şey sermaye için sevgilim.”** **“Semt bizim, ev kira.”** **“Poşet çaya karşı, demliklerin safındayım.”** **“Sana da nanik.”**

← YANLIŞ

ÇOK YANLIŞ

çizmek için örülmeli bazı duvarlar. Bir zamanlar gece indiğinde elinde fırça ve kovalarıyla sokaklarda koşan aydınlık çocuklar vardı. Güzel şeyler yazarlardı “Barış, kardeşlik, eşitlik, özgürlük. Gündüz boyacılar gelir duvarları temizler, akşam çocuklar tertemiz sayfalara yürürdü yine. Bu yazıda onlara da bir selam gönderelim. Ve bir duvar yazısıyla uğurlayalım okuru.. **“Boyacı abi seni de yoruyorum ama yengeye selamlar...”**”

İnsanlık tarihinin en büyük anıtlarından sayılan “Zeus Sunağı” hala ait olduğu topraklardan uzakta. 2200 yıl önce Bergama’da, Egeli insanların elleriyle biçimlenen sunağın, yasa dışı yollardan Türkiye dışına çıkarılıp, Almanya’ya kaçırılması üzerinden 157 yıl geçti. İnsanlık tarihinin bu işsiz evrensel mirasının ancak ve ancak vücuda erdiği topraklarda hak ettiği değeri alabileceğine inanarak, sunağımızı geri istediğimizi yineliyoruz.

Beni Evime Gönder

GERİ İSTİYORUZ

Halen, Almanya’nın Berlin kentindeki, “Pergamon Müzesi”nde sergilenen, “Zeus Sunağı”nın ait olduğu topraklara; Anadolu’ya dönmesi yönündeki çağrımızı bıkmadan usanmadan tekrarlıyoruz. 1863 yılından itibaren 14 yıl boyunca parça parça taşınarak gemilerle Almanya’ya taşınan Zeus Sunağı’nı geri istiyoruz. Bergama’nın Belediye Başkanlığı’nı yaptığım 1989-1999 yılları arasında sunağımızın Bergama’ya geri dönmesi için birçok girişimde bulunduk. Bu uğraşımız hala da sürüyor ve sunak, ait olduğu topraklara gelinceye kadar da pes etmeyeceğiz!

YOLDA KAÇIRILDI

Sunağımızın kaçırılma hikayesi 1863 yılına tarihleniyor. O yıl bir Alman mühendis Carl Human Bergama-Dikili yolunu yapmak için bölgeye geliyor. O zamanlar asfalt olmadığı için taş yol yapacaktır ve çevredekilere, taşın nerede olduğunu sorar. Bergama yanıtını alır! Bunun üzerine Akropol’e çıkar, Zeus Sunağı’nın bulunduğu yerde de birkaç friz ve Bizans’ın, Arap saldırılarını önlemek için yaptığı duvarlarda frizler temellerin bulunduğu yerde küçük bir tepelik vardır. Olağanüstü güzelliğe sahip bu yapıları görünce akrabası olan Alman müze müdürünü Bergama’ya çağırır. Zeus Sunağı’nı keşfedince kaçırmaya yönelik planlar yapılır ve Carl Human 1863’ten 1878’e kadar bu yapıları kağnılarla yavaş yavaş Bergama’dan Dikili’ye, Dikili’den İzmir’e, İzmir’den Almanya Hamburg’a kadar gönderir.

ASAR-I ATİKA

Bergamalılar, eserlerin kaçırıldığını fark etmesi üzerine kağnıların önünü kesiyorlar ve gönderilmesine engel oluyorlar. Bu bir isyan çıkmasına sebep veriyor ve Osmanlı, bölgeye bir paşa gönderiyor. Human, gelen paşaya heykelleri değil sıradan taşları gösteriyor. Paşa bunun üzerine İstanbul’a gidiyor. Bu olay İstanbul’da da bir huzursuzluğa yol açıyor ve 1869 yılında ilk Asar-ı Atika Yasası çıkarılıyor. Bu yasa ile beraber eserlerin yurt dışına çıkartılması yasaklanıyor. Bu yasayı çok önemsemiyor ve taşımaya devam ediyorlar. O dönemde Rusya ve Almanya Osmanlı’ya nüfus etmiş bir konumda. 1874’te Osmanlı’ya zorla 2. Asar-ı Atika Yasası’nı çıkarttırıyor. Bu yasayı hazırlayan kişi de bir Alman!

Bulunan eserlerin 3'te 1'i Almanya'ya gönderilebilir şekilde hazırlanmıştır. Bu anlaşmayı uygulayacak kişi de bir Alman ve Osmanlı Bankası'nın, İzmir Müdürü! Ancak Osmanlı'nın vatanperver memurları, dıştan gelen ısrar ve baskılara rağmen bu yasanın uygulanmasına engel oluyor. O zamanlarda 2. Abdülhamit Osmanlı'nın başında 2 yıllık bir padişah ve Rus- Osmanlı savaşı başlıyor. Ruslar Yeşilköy'e İstanbul'un kapılarına kadar dayanıyor. Bunun üzerine 2. Abdülhamit barış yapmak için Almanya'dan yardım istiyor. Almanya taşları almak istiyor, taşları almaz ise Ruslar İstanbul'u işgal edecek. Abdülhamit İstanbul'u kaybetmemek için o zamanın parasıyla 21 bin Mark bağış yaparak barışı sağlıyor. Bu miktar bugün yaklaşık 75 bin Euro ediyor. Oysa Berlin'deki, Zeus Sunağı'nın sergilendiği ya da tutsak edildiği Pergaman Müzesi'nden, Almanya'nın elde ettiği gelir yılda yaklaşık 10 milyon Euro. 2. Dünya Savaşı sonrasında Sovyetlerin Berlin'e girmesiyle Sovyetler eserleri götürmüşler daha sonrasında Berlin'in birleşmesinin ardından Almanya'ya hediye olarak geri göndermişlerdir.

30 YILDIR MÜCADELE

1990'lı yıllarda Bergama Belediyesi olarak "Zeus Sunağı'nı Geri İstiyoruz" kampanyasını başlattık. Kültür Bakanlığı konu ile ilgilendi ve destek verdi.1990 ve 1995'de Bergamalı gençlerle birlikte iki kez Berlin'e gittik ve sunağın olduğu müze önünde basın açıklamaları yaptık. Pandemi döneminde her şeyin internete sunulmasıyla beraber ilginç belgelere rastladık. Bunun üzerine yaptığımız çalışmalarda 160 yıl boyunca Almanların Türkleri susturmaya çalıştığını gördük. "Siz tarihe eserlere sahip çıkamıyorsunuz" şeklinde suçlamaları ve Abdülhamit'in barış için yaptığı bağışı eserleri satmak olarak suçlamalarına şahit olduk.

TARİH SATILAMAZ

Tarihi eserler satılabilecek metalar değildir, kapitalizm bunu meta olarak görmüş ve dayatmıştır. Zeus Sunağı bizim kültür mirasımız ve tarihimiz. Bu değerimize sahip çıkmak durumundayız. Tarihi eserlerin satımını durdurmak ve zamanında kaçırılan eserleri geri alabilmek için Zeus Sunağı'nı almaya gayret etmeliyiz. Bu sadece ülkemiz için değil, dünya için de gerekli bir arayış. Zeus Sunağı'nı korumakla görevliyiz. Siyasi parti

Carl Humann ve ekibi

Carl Humann

ayrımı gözetmeksizin herkesin bu kampanyaya destek vermesi gerekiyor. Bu sorunları dile getirmemin ardından konu İzmir Büyük Şehir Belediyesi gündemine taşındı ve büyükşehir belediyesi Bergama'da Asklepion Tiyatrosu'nda meclis toplantısı yaptı. Gerçekleştirilen toplantıda oy birliğiyle Zeus Sunağı'nın geri getirilmesi için çalışmaların sürdürülmesi kararı alındı ve ardından konuyla ilgili komisyon kuruldu. Artık bu problemin İzmir'den Türkiye'ye, Türkiye'den Avrupa'ya ulaşmasını istiyoruz.

ALMANYA'DA BOMBALAR ALTINDA KALDI

Bergama'nın Zeus Sunağı, Anadolu insanının ulaştığı sanatsal yeteneğin doruğudur. Berlin'e kaçırılan Zeus Sunağı, tek bir heykel değil, yüzlerce muhteşem heykelden, freskten oluşan koca bir taşınmaz yapıdır. 157 yıl önce parçalanarak, kağınyla, vapurla, trenle hoyratça taşınarak kaçırmaya, bombalanma riski altında bırakmaya kimsenin hakkı yoktur. Elimizde, 2. Dünya Savaşı'nda bombalanan Berlin'deki müzede yer alan Zeus Sunağı'na ait iç acıttıcı çok sayıda görüntü mevcuttur.

Tarihte gelmiş geçmiş en büyük sunakların başında Bergama Zeus Sunağı geliyor. Aslında bir zafer anıtıdır! Bergama Kralı'nın, Galatlara karşı MÖ 165-156 yılları arasında kazandıkları zaferi ölümsüzleştirmek için yapılır ve Zeus ile Athena'ya adanır.

Bergama, 2200 yıl önce Zeus'a adakta bulunulan bir merkezdi. Sunak, neredeyse o zamanının "hac" merkezi gibi bir yer olur. Bütün Anadolu, Ege dünyası burayı ziyaret ederdi. Onun için Antik Bergama yöneticileri, Zeus Sunağı'nı görülmemiş bir tasarımla yapmış, eşsiz güzellikteki mermer heykellerle, friz/rölyef/fresklerle süslemişti.

Sunağın, Bergama'daki boş yeri

RİSK ALTINDA

2200 yıl önce Bergama merkezli “Pergamon/Bergama Krallığı”, Batı Anadolu’ya yaklaşık 200 yıl egemen oldu. Kent o zamanın en parlak ve zengin kentiydi. Akıllı yöneticileri kente dünyanın en iyi bilginlerini, sanatçıları topladı. Bergama’da yaratılan mermer canlılık, hareket, duygu veren “Heykeltçilik Okulu” muhteşem eserler ortaya çıkardı. Bunların başında, Zeus Sunağı gelir. Sunağımız şu an Berlin’de müze adı verilen koca bir hapisanede tutuluyor. Depolarında yüzlerce eser, nemden yosun tutarken, gösterişli heykellerimiz süslü salonlarda göstermelik teşhir ediliyor. Son derece sağlıksız şartlar altında tutulduğu için dört yıldır kapalı olan müzedeki sunağımız boy verdiği Bergama’da yeniden ayağa kalkmasını istiyoruz. Şu unutulmasın ki bizler ona özenle bakarız. Bu eşsiz yapıt 2200 yıl önce Bergama’da, Bergamalı heykeltıraşlar tarafından yapılmıştır. Bizimle aynı suyu içen, aynı havayı soluyan insanlarımızın anıtını, anıtımızı geri istiyoruz!

Diyalektiğin Babası Efesli Herakletios bir başka deyişle Heraklit de hemşehrimiz oluyor. Efesli Blosonoğlu Heraklit, 2 bin 500 yıl kadar önce coğrafyamızda yaşadı ve bu topraklardan gezegenimize değerler kattı.

Ağlayan Filozof

Herakleitos

-Şuraya bakın; bir adam çıkıyor kulübeden: Dededen yaşlı, torundan genç; sağ elini yumruk yapmış, gözlerini siliyor: besbellî ağlıyor! Doğru: Bu adam, Efesli Bloson ya da Herakan oğlu Herakletios (Heraklit); çağdaşlarının bilgisizlik ve bilinçsizlikleri karşısında her sabah sokağa ağlayarak çıktığı için “Ağlayan Filozof” diyorlar kendisine; düşüncelerini “arif olan anlasın” diye, üstü kapalı sözlerle ifade ettiği için de “Bay Karanlık” diyenler de var ona. Oysa, 2 bin 500 yıl önce (-540-480) yaşadığı halde, fikirleri kuyruklu yıldızlar gibi göklerde dolaşıp, kafaları aydınlatmaya devam edip duruyor. Kimdi bu gizemli adam? Hakkında fazla şey bilmiyoruz. Bildiğimiz, Efes’in aristokrat bir ailesinin çocuğu olduğu. Kent devletinin yönetiminde görev almayı elinin tersiyle itmiş. Kardeşini de böyle bir sevdadan vazgeçirmiş. Dahası, önüne dünyanın zenginliğini sererek, kendisini İran’a davet eden Darius’un bu önerisini bile; “azıcık aşım, kaygısız başım” diyerek reddetmiş. Bilerek, isteyerek seçmiş yoksul yaşamı. Yaşamıyla ilgili olarak, dilden dile dolaşarak günümüze ulaşmış anekdotları var: Genellikle Efes’in çocuklarıyla oyun oynamış. Bir keresinde, kent yöneticilerinden bazıları onu böyle yaparken görüp şaşkırdıklarında: - Niçin şaşırıyorsunuz

a reziller diye çıkmış; “Sizin gibi, kent yönetmeyi çocuk oyununa çevirmektense, çocuklarla oyun oynamak daha iyidir” Yine bir gün onu, bir fırının ağzında fırıncıyla söyleşirken görenlere şöyle demiş: - Gelin, gelin; tanrı(lar) burada da var!.. Bunun,, tanrının her yerde olduğunu belirtmek olduğunu söylemeye gerek var mı? Heraklit’e ait, yaygın olarak anlatılan bir öykü de şu: Bir gün, barış konusundaki düşüncelerini öğrenmek istemişler koca bilgenin. Yüzlerce Efes’li toplanmış. Ortaya da bir konuşma kürsüsü, kürsünün üstüne bir bardak su konulmuş. Bizimki ağır adımlarla yaklaşmış, kürsünün başında durmuş. Herkes, onun ağzından dökülecek sözleri bekliyor. O ise, cebinden bir avuç arpa kepeği çıkarmış, bardağa koyup, karıştırdıktan sonra içivermiş! Siz olsaydınız ne anlar, ne yapardınız? Zamanın akli erenleri bunu; “azla yetinme, barışa giden en kestirme yoldur” diye yorumlamış... Bizim bir yüce bilginimiz ne demiş? Şu üç kişiye acı: - Varsıl iken yoksul düşene, - Saygın iken itibarsız kalana, - Cahiller arasındaki bilgine... Heraklit’in durumu da öyle. Çağının önünde gittiği ya da, beyni kafatasına sığmamaya başladığı için, çevresindekilerce anlaşılmayan az

kişi mi olmuştur tarihte? (Bunun en belirgin örneği, “Abderalılar”daki Demokritos’tur) Biliyor musunuz? “Akılın Devi” sayılan, diyalektik düşüncenin babası, Einstein’ın “Görecelik Kuramı”nın muştucusu sayılan Heraklit’in akıbeti pek bilinmez. Bazı kaynaklara göre, anlayışsız insanlar arasında yaşamaya dayanamayıp, Efes yakınında bir dağa çekilmiş. Orada ot, ağaç kabuğu ve benzeri şeyler yiyerek yaşamaya çalışmış. Bozuk beslenmeden ötürü sağlığı bozulmuş, vücudunda ödemler olmuş. Doktorlara, alay yollu :
- Yağışı kuraklığa çevirebilir misiniz, diye sormuş.
Yanıt alamayınca, taze sığır gübresi içine gömmüş kendisini. Sonra da, ödemlerindeki sular buharlaşsın diye, güneşin altında yatmış. Derler ki: sonuçta ölüp gitmiş!
- Mezarını mı sordunuz?
Bilinmiyor!..

LOGOS VE “PERI PHSYEOS”

Peki, neydi, İonia’nın büyük doğa bilgininin insanlara vereceği, o zamana dek duyulmamış yeni ileti? O; nice anlamları yüklediği “Logos” sözcüğüyle ifade ediyordu bunu. “Logos” akıl, bilgi, hikmet ve hatta tanrı idi. “Başlangıçta logos vardı, logos tanrı idi ve tanrı ile birlikteydi” diyordu. Ermiş Yuhanna’nın (Sen Jihn’un), Efes’te yazdığı bilinen İncil’inin: “Başlangıçta kelim (söz) vardı ve söz tanrı idi, tanrı ile beraberdi” demesinin kökeninde Efes’li bilginin etkisi yok mu? Heraklit, arif olanlar anlasın diye, gizem dolu bir kitap yazmış : “Peri Phsyeos” (Doğa Üstüne) ; Artemis Tapınağı’na bırakmış. Bir epigramma’da şöyle diyor: “Açıverme Efes’liyi yaprağının sonuna dek / Pek karanlık artalık! Ama güderse ehli, güneşten aydınlık!” Euripides okumuş bu kitabı; Sokrates’e de okutmuş. Atinalı mağrur filozof şöyle demiş:

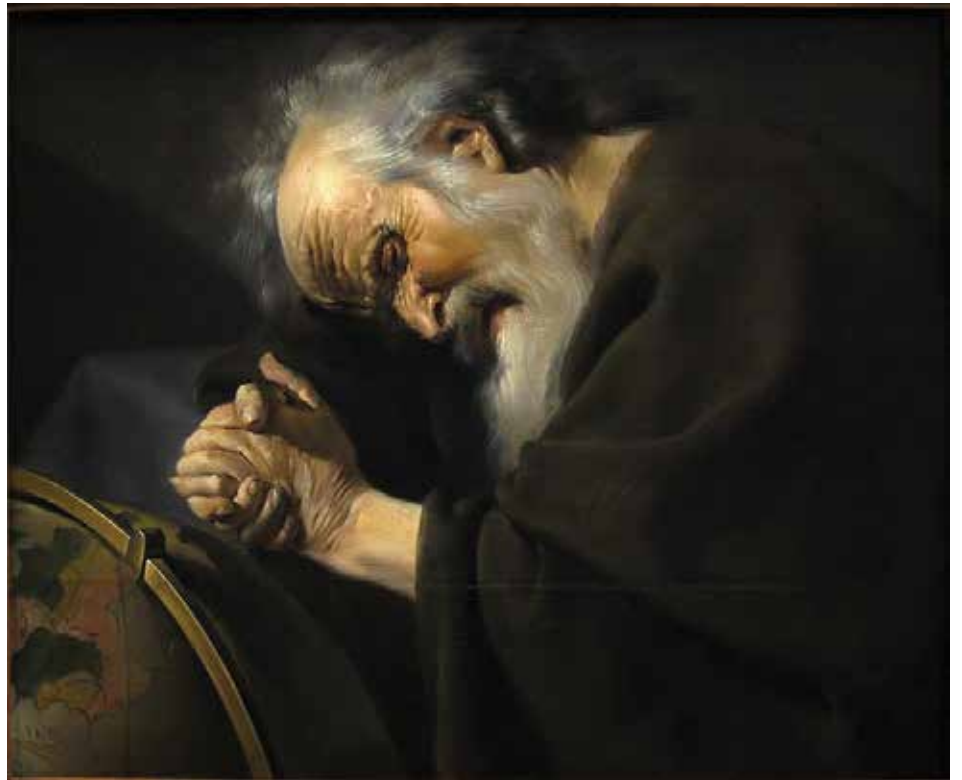
“Anladıklarım pek mükemmel; eminim ki, anlamadıklarım anlamadıklarımından daha mükemmel; ama onları anlamak için pek derinlere dalan bir dalgıç olmak gerek!”
Hazretin , anlamadıklarının daha mükemmel olduğunu nasıl anladığını bir yana bırakalım; Heraklit’in bu şaheseri kaybolmuş. Ondan bazı fragmanlar, parçalar, dilden dile, kitaptan kitaba aktarılarak günümüze ulaşmış. Orhan Hançerlioğlu, bu sözlerin sayısının 230 kadar olduğunu yazıyor. Ancak, Cemil Sena, Walter Kranz, Alfred Weber, Macit Gökberk vb. bu sayının 130 dolayında olduğunu bildiriyor.

ELMAS KIRINTILARI

Kitabına seçtiği ad bile, Heraklit’in, Atina Okulu’ndakiler (Sokrates, Platon, Aristoteles) gibi “bilgi sever” değil, “doğa bilgini” olduğunu işaret ediyor. Kendisinden önceki İonya bilginleri (Thales, Anaximandros, Anaksimenes) gibi, astrolojiden astronomiye, başka deyişle “müsbet” (isbatlı / kanıtlı) bileme yakın duruyor. Bunlar, “Dünya, su teknesinde

yüzden ada gibidir; deprem, bu suyun dalgalanmasından olur” diyerek, “Yeri Sarsan” Poseydon’u (Neptün), işin dışında tutar. Yine örneğin; ayrıca “Tanrı her yerde var” diyerek, bu inanışa varabilmek için, salt akılla düşünmek; hurafelerden sıyrılmak gerek. Bu da ancak; her bilimsel çalışmada olması gerektiği gibi; “malzeme-tartışma-sonuç” ile olabilir. Efesli de, kendi gününde bilinenleri çıplak akılla tartışıp, bir sonuca varıyordu. Bunu, “kendi kendimi araştırdım” sözünden anlıyoruz.

Herakleitos

17. yüzyıl ressam Johannes Moreelse fırçasından Herakleitos

En yaygın olarak bilinen sözü: “Panta rei” (hep akar). Bu “logos”un daha geniş, “Panta rei kai auda menei, panta rei” (hiçbir şey olduğu gibi kalmaz, her şey hep akar). Koca bile, buradan “ırmak öğretisi”ne ulaşır. Genel olarak, “aynı ırmağa iki kez giremezsin” diye aktarılan sözün özgün biçimi: “Aynı ırmağa hem giriyoruz hem giremiyoruz; hem biziz hem değiliz”. Yani, aynı ırmağa girdiğimizi sanırsınız ama, üstümüze başka başka sular akar gelir; üstelik bu süre içinde biz de değişiriz... Zıtlıkların farkındadır bilgemiz: Gece/gündüz, ak/kara, ölüm/dirim, güzel/çirkin, iniş/yokuş ve daha niceleri. Bunlardan birisi varsa öbürü var, biri yoksa öbürü de yoktur. Bir çember üzerinde başlangıç ve bitiş noktaları bir ve aynıdır. Bu ön-fikir, zaman içinde Hölderlin’in, “coincidentia-opsiditorum” (karşıtların uyumu) düşüncesine varacaktır. Ona göre, “Doğa gizlemeyi sever”; ondaki gizemin ayırıcısına varmak için, “logos” gereklidir. Sözelimi; “insan için içilmez ve öldürücü olan deniz suyu, balıklar için içilir ve hayat vericidir”. Güneş olmasaydı, aya ve yıldızlara rağmen, hep gece olurdu. Her şey sürekli değişir, doğa değişerek dinlenir. Günlük hayatta “güzel” ya da “çirkin” deriz. Ama neye göre? Heraklit’e göre; insana kıyasla maymun, tanrıya kıyasla insan çirkindir. Çirkin olmasaydı, güzelin farkına varılmazdı. İnsanın değeri de, niceliğine göre değil, niteliğine göre ölçülür. Heraklit’e göre, Prieneli Bias’ın “Logos”u başkalarındakinden daha üstündür. Bizimkine bakılırsa, “bir kişi 10 bin kişidir; eğer mükemmel ise”. Doğada, her şeyi oluşturan bir öge olmalıdır. Thales’e göre bu “su”, onu izleyen Miletli doğa bilimciler göre “hava” veya “toprak”tır. Efesli de; “yaratılış” yerine “oluş”tan yana kullanır zarı; ama o, dördüncü bir unsur olarak “ateş”i görür ve gösterir. Her şey ateşten oluşur. Der ki Efesli: “Palemos panton pater” (savaş her şeyin babasıdır). Efesli Blosonoğlu Heraklit 2 bin 500 yıl kadar önce yaşadı ve öldü. Mezarının yeri bile bilinmiyor. Ancak, fikirleri tartışılarak da olsa yaşıyor. Ölümsüzlük bir anlamda bu değil mi?

Müziğe gönül veren ve sanat aracılığıyla hayatların iyiye doğru evrileceğine inanan güzel insanlar, İzmir’de bir araya geldi ve dar gelirli ailelerin çocuklarını bir senfoni orkestrası çatısı altında birleştirdi. Çocuklarımız şimdi dünyaca ünlü isimlerle birlikte sahne alıyor.

Şehrimizin Dünyaya Armağanları

Temel amacı mümkün olduğu kadar fazla çocuğa karşılıksız müzik eğitimi olanağı sağlamak; barışın sesini müzik ile duyurmak ve sanata katılım hakkı önündeki engelleri kaldırmak olan.

Müziğin barış, adalet, özgürlük gibi fikirleri en iyi şekilde ifade edebilme ve kitlelere ulaştırabilme yolu olduğu inancından yola çıkan...

Günümüzde olduğu kadar gelecek için de daha bilinçli, kimlikli, adil ve barışçıl bir yaşam biçimi yaratmak amacıyla kurulan...

“Yorglass Barış Çocuk Orkestrası”dır sözü edilen kriterlerin içini dolduran.

Orkestra, İzmir’in dar gelirli ailelerinin yaşadığı bölgelerde sürdürdüğü faaliyet ile adından ülke genelinde söz ettiriyor.

Müzik aracılığıyla, kötü alışkanlıklardan uzak durulması önceliğiyle, 7-17 yaş arasındaki çocuklar keman, viyolonsel, kontrabas, trompet gibi müzik aletleriyle Çaykovski ve Mozart’ın yanı sıra dünyaca ünlü bestecilerin eserlerini çalmayı öğreniyorlar. Şehrimizin Eşrefpaşa, Kadifekale, Agora ve İkiçeşmelik yerleşimlerdeki çocuklarımız bünyesinde bulunduran Yorglass Barış Çocuk Orkestrası’nın verdiği konserler büyük beğeni topluyor. Çocuklarımız geldikleri noktada, dünyaca ünlü isimler olan Gülsin Onay, Borusan Kuartet, Gürer Aykal ve İdil Biret ile birlikte sahne alıyorlar ve bu da İzmir’in ayrı bir gönenci oluyor.

DAHA ÇOK ÇOCUK

Öncelikli hedefi olabildiğince çok sayıda çocuğumuza karşılıksız müzik eğitimi olanağı sağlamak, barışın sesini müzik ile yansıtmak ve sanata katılım hakkı önündeki engelleri kaldırmak olan orkestranın çalışmaları son 5 yıldır sürüyor. Devlet Opera ve Bale Sanatçısı Selmin Günöz tarafından hayata geçirilen ve son iki yıldır cam sektöründe hizmet veren “Yorglass” tarafından desteklenen orkestrada halen 130 çocuk ve 5 eğitmen görev alıyor. Yorglass Barış Çocuk Orkestrası Koruma ve Geliştirme Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Selmin Günöz, dünyaca ünlü müzisyenlerin verdiği gönüllü destekler ve sanatseverlerin yardımlarıyla, özellikle gelir seviyesi düşük ailelerin çocuklarını müzikle buluşturmak ve her birini topluma iyi bireyler olarak hazırlamak için kurulan orkestranın, bir senfoni orkestrasında bulunan tüm müzik aletlerine sahip, büyük bir çocuk senfoni orkestrasına dönüştüğünü ve böylece yoluna devam ettiğini aktarıyor. Selmin Günöz, hedeflerinin yetenekli çocukları bulmak olmadığını, müzik aracılığıyla çocukları kötü alışkanlıklardan

korumaya çalıştıklarının altını çiziyor. Günöz, süreç içerisinde yetenekli çocukların çıkması halinde, onları da konservatuvar veya güzel sanatlar liselerine yönlendirmekten büyük mutluluk duyduğunu aktarıyor. Günöz, halen 9 Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuvarı sınavlarını kazanıp orada eğitimine devam eden 3 çocuk olduğunu, bu yıl da 1 çocuğun güzel sanatlar lisesi sınavını kazandığını vurguluyor. Müziğin izledikleri yolda araç olduğunu söyleyen Selmin Günöz, çocuklar arasında her hangi bir seçme yapmadıklarını, müzik eğitimi almak isteyen her çocuğu orkestraya kabul ettiklerini dile getiriyor. Her çocuğun sanat eğitiminden yararlanma hakkı olduğunu vurgulayan Günöz, “Bu zaten Çocuk Hakları Beyannamesi’nde de geçen bir maddedir. Biz sadece o haklarını çocuklara teslim ediyoruz. Burada çok nitelikli bir eğitim veriyoruz. Çocuklarımız kulaktan duyarak çalmıyor. Ciddi bir müzik eğitimi alıyorlar. Notaları, ritimleri, dünya müziğini öğreniyorlar. Çocuklar, Türk ezgilerinin yanı sıra uluslararası boyuttaki klasik Batı müziğini de öğreniyor” diyor.

Gürer Aykal

GENÇLİK ORKESTRASINA DOĞRU

Şu ana kadar 130 çocuğa ulaştıklarını açıklayan Günöz, Barış Çocuk Orkestrası Koruma ve Geliştirme Derneği'ni kurarak, eğitim alan çocukların müzik enstrümanlarını, buraya yapılan bağışlarla sağladıklarını söylüyor. Aynı zamanda derneğin kurucu başkanı da olan Günöz şu görüşlere yer veriyor: "Birçok konser gerçekleştirdik. Konserlerdeki amaç projenin yürümesini. Tek başıma bu projeyi

başlattığım zaman ilk düşündüğüm şey bütçe oluşturmaktı. Çok ünlü sanatçılarımızdan rica ettim. Gülsin Onay ilk konserimizi gönüllü olarak yaptı. Sanata, çocuk eğitimine önem veren dostlar çok destek verdiler. Enstrümanlarımızı bu şekilde aldık. 130 enstrümanı satın almak hiç kolay değil! Ciddi bir bütçe gerektiriyor. Biz kimseye, 'Senden olmaz' demiyoruz. Her gelen çocuk eğitim alıyor. Çok iyi olan oluyor, daha orta dereceli olanlar var. Daha ağırından ilerleyen oluyor. 2-3 ay gelip bırakan var. Ama hiçbirine, 'Sen yapamıyorsun, hadi

artık güle güle' demiyoruz. Geriye dönüp baktığımda, buraya nasıl geldik dediğim zamanlar oluyor. Çocukların geldikleri seviyeyi gördüğüm zaman çok da mutlu oluyorum. Şu an geldiğimiz noktada ana sponsorumuz Yorglass'ın katkısı çok büyük. Onların desteği sayesinde eğitimlerimizi yoğunlaştırdık ve hızlı bir şekilde seviye atladık. Bundan sonraki hedefimiz, gençlik orkestrası oluşturmak. Çocuklar 18 yaşına geldiği zaman onları göndermek istemiyoruz. Keşke daha çok çocuğun hayatına dokunabilsek".

DÜNYACA ÜNLÜ İSİMLER

Çocuklarımızın geçtiğimiz yıl Nisan ayında dünyaca ünlü piyanist İdil Biret ve Orkestra Şefi Gürer Aykal ile bir araya geldikleri konser şehrimizin unutulmazları arasındaki yerini aldı. Genç yeteneklerin ve adını dünya müzik alanına yazdıran sanatçıların bir araya geldiği konserde, birçok önemli eser seslendirilmesi ardından sahneye çıkan, Yorglass Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Gülfem Yorgancılar Perçin'in şu sözleri bir çok hayattan haber verir nitelikteydi: "Projenin ilk adımları Devlet Opera ve Bale Sanatçısı Selmin Günöz tarafından atıldı. Yorglass olarak biz de ana sponsor olarak destekleme kararı aldık. Kurumumuz Yorglass, kendi faaliyetlerinin yanında topluma da faydalı olacak bu anlamlı projede yer almaktan gurur duyuyor. Sosyal sorumluluk alanlarımızdan birisi de eğitim ve bunun, Yorglass Barış Çocuk Orkestrası'nın kuruluş felsefesiyle örtüşmesinden büyük mutluluk duyuyoruz. Çocuklarımızın sanata

olan bağlılığını taçlandırmak için ülkemiz adına her zaman gurur kaynağı olmuş dünyaca ünlü sanatçılarımız İdil Biret ve Gürer Aykal'ı, Yorglass Barış Çocuk Orkestrası ile buluşturmanın mutluluğu tarifsiz. Ardından gelen dünya birincisi seçilmiş olan genç piyanistimiz Can Çakmur ve Zürih'ten davet ettiğimiz orkestra şefi Howard Griffiths ile yaptığımız konserler var ki unutulmaz. Çocuklarımıza ve izleyenlere büyülmüş bir gece yaşatmanın sevincini yaşıyoruz. Barışa ve müziğin gücüne olan inancımızla daha fazla çocuğa ulaşmaya devam edeceğiz".

GURUR KAYNAĞI

Çocuklarımızla birlikte aynı sahneyi paylaşan Orkestra Şefi Gürer Aykal da şu sözleri ile tarihe not düşüyor: "Türkiye'nin en yaşlı orkestra şefi olarak en genç senfoni orkestrasını yönettim. Ülkemizde böyle projelerin varlığı ve bu denli destekleniyor olması bana büyük gurur veriyor. Bu yolda müziğe gönül veren bizleri yalnız bırakmayanlara teşekkür ediyorum. Çocuklarını böyle bir eğitime göndererek, geleceğin aydın gençleri olması için çabalayan velileri de kutluyorum. Bu eğitimin, bugün olduğu kadar gelecek için de daha bilinçli, kimlikli, adil ve barışçıl bir yaşam biçimi yaratacağını hep birlikte göreceğiz".

Yorglass
Barış Çocuk
Orkestrası

İdil Biret

Şehrimizin 106 yıllık çınarı Altay, kuruluş felsefesine uygun olarak, Kuvayımillîye geleneğinin kulübü olma özelliğini sürdürüyor.

Şerefli Koca Bir Ülkü: Altay Spor Kulübü

İzmir ile özdeşleşen ve şehrin değişmez marka değerlerinden birisi olan Altay Spor Kulübü'nün erken dönem kuruluş tarihçesi ve faaliyetlerine ilişkin en değerli ve sağlıklı bilgileri 1923 ve 1933 yılında yayınlanan iki gazete haberinden öğrenmek mümkün. Bu gazete haberleri bize kulübün kuruluş tarihine ilişkin biyografik nitelikte yeni bilgiler verirken aynı zamanda kulübün kurucu ve oyuncu kadrosunun dönemin İzmir'inin entelektüel çevresiyle olan yakın ilişkisini de ortaya koyuyor.

Altay'ın kuruluş tarihine ilişkin yeni bilgiler öğrenmemizi sağlayan bu yazılardan ilki dönemin etkili spor dergilerinden biri olan Türkiye İdman Mecmuası'nın Kasım 1923 sayısında yayınlanan, "İzmir Altay İdman Yurdu Tarihçesi" başlıklı imzasız makaledir. Altay'ın Ankara'ya yaptığı seyahat nedeniyle kaleme alınan makaleyi büyük ihtimalle kulübe ilişkin daha önce basına demeç veren ve bu seyahat sırasında kafiye başkanlığı yapan ve aynı zamanda da adı geçen derginin muhabiri olan Moralızâde Rıfat Ahmed Bey olmalıdır.

Bu önemli makale Altay'ın kuruluşundan 1923 yılına kadar kısa bir özeti gibidir. [Altay Spor Kulübü'nün kuruluşundan bugüne

kadar geçen sürecin araştırma ve belgelendirmesi, Altay Tarih Araştırma Merkezi (ATAM) tarafından yapılmaktadır. Salt bir spor kulübü olmanın ötesinde vasıflar taşıyan bu güzide kulübün tarihçesi, ATAM tarafından önümüzdeki aylarda ciltler halinde yayımlanmaya başlayacaktır]

İzmir Altay İdman Yurdu Tarihçesi
[Türkiye İdman Mecmuası, 13
Teşrin-i Sâni 1339 [13 Kasım 1923],
Sayı:31, s.11-12]

“Altay İdman Yurdu 1330 (miladi 1914) senesinde şimdiki Saruhan Mebusu Vasıf Bey ve arkadaşları tarafından tesis edilmiştir. Zaten bu tarihten evvel İzmir Türkleri arasında spor cereyanı yeni taammüm etmeye başlamıştı. İlk adım İzmir Sultanisi'nde (İzmir Atatürk Lisesi) atılmış, bilâhare bu sporcular Turan, Yıldırım namları altında faaliyet göstermişlerdi. İzmir'de ilk esaslı teşkilat Altay'ındır. Altay'a intisap ya da iltihak eden (mensup olan veya katılan) gençler, az zamanda pek büyük muvaffakiyetler göstermişlerdir. Bilhassa 1332-1333 (1916-1917) seneleri zarfında Altay yalnız Türkler arasında değil, 25-30 seneden beri muntazam ve -muhtebe göre- muazzam teşkilat ile çalışan Apollon, Panionios gibi kuvvetli futbol takımlarının da iştirak ettiği lig maçlarında İzmir futbol şampiyonluğunu elde etmiştir.

[ATAM'ın araştırmalarında bulunan belgeler, Altay İdman Yurdu'nun futbolda ilk İzmir şampiyonluğunu 1916'da elde ettiğini ve bu ünvanı 1917 senesinde de korumayı başardığını gösteriyor.] Bu Rum ve diğer Ermeni kulüplerinin kuvvetleri hakkında bir fikir vermek için takriben 1328 (miladi 1912) tarihlerinde İstanbul'a giderek İstanbul kulüplerini mağlup eden İzmir Muhtelit (karma) takımının bu oyuncularından mürekkep bulunduğunu söylemek kifayet eder [1328 değil 1329, yani Miladi 1913 olması gerekir].

1334'de (miladi 1918'de) [1334 değil 1335, yani Miladi 1919 olması gerekir] Yunan işgali üzerine Türk Ocağı'nun bir spor şubesi demek olan Altay dağıldı yahut dağıtıldı. Azadan bir kısmı dâhile çekildi. İzmir'de kalan yeni yetişmiş oyuncular, ağabeylerinin yerini boş bırakmak istemediler. Fakat Altay gibi Türkçülükle alakadar bir unvan altında toplanmalarına imkân yoktu. İşgalin devamı müddetince yalnız “İdman Yurdu” namıyla faaliyet ve mevcudiyet gösterdiler. [İzmir İdman Yurdu, Altay henüz faaliyetlerine ara vermemişken 1916 senesinde kuruldu. Kuruluşa dair nizamname, arşiv belgelerinde mevcuttur. Buradaki iddia, Altay İdman Yurdu'nun faaliyetlerine ara verdikten sonra İzmir'de kalan Altaylı sporcuların İzmir İdman Yurdu'na

katıldığı ve bu kulüpte faaliyetlerine devam ettikleri yönünde olabilir.] Fakat maddi ve manevi imkânsızlıklar dolayısıyla İzmir şampiyonluğu Rumların eline geçti.

İstirdad-ı suüdu (kutlu kurtuluşu) müteakip Altaylılar tekrar Türk Ocağı'nın aguşunda (kucağında) bil-içtima (toplanarak) eski yurtlarını ihya ettiler. İzmir'e gelen birkaç kuvvetli unsurun [Dârüşşafaka'da oynadıktan sonra I. Dünya Savaşı'nda İngilizler'e esir düşerek bir süre Mısır'da kalan ve Türk Ordusu'yla beraber İzmir'in kurtuluşu sırasında şehre giren milli futbolcu Hamid (Arslan) Bey uzun seneler Altay Kulübü'nün kaptanlığını yapmıştı. Yine Dârüşşafakalı bir başka futbolcu ve daha sonraları bir dönem Futbol Federasyonu başkanlığı da yapan Danyal (Akbel) Bey de o dönemde Altay'a katılmıştı. Yazar, bu iki önemli futbolcudan söz ediyor olmalı.] iltihakıyla az zamanda kendisini toplayan Altay, karşısında yerli rakip bulamayınca limanda lenger-endâz (demir atmış) Hollanda, İtalyan, Fransız sefain-i harbiyesi (savaş gemileri) oyuncularıyla çarpıştı

ve hepsinde galip geldi. Bilâhare Menemen 'de bulunan Kâzım Paşa fırkasının oldukça kuvvetli bir takımını İzmir 'e davetle mağlup etti [Kâzım Özalp Paşa 'nın Menemen 8. Fırka futbol takımı iki defa İzmir 'e gelerek Altay ile maçlar yaptı]. Artık İzmir 'de yavaş yavaş teşekkül eden diğer kulüplere karşı da ihraz-ı galibiyet eden (üstünlük sağlayan) Altay, bugün İzmir şampiyonu addedilebilir. Hâlihazırda Altay 'ın dört futbol, üç voleybol, iki basketbol takımı ve atletizmin muhtelif aksamında çalışan idmanlıları vardır. Evvelce teessüs etmiş boks şubesinden maada (ayrı olarak), son zamanlarda bir de bisiklet şubesi küşat edilmiştir (açılmıştır).

Yakında başlayacak olan bu senenin lig maçları neticesinde bu şampiyonluğun tahakkukuna intizar olunuyor (gerçekleşeceği bekleniyor). Bu senenin denizcilik kısmı, vesaitsizlik dolayısıyla yalnız yüzme idmanlarına münhasır kaldı. Kıştan

sonra denizcilik şubesinin faaliyeti tezyid ve tevsi olunacaktır (artacak ve genişleyecektir).

Altay 'ın alâmeti öteden beri Siyah-beyaz 'dır."

Bu önemli makalede dönemin güçlü ve kudretli İzmir Valisi Rahmi Bey 'in himayesi ve yönetimi altındaki şehirde, özellikle Altay 'ın Birinci Dünya Savaşı 'nın ortalarına denk gelen yıllarda Rum ve Ermeni takımlarına karşı elde etmiş olduğu başarıların vurgulanmış olması dikkat çekicidir.

Makalede kulübün kuruluşundan itibaren renginin siyah – beyaz olduğu özenle vurgulanırken, futboldan başka diğer spor alanlarında da şehir içinde önemli bir yere sahip olduğunu öğreniyoruz. Kuruluş tarihi olarak 1914 ve kulübün kurucusu olarak Hüseyin Vasıf (Çınar) Bey 'in ismi dile getirilmiştir.

Bu makalenin yayınlanmasından yaklaşık on sene sonra Türk basınının önemli gazetelerinden Akşam Gazetesi 'nde, 1933 yılında İzmir 'deki spor hayatını anlatan bir başka yazıda ise daha geniş bilgiler verilmekte ve kulübün tüm branşlardaki kısa bir tarihçesi çerçevesinde sporcuları da tanıtılmaktadır.

Altay: [“İzmir 'de Spor Hayatı-İzmir 'in Başlıca Spor Kulüplerini ve Sporcularını Tanıtıyoruz”, Akşam, 4 Ağustos 1932, s.10.]

“Kulübün tesis-i tarihi 1330 'dur (miladi 1914). İlk müessisler: İzmir Mebusu Vasıf, sabık Maarif Vekili Merhum Necati, İzmirli Talât, Doktor Kemâl Tahsin, Evliyazâde Nejat, Jandarma Yüzbaşısı Fethi, Merhum Necati Bey 'in kardeşi Hüsnü, Tayyare Yüzbaşısı Mazlum Beylerdir. Kulüp: İşgalin tevlit ettiği (doğurduğu) acıklı şerait altında bir müddet faaliyetten çekilmiştir. Azalar kâmilten dağılmak, şuraya buraya kaçmak,

Topun üzerinde Altay 1332-3 yazmaktadır. (1916-17)

Millî Mücadele'ye iştirak etmek mecburiyetinde kalmışlardır: İstirdadı (kurtuluşu) müteakip, ikinci teessüste (kuruluştaki) ikinci müessis (kurucular) olarak şu zevatı görüyoruz:
Lise muallimlerinden Nuri, Mülazım Edip, Ahmet, Şair Rifat Ahmet, Burhan, Hasan, Nuri, Ahmet Adnan, Zeki, Baha, Ahmet Hamdi ve eski müessislerden Yüzbaşı Mazlum Beyler.

Akşam Gazetesi 4 Ağustos 1932, sayfa 10 - Kaynak ATAM Arşivi (1)

İLK OYUNCULAR

Evliyazâde Nejat, kaleci maruf Çakır Kemâl, İstanbul polis müdür muavinliğinde bulunmuş olan Hüsnü, Yüzbaşı Mazlum, Hasan Beylerdir. Kulübün şimdiki hâlde aza mevcudu 550'dir. Mevcut şubeleri şunlardır: Futbol, atletizm, denizcilik, bisiklet. Futbol birinci takımı 924, 925, 928, 929, 931 senelerinde, ikinci takımı da 924, 925 ve 931 seneleri şampiyonluğunu kazanmışlardır. 926 ve 27'de atletizm İzmir birinciliği, 100, 200, 400, 1,500, 110 mâniyalı, gülle, disk, 100x4, 400x4, bayrak yarışları İzmir birinciliği Altay'da idi. Son Türkiye birinciliğinde Altaylı atletlerden 100 metreyi Sait (Odyak), 400 metreyi (Altaylı meşhur atlet) Sami, 110 metreyi yine Sami, gülleyi Hüseyin Fethi, 400x4 Sami, Vefik, Ağâh, Sait birinciliği almışlardır. Cirit ve 100x4 ve 200 metre koşularında da ikinciliği aldılar.

Altay takımı 926'da Tayyare Cemiyeti'nin "Tayyare Kupasını", 930'da turnuva müsabakalarında turnuva şampiyonluğunu, aynı sene Hilâl-i Ahmer'in "Şefkat Kupası'nı" kazanmıştır. Türkiye dâhilinde ilk seyahati Altaylılar yapmışlardır. 339'da (miladi 1923'te) yapılan bu seyahat 22 gün sürmüş ve Ankara'ya giden Altaylılar,

Said Odyak

Ankara Muhteliti ile 2-2 berabere kalmışlar, İdman Yurdu-Sanatkâran Muhteliti'ni 3-1 mağlup etmişlerdir. [Altay bu seyahatte Ankara Muhteliti ile 0-0 berabere kaldıktan sonra Ankara İdman Yurdu'nu 2-0 mağlup etti.] Altay'ın şimdiki futbol takımları: Birinci, birinci B, ikinci A, ikinci B ve üçüncü... Yani yekûn 5 takımdır. Bunlardan başka Alsancak, Mersinli, Vahap Spor, Yalılar Küçükleri ile Yılmaz birinci ve ikinci takımları altında küçük fakat müstait (yetenekli) oyuncuların mürekkep 6 takımı vardır. İkinci ve üçüncü takımlar civar vilayet ve kazalarda müteaddit maçlarda kâmilen (noksansız) galip gelmişlerdir.

110 m birincisi Altaylı Sami Bey
 Kaynak _ATAM Arşivi (1)

Umumi Kaptan Fehmi [Eriş], birinci takım kaptanı İsmail Hakkı, ikinci ve küçük takımların umumi kaptanı Ahmet Hamdi, birinci B takımı kaptanı Domenico, atletizm kaptanı Besim, basketbol Mustafa Kemâl, voleybol Muzaffer Kâmil, bisiklet şubesi kaptanı Baha Konuralp Beylerdir.

Altay takımı geçen sene Yunanistan'a giderek Panionios, Apollon ve Enosis takımları ile karşılaşmıştır. Hariçte başka maçları yoktur.

Beynelmilel üç oyuncusu vardır.

Hamit Arslan, Fehmi, Baron Feyzi...

[Yazar, bütün Altaylıların hatırasını saygıyla yad ettiği Vahap [Özaltay]

Bey'in ismini, Vahap Bey 1932 yılının ocak ayında Fransa'nın başkenti Paris'in güçlü kulübü Racing Club de Paris'e gitmiş olduğundan zikretmemiş olabilir. Vahap Bey, bu makale Akşam Gazetesi'nde yayımlandığı sıralar İzmir'e dönmek ve yeniden Altay kadrosuna dahil olmak üzeredir.] Bu oyunculardan Hamit Arslan İzmir'in en sempatik oyuncusu idi. Şimdi Uşak'tadır. Başlıca oyuncular: İstirdattan sonra en yüksek oyuncuları Sezai, İsmail Hakkı, Koca Hasan, Fehmi, Baron Feyzi ve Hilmi olarak gösterilebilir. Bu oyuncuları tanıtayım: Fehmi, 21 yaşındadır. Altay'a 922'de

girmiştir. 16 yaşında birinci takımda, 17 yaşında İzmir Muhteliti'nde, 18 yaşında Millî Takım'da kaleci idi. Vaktiyle Fenerbahçe'nin kaleciliğinde bulundu. 1927'de Bulgar Millî Takımı'na karşı oynadı. 1928'de Amsterdam olimpiyat müsabakalarına gitmiştir ve geçen Haziran'da Millî Takım kalecisi olarak Belgrad'da oynamıştır. Denebilir ki, Türkiye'nin en kuvvetli, en tecrübeli kalecisidir. Feyzi [nam-ı diğeri Baron] 1912'de Fenerbahçe'ye girmiştir. Üçüncü, ikinci ve iki sene de birinci takımda oynadıktan sonra İstanbul Altınordu kulübüne girmiştir. Bilahare Bekir ile İttihat Spor Kulübü'nü tesis etmiştir.

Bilahare tahsil için Almanya'ya gitmiştir. [Tahsilden sonra] o gene Altınordu takımına girmiştir. 1923'de Millî Takım'da sol haf olarak Slavia'ya aynı sene Romanya'ya karşı oynamıştır. 924'de İzmir Altınordu kulübünü tesis ettikten sonra vaki davetler üzerine İstanbul'a giderek muhtelif ecnebi takımlarına karşı oynamıştır. 1924'te [1928 olmalı] Olimpiyat seçmelerinde Millî Takım ile Prag'a gitmiş ve muvaffakiyeti görülerek Amsterdam'a giden Millî Takım'da mevki almıştır. Şimdi Altay'dadır ve gene sol haftır.

İsmail Hakkı: Altınordu ve Altay'da yetmiş, eylevm (bugün) Altay takımında sol iç mevkide oynayan tecrübeli bir oyuncudur. Bilhassa Vahab'ın bulunduğu zamanlarda Vahap-İsmail Hakkı kombinezonu çok maruftu (meşhurdu). Sezai: Henüz 19 yaşındadır. 5 sene evvel doğrudan doğruya Altay'a intisap etmiş, forvet hattında sağ ve sol açık olarak oynamıştır. Bugün İzmir'in en yüksek, en seri, en enerjik oyuncularındandır. Muhtelite onu bazen sağ bazen sol açık mevkide görürüz. Sağ açıktaki muvaffakiyeti daha çok barizdir.

ATLETİZM VE BİSİKLET

Son iki sene zarfında atletizm faaliyeti Altay'da yeniden canlanmıştır. Geçen sene ikinciliği almıştır. Nisan'da C.H.F. müsabakalarında 6 birincilik, 4 ikincilik, 3 üçüncülük kazanmış, tasnifte birinciliği almıştır. Bisiklet: 338'de (miladi 1922) Yıldırım bisiklet şubesi namı ile açılan bisiklet şubesi, birçok güzide bisikletçiler yetiştirmiştir. [Yıldırım Bisiklet Kulübü, 1922'de değil, 1923 senesinde kuruldu.] 924'de Türkiye'yi temsilen Paris'e giden Rauf [Raif Bey olmalı] Altaylı idi. Aynı zamanda İzmir bisiklet yarışlarında senelerce birinciliği muhafaza eden şampiyon Niyazi de Altay'a mensuptu. [Şimdi K.S.K.'dadır]."

Altay Bisiklet Takımı sporcuları. Solda bisiklet üzerinde Niyazi Bey, sağda Rauf Bey
Kaynak: ATAM Arşivi

**Emel Gülşah
AKIN**

Altay Spor Kulübü Vakfı'nın, İzmir Valiliği ve İzmir Kalkınma Ajansı'yla yaptığı protokol ile başlayan Altay Anı Evi projesi, BİR YÜZYILDAN DAHA FAZLASI: BÜYÜK ALTAY isimli sergisiyle açılışını yapıyor.

Altay Anı Evi

1914 yılında “gençler arasında spor bilimi ve ruhunu geliştirmek, arkadaşlık bağlarını kuvvetlendirmek, kuvvet ve sıhhatini arttırmak ve gençliği vatan müdafaasına hazırlamak gayesi” ile kurulmuş olan Altay Spor Kulübü yüz yılı geride bıraktı. Kulüp, bugün kurulduğu yıldaki amaçlarına ve değerlerine aynı heyecan ile bağlıdır.

Altay Spor Eğitim Vakfı, Altay camiasının güzide kurumlarından biridir ve spor, kültür, tarih ve eğitim gibi çok önemli konularda çalışmalarını sürdürmektedir. ASEV'e ait olan ve Alsancak Yüzbaşı Şerafettin Bey Sokak'ta metruk halde bulunan tarihi binanın, restore edilerek ayağa kaldırılması ve ASEV tarafından başta Altaylılar olmak üzere tüm İzmirliilerin hizmetine sunulması düşüncesiyle restore edilmesi, bu çalışmaların önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu tarihi yapının Altay Anı Evi olmak üzere restorasyonu, 2018 yılında dönemin İzmir Valisi Erol Ayyıldız'ın oluruyla İzmir Valiliği YİKOB Doğal Kaynaklar, Ruhsat ve Kültür Varlıkları Müdürü Orhan DEMİRAĞLAR ve ekibi tarafından planlandı. İzmir Valiliği ve İzmir Kalkınma Ajansı tarafından finansmanı sağlanan proje,

2019 yılında başladı. Kısa süre önce tamamlanan proje ile tepeden tırnağa restore edilen bina, Altay Anı Evi olarak hizmete girmek üzere ASEV'e devredilmiştir.

Katkıları için İzmir Valisi Yavuz Selim Köşger'e teşekkür ediyoruz. Bu süreçte Altay Tarih Araştırma Merkezi'nin de kuruluşunu gerçekleştirip faaliyete geçmesini sağlayan ASEV, Altay Anı Evi'nin akademik altyapısını oluşturmak üzere Dokuz Eylül Üniversitesi ile irtibata geçmiştir. Doç. Dr. Elif KESER-KAYAALP moderatörlüğünde Pelin KAHYA BORAN, Emel Gülşah AKIN ve Gökçe BÜYÜKMETE, Cansu ESER ve Dr. Öğr. Üyesi Cenk BERKANT'ın yer aldığı bir ekiple Anı Evi'nin amaçları, vizyonu, kapsamı ve tasarımı konuları tartışılmaya başlanmıştır. Altay Anı Evi; “Bir Yüzyıldan Daha Fazlası: Büyük Altay” adlı sergi ile ülkemiz ve İzmir ile buluşacaktır. Sergi, Dr. Mimar Cenk DERELİ, Pelin KAHYA BORAN, Emel Gülşah AKIN ve Gökçe BÜYÜKMETE tarafından hazırlandı. Sergide, Milli Mücadele ve İzmir Spor, Altay Spor Kulübünün kurucuları ve çabaları ana temalar olarak ele alınmaktadır.

İZMİR'E KATKI

Tarihi dokusu korunarak yenilenen binada, nadire kabinelerinden esinlenen tasarımıyla hazırlanan sergide; Altay Spor Eğitim Vakfı'nın dijital arşivinde bulunan değerli fotoğraflar, objeler ve Altay Spor Kulübü'nün kazanmış olduğu kupalar arasından yapılan seçkinin sergilenmesi planlanmaktadır. Altay belleğini bir müze formatında sunmanın İzmir kent belleğine büyük katkı sağlayacağı düşüncesiyle yola çıkan bu proje ile Altay'ı tanıtan, değerlerini yücelten, gelecek kuşaklara ilham veren, diğer müzeler, arşivler, STK'lar ve spor kulüpleri ile kuracağı bağlantılar ve ortak çalışmalar ile sporda barış kültürüne katkıda bulunan, şehrin sosyal ve kültürel hayatını çeşitlendiren bir mekâna sahip olunacaktır. Altay Anı Evi, spora ilişkin değerlerin tartışılacağı bir forum sunarak, fanatizm ve şiddete karşı toplumda saygı kültürünü pekiştiren bir yaklaşımla toplumsal hayatı dönüştürecektir.

YAŞAM ALANI

Yüzbaşı Şerafettin Bey Sokak, No: 46'da bulunan tipik cumbalı eski İzmir evi tipli ve tescilli 19. yüzyılın sonuna tarihlenen bina, Dr. Restorasyon Uzmanı Mimar Öget Nevin CÖCEN EFTHYMIOU tarafından restore edilmiştir. Bir grubu Aydın Demiryolu'nun Gar Binası yapılırken üst düzey personel için lojman olarak yapılan bu sokakta yer alan yapı dizisindeki evlere genel olarak İzmir'de, Levanten Evleri ya da Alsancak Evleri de denilmektedir. Bu bölgede, 19. yüzyıldan sonra yapılmış ve büyük İzmir Yangını'ndan etkilenmemiş binalar bulunmaktadır. Anı Evi binamız, özgün yapısından bu yana değişim geçirmemiştir ve büyük ölçüde özgün elemanlarını barındırmaktadır. Yapının, ikinci ve üçüncü (bugünkü) sahipleri tarafından, mimari elemanlar ve kütle eki olarak müdahale geçirdiği belirtilmiştir. Binanın tescil kararı, tescillenme süreci ve ilk yıllarının yapım teknolojisi ve malzeme tercihleri değerlendirildiğinde, tarihsel süreç içerisinde binaya

bazı marjinal eklemeler yapıldığı da fark edilmiştir. Restorasyon esnasında bina bu niteliksiz yapısal eklerinden arındırılmış, korunabilecek unsurlarının koruma ve bakım müdahaleleri yapılmış ve işlevsizleştiği dönem, yaşadığı yıpranmanın tekrarlanması gerekliliği de göz önünde bulundurularak bir sergi ve yaşam alanı olmaya uygun şekilde yeniden düzenlenmiştir.

ERİŞİLEBİLİR

Altay Anı Evi'nin, İzmir spor tarihini ve Altay Spor Kulübü'nün kuruluşunun tarihi tanıklıklarını sergileyen, genç kuşaklara sporu sevdirmeye hedefinde olan aktif, erişilebilir ve yaşayan bir merkez olması amaçlanmaktadır. Ayrıca Anı Evi; İzmir spor tarihi ve bu tarihin yazımını destekleyen obje ve belgelerin bir arşivinin oluşturulmasını sağlamak ve bu arşivi geliştirmek, korumak, saklamak, sergilemek, bunlarla ilgili araştırmalar yapmak ve bu araştırmaları desteklemek amacı taşımaktadır. Hedeflerimiz arasında Altay Spor Kulübü'nün kuruluşundan günümüze, kurumsal ve sosyal-kültürel tarihini sergilemek, sporu bir kültürel miras olarak göstermek, İzmir spor tarihi bağlamında, Altay Spor Kulübü'nü yerini vurgulayarak kent hafızasına katkıda bulunmak ve İzmir'in sosyal/kültürel hayatına yeni bir değer kazandırmak önemli bir yer tutmaktadır. Altay Spor Kulübü üzerinden bir okumayla Cumhuriyet'in Kuruluş Dönemi Tarihine katkı sunmak, İzmir'i sporla kucaklamak, spor hakkında bilgilendirmek, eğitim faaliyetleri düzenlemek ve toplumun her kesiminden gençleri ve çocukları spora özendirme, sporun barışa katkısına destek vermek ve yapıcı örnekleri göz önüne çıkarmaktır. Şimdiden Altay camiasına, İzmirli ve Türkiye'ye hayırlı olmasını diliyoruz.

Altay'ın ilk kurucuları, ülkemizin bağımsızlığı adına mücadele veren isimlerden oluşuyordu. Cumhuriyetimizin kurulması ardından, Altaylılar bu büyük aydınlık yolculuğunun vazgeçilmez unsurları arasındaki yerini aldı.

O Bir Altaylı : Mustafa Necati

ALTAY'IN İLK ÜYELERİNDEN

1894 yılında İzmir'de doğan Mustafa Necati, ilk ve orta öğrenimini tamamladığı kentten hukuk eğitimi için ayrılarak İstanbul'a gitmiş, burada İstanbul Hukuk Mektebi'nden 1914 yılında mezun olarak kente geri dönmüştür. Birinci Dünya Savaşı yıllarında avukatlık, eğitimcilik, gazetecilik gibi faaliyetlerde bulunan genç Mustafa Necati Bey, o dönemin sosyo-kültürel yapısı içerisinde önemli bir yer tutan spor faaliyetleri konusunda örgütçü çalışmalarından da geri durmuyordu. Tarih boyunca sahip olduğu, levanten şehir yapısına bağlı olarak kentte o dönem Türk, Musevi, İtalyan, Rum, Ermeni unsurlardan oluşan demografik bir yapı bulunmaktaydı. Ancak, bu nüfus profilinin sportif faaliyetlere yansımaları sayısal oranlama ile paralellik göstermiyor, bir anlamda Türk nüfus, diğer azınlık sayılabilecek kitleye göre bu alanda kendini gösterecek olanaklara sahip olamıyor, kendini ancak bireysel etkinliklerle ifade edebiliyordu. Uzaktan uzağa "işgal" in ayak seslerinin duyulmaya başladığı, 1. Dünya Savaşı'nın sona erdiği

Bir yüzyılı aşan ömrüyle İzmir'in en eski futbol kulüplerinden olan Altay'ın sevdalılarının en çok övündükleri unsurların başında, takımlarının tarihinin sadece zamana yayılan geçmişi değil, aynı zamanda içeriğinde barındırdığı değerleridir. Bu değerlerin en başında geleni ise kendilerini "Biz Milli Mücadele'nin, Kurtuluş Savaşı'nın takımı olan Büyük Altay'ın çocukları, torunları, mirasçılarıyız" diye tanımlamalarıdır. Emperyal güçlerin işgalinde düşmana ilk kurşunun atıldığı ve kurtuluş savaşının tamamlandığı

kent olmanın tarihsel onurunu yaşayan İzmir; o dönemde kentin dinamiklerinde önemli bir yer tutan bir spor kulübünü de bünyesinde barındırıyordu. İşgalden beş yıl önce kurulan Altay kulübünün kurucuları arasında, sonradan milli mücadeleye katılacak pek çok üye bulunmaktaydı. Bunların arasında, adını genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş tarihine altın harflerle yazdıracak olan Mustafa Necati (Uğural) Bey de bulunmaktaydı. Mustafa Kemal Atatürk'ün, ölümünü öğrendiğinde ardından ağladığı nadir kişilerden olan bu kahramanın yaşam hikayesine bir göz atalım...

bu süreçte, Mustafa Necati Bey bir yandan karakterinin en önemli özelliklerinden olan örgütçü yapısı, diğer yandan sahip olduğu milliyetçi değerler ile İzmir sporunda yeni bir yapının oluşması için etkin çalışmalar yapmıştır. 1914 yılında kurulan Altay Spor Kulübü'nün, Türk Ocağı'nda birlikte çalışmalarda bulunduğu Hüseyin Vasıf Bey ile birlikte ilk kurucu üyelerinden biri olmuştur. Kuruluşunun ardından Altay Kulübü, gerek kentteki Türk gençlerinin doğal tercihi, gerekse gazete ilanları ile yapılan duyurular ile yeni bir buluşma ve çekim merkezi olmuştur. Bunu takip eden zaman içinde sadece futbolda değil, voleybol, bisiklet, güreş, boks gibi branşlarda da kazanılan başarılar, o günlerde Türk ahalinin nezdinde gurur ve neşe kaynağı olmuştur.

BAĞIMSIZLIK AŞKI

13 Mayıs 1919 tarihinde, körfezde İngiliz donanmasının görünmesiyle artık İzmir'in işgal edileceği anlaşılmıştı. Hemen ardından Mustafa Necati Bey aynı zamanda Altay'ın birlikte kurucu üyelerinden olduğu arkadaşları Vasıf Çınar Bey, Moralzade Halit Bey, Fethi Bey gibi isimlerle yaptığı bir dizi toplantının ardından kent halkını hazırladıkları bir bildiri ile bilgilendirmişler, aynı zamanda da 14 Mayıs 1919'da bugünün eski Bahribaba Parkı olarak bilinen Maşatlık mevkiinde düzenledikleri mitingle de halkı işgale karşı direnişe çağırılmışlardır. Buradaki en coşkulu konuşmayı sonradan 'alamet-i farikası' olacak başındaki kalpağıyla Mustafa Necati Bey yapmıştır.

BÜYÜK BİR EVLAT

İşgalin ardından Balıkesir'e geçen Mustafa Necati gerek burada yazdığı direnişi destekleyen yazılar gerekse Ege'nin Soma, Akhisar, Bergama

bölgelerinde katıldığı çatışmalarda süngüsü ve kalbindeki milli mücadele inancıyla savaşmıştır. 1920'de kurulan TBMM'de önce Saruhan ardından İzmir milletvekili olarak yer alan genç Mustafa Necati, Mustafa Kemal'in en yakınında ve en güvendiği vekillerden biriydi. Sırasıyla "Bayındırlık ve İskan", "Adalet" ve "Maarif (Milli Eğitim) Bakanlığı" görevlerinde bulunarak Cumhuriyetin kuruluş döneminde kalıcı katkılar sağlamış, özellikle "Maarif Bakanlığı" görevinde gerçekleştirdikleri ile modern Türkiye'nin oluşumunda her zaman saygıyla anılacak katkılarda bulunmuştur. Maarif teşkilatını bakanlığın yetkisine alışı, ilkokullarda toplu eğitimin başlaması, ortaöğretimin parasız hale getirilmesi, köy muallim mekteplerinin ve millet mekteplerinin açılması ve elbette harf devrimi, onun bakanlığı döneminde gerçekleşen yenilikler arasında en başta gelenlerdendir. Mustafa Necati Bey, Atatürk'ün çok önem verdiği eğitim devrimini gerçekleştirmek için geceli gündüzlü çalışırken ihmal ettiği karın ağrısının, apandisite bağlı karın zarı iltihabı şeklinde tezahür etmesi sonucu, tarihin kötü bir cilvesiyle çok emek verdiği

millet mekteplerinin açıldığı 1 Ocak 1929 tarihinde henüz 35 yaşında vefat etti. Atatürk bu vefat haberini aldığı anda çok ama çok üzüldü, ağzından çıkan cümle, "Ne Büyük Evlattı" oldu, ağladığı çok nadir görülmüştü ama bu olay karşısında hıçkırığa hıçkırığa ağladı.

MİRASI

Sadece 35 yıl süren bir hayata bu kadar önemli ve unutulmaz faaliyetler sığdıran, milliyetçi, devrimci, örgütçü Mustafa Necati Bey'in Ankara'da yaşadığı anı evinin isminin son aylarda değiştirilerek farklı bir müzeye dönüştürülme istenmesi, onun Türkiye'ye yaptığı hizmetler karşısında, en hafifinden, bir kadirbilmezlik olarak değerlendirilebilir. Bağımsız, laik, özgürlükçü, devrimci idealleri ile milli mücadelenin, adı hak ettiği ölçüde anılmayan kahramanlarından Mustafa Necati Bey'in anısı en başta İzmirli hemşerilerince her zaman yaşatılacaktır. Ve bizler her zaman bilecek ve gururla söyleyeceğiz ki aynı zamanda, O bir Altay'lı...

Mustafa Necati

Futbol Sevdasının Anayurdu Alsancak Stadı

*“Alsancak Stadı” denildiğinde...
“Futbol mabedi” oluşu düşer
dilinizden...
Bir kentin futbol tarihi orada
yazılmıştır...
Sevinçleri ve hüznüleri onun
tribünlerinden yayılmıştır...
Avrupa’da başarılı sonuçların
kapısı Alsancak’ta aralanmıştır...
Türk futbol tarihinin unutulmaz
yıldızları, onun kömür tozu
zemininden çıkmış; futbol efsaneleri
olmuşlardır...
Dile kolay, yerelde 100 yılı aşkın
bir geçmiş...
Türk futbol tarihinde ise liglerin
kuruluşu ile 56 yıllık bir iz
düşümü...
Tarihe kazınan başarılar ve
hüznüleri çıkarmış bir spor alanı...
İzmir futbol belleğinin tutulduğu
yer...
Alsancak Stadı...*

Saat Kulesi önünden, Tepecik’ten, Eşrefpaşa’dan, Üçkuyular’dan “maça, maça, maça” diye kalkan taksi-dolmuşların...
Karşıyaka’dan bayraklarla donanmış coşkulu taraftarı yüklenmiş körfez vapurlarının ve trenlerin son durağı Alsancak...
Maç günleri önü tükürük köftecileri, sucuk-ekmekçileri, gevrek ve kumrucuları, çekirdekçileri ve içecek satıcıları ile bir panayır yerini andıran stat bugün yaşları 60-70 arası olanların unutulmaz anılarında önceliklidir...
Düşünebiliyor musunuz!...
Takımlarıyla özdeşleşmiş ve soyadı olarak almış Vahap Özaltay ve Sait Altınordu var sahada koşarak gitmeyecek misiniz?
Futbolun “Ordinaryüsü” Lefter gelmiş; izlemeyecek misiniz?
Kral Metin çıktığı kente konuk olmuş; selamlayıp alkışlamayacak mısınız?
“Sinyör” Can Bartu önünüzden geçiyor sevginizi ve sevincinizi

göstermeyecek misiniz?
“Yavru” Ayhan “Alsancaklı” olarak tribünleri selamlıyor; “hoşgeldin” demeyecek misiniz?
İşte orada, Bayrak Dinsel, Doğan Akı, Tarık Gencay, Seyfi Talay, Baba Kazım...
Koca Kaptan Gürsel, arkasında kaleci Ali, İngiliz Nevzat, Buldozer Fevzi, Bombacı Halil, B.Mehmet, K.Mehmet ve diğerleri...
Selamlamayacak mısınız?
Kapalı gişe unutulmaz maçların tarihinin yazıldığı yerdir Alsancak Stadı...

Bizim için futbol sevdasının anayurdudur Alsancak Stadı...

Gazeteci yazar Okan Yüksel der ki:
“Alsancak Stadı sevinçleri ve hüznüleriyle İzmir futbolunun mabeditir. Spor sevgisi, spor dostluğu, meşin yuvarlak ardında orada yeşermiştir. Spor etiği, spor

sevdası futbol olarak orada yer etmiştir. En acılı maçlar bitiminde bile futbolcular, seyirciler o stattan kol kola çıkmışlardır. Yenen de yenilen de sporun faziletini orada sunmuştur. Futbolun tarihi orada yaşanmış, bugünlere oradan taşınmıştır.” Eski futbolcu, bugünün futbol yorumcusu Bülent Buda’ya “Alsancak Stadi” diye sorunca, “bir sığınak, korunaktı” der ve bir tutkuyu anlatır size: “Adımlarımın yorgun düşmediği bir uzaklık. Bayrak Dinsel-Tarik Gencay-Mustafa Orçunos izleyerek tutulduğum oyun. Zımparayı andıran kömür tozlu zemininde ilk adımlarım... Liseler arası maçlar... Karşımda Ayhan Elmastaşoğlu-Nevzat Güzelırmak. Maçları yan hakemsiz yöneten spor dünyasının anıt ismi Ali Barçın... Profesyonel 12 yıl... Metin Oktay’ın karşısında paralyze olduğum ilk maç günü... Alsancak Stadi bir sığınak bir korunak; benzersiz bir okul yaşamlarını sevinçle, coşkuyla, tutkuyla paylaştığımız evimizdi.”

İlklerin yaşandığı spor alanıdır Alsancak Stadi...

1959’da kurulan Türkiye 1. Ligi’nin ilk maçı İzmirspor-Beykoz arasında burada oynanmıştır... Ve ligin ilk golünü maçın 11. dakikasında İzmirsporlu Özcan Altuğ atmıştır. 23 Mayıs 1976’da Göztepe-Trabzonspor karşılaşması 0-0 biterken, Trabzonspor şampiyonluğunu ilan etti. Böylece “Anadolu’nun ilk şampiyonu” da Alsancak’tan çıktı. Türkiye’nin üç büyüklerinin Avrupa’da ilk turdan öte geçemedikleri 1960’lı yılların ikinci yarısında... Bir ivme ile çıkan Göztepe, Avrupa Fuar Şehirleri Kupası maçlarında O. Marseille, AS Roma, Benfica, Cardiff City, Voyvodino, Gornik gibi takımları Alsancak’ta ağırladı... Çeyrek finale çıkan ilk Türk takımı olan sarı-kırmızılıların Adnan Süvari önderliğinde, Atletico Madrid’i yenerek zafere ulaşması unutulur mu hiç?

O müthiş ortamda sevinç ve coşku Alsancak’tan İzmir’e yayılıyordu... Altay’ın kısa süreli de olsa Avrupa mücadeleleri de anılar dizininde yer alır... Altay, Altınordu, Bucaspor, Karşıyaka, İzmirspor ve Yeşilova’ya bir yuvaydı... Bizim de 55 yıllık tribünlerini eskittiğimiz, merdivenlerinden kimi gün üzgün ve hüzünle, kimi gün sevinçle inip-çıkığımız futbol mabedi Alsancak Stadi...

İzmir’de futbol denilince bir simgedir... Kimse alınganlık gösterip, saygısızlık olarak nitelemesin; adını bu satırlara sığdıramayacağımız yüzlerce futbol ustası gelip geçti o okuldan ve hepsi takımlarının yıldızıydı...

Tarih 2015’i gösterdiğinde... “Alsancak Stadi yıkılıyor... Alsancak’a ilk kazma...” haberlerini okuduğumuzda... Bizim için de futbol izlencesinin bir sonu oldu sanki... Çünkü, siyasal tercihler sonucu bir kent futbol simgesinin yerinde AVM’lerin yapılacağı söylencesi yayılmıştı... Ne var ki İzmir direndi... Taraftar gruplarıyla, kulüpleriyle, sivil toplum örgütleriyle ve yerel yönetimleriyle baş kaldırıp stadını geri istedi... Sonuçta bugünlere gelindi...

Tarihi stadın yerinde yenisi yükseldi... Duraksamalar, gecikmeli de olsa bir yapı çıkardı ortaya... Günümüze özgü yapısıyla yeni Alsancak Stadi umarız bir görevi de üstlenir... Ve okulda, sporun birleştirici yönünü öne çıkaran çalışmalarla, spor etiğini, sevdasını, faziletini geliştirecek sporcular yetişir... Açılışını gördüğümüzde... Yenilenen Alsancak Stadi’nda futbol adına yeni bir tarih yazılacağına olan inancımız da pekişecek!...

1929
Alsancak Stadi
Tribünleri

Hüsnü TEKEŞİN

Karşıyaka Spor Kulübü Tarih Kurulu Üyesi
DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
Doktora Öğrencisi

İzmir'in iki spor kulübü Altay ve Karşıyaka'nın dostluğu 100 yılı geride bıraktı. Kuvayimilliyeye sürecinde beraber büyüyen iki kulüp, birbirlerine dayanışmalarıyla bağlandılar. Ve o bağa nice değer ile yeni ilmekler atıldı.

Altay KAF SIN KAF Dostluğu

Altay Kaptanı Hamit Bey (solda) Karşıyaka Kaptanı Vahit Bey

Eski alfabe'deki kısaltması Kaf Sin Kaf olan Karşıyaka Spor Kulübü ile Altay'ın dostlukları da ezeli rekabetleri de çok eskiye dayanıyor. Osmanlı Devleti'nin son yıllarında, Türkiye'de ilk defa futbolun oynandığı yer olan Aydın Vilayeti'nin merkezi İzmir'de kurulmuş olan Karşıyaka ile Altay, yabancıların hâkim olduğu spor sahalarında Türkleri ilk defa resmi

spor kulüpleri olarak temsil etmişlerdi. 1912 yılında kurulan İzmir'in ilk resmi Türk spor kulübü Kaf Sin Kaf'ın yalnızlığı 1914 yılında Altay'ın kurulmasıyla bitmişti. Artık İzmir ikinci Türk kulübüne de kavuşmuştu. İki kulüp yaptıkları maçlarla spor sahalarında Ay-Yıldız'ı büyük bir başarı ile göğüslerinde taşımışlardı. KSK'nin Kurucu Başkanı ve ilk futbolcularından Kadızade Zühtü

Işıl Bey hatıralarında bu dönemi şu şekilde anlatmıştı:

"...Birinci Dünya Savaşı'nın başında, İzmir'de Altay kulübünün de kurulması, futbol hareketlerini birdenbire canlandırırverdi. Artık kardeşçe bir rekabet başlamış ve çalışmalarımız büsbütün hızlanmıştı. Ve gerek Karşıyaka'nın Omiros Çayırı'nda, gerek İzmir Talabe Çayırı'nda, 'yeşil kırmızı' ve siyah beyaz' formaları tertemiz takımların muntazam maçlar yaptıkları görülüyordu. Üstelik de Altay'ı İzmir'de 'Türk Ocağı', bizi ise Müdafaa-i Milliye Cemiyeti" himayelerine almışlardı. Artık zeytin kavuğundan kurtulmuş, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nin, Soğukkuyu Caddesi'ndeki 'İttihat ve Terakki' Kulübü binasında bize ayırttığı odaya yerleşmiştik."

GÜÇBİRLİĞİ

Kurulduğu dönemki adıyla Karşıyaka Mübarese-i Bedeniye Kulübü (KSK) ile Altay Spor Kulübü futbol dışında da pek çok spor dalında İzmirli Türkleri spor sahalarında temsil etmişlerdi. Bu bağlamda, 1914 tarihinde Midilli Kulübü'nün de yer aldığı bir organizasyonda 100 metre koşu yarışmasına bu iki kulübümüz de sporcu vererek yerlerini almışlardı. Kaf Sin Kaf ve Altay, spor müsabakalarında ayrı ayrı mücadele verdikleri gibi kimi zaman da güçlerini birleştirerek birbirlerine destek olup muhtelit/karma takımlar da oluşturmuşlardı. Yeşil-kırmızı/ siyah-beyaz dayanışması ile gerek Osmanlı döneminde gerekse Cumhuriyet devrinde genelde yabancı takımlarla bazen İstanbul, Ankara vs. şehir takımları ya da muhtelit takımlarıyla ve bazen de İzmir ve Ege Bölgesi'nin yerli takımlarıyla kıyasıya yarışmışlardı. 27 Ocak 1915'te KSK'nin de oyuncu verdiği İttihat ve Terakki ile Şark mektepleri öğrencileri yanı sıra birçok Müslim ve gayrimüslim halkın birlikte izledikleri maçta Altay, Bornova Rum Takımı'nı

on kişi oldukları halde 2-0 yenmişti. Bu maçta KSK Kurucu Başkanı Kadızade Zühtü Bey ve onun ağabeyi K.S.K. kurucularından ve KSK'nin 1 numaralı üyesi Kadızade Raşid Bey ve KSK'li Kemal Bey, Altay forması giyerek terlerini akıtmışlar ve Altay'ın galibiyetine destek vermişlerdi. 12 Şubat 1915'te Punta'daki idman sahasında Karşıyaka ve Altay muhtelit takımı ile İzmir'in en kuvvetli okul takımlarından biri olan İzmir Sultânîsi takımı maç oynamışlar ve maç beraberlikle bitmişti.

STADYUMDAN CEPHEYE

“Kaf Kaf Kaf Sin Sin Sin Kaf Sin Kaf Sin Kaf” tezahüratının yaratıcısı olan Kaf Sin Kaf'lı Cemal Ahmed (Umar) Bey'in ifadesiyle Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ile “...askerlik futbol oynayanlara da sirayet edince, ortada ne Sultânî ne İttihat ve Terakki ve ne de Karşıyaka ve Altay...” kalmıştı. Zühtü Bey bu sıkıntılı dönemi ve kendisi gibi Türk sporcularının vatan sevgisi ile cephelere gidişlerini ise şu şekilde anlatıyordu: “Ne çare ki Birinci Cihan Harbi'nin ateşi nihayet bizi de sarmış ve gençlerimizin askerlik çağında olanlarına meşin topun peşinde koşmayı bırakıp silaha sarılarak cephelere koşmak düşmüştü. Artık hepimiz, meşin toplara veda etmiş, tunç toplara sarılmıştık...” Mütareke ile birlikte faaliyetlere başlansa da 15 Mayıs 1919'da İzmir'in işgali dolayısıyla tekrar ara verilmiş, Yunan işgal devrinde İzmir'de, Türkleri, İdman Yurdu ve kurucularının çoğu Milli Mücadele saflarında yerlerini almış olmalarından dolayı çoğu oyuncusundan mahrum Karşıyaka temsil etmişti.

9 EYLÜL İLE YENİDEN

Tam anlamıyla faaliyetlerin tekrar başlaması ise 9 Eylül 1922'de İzmir'in Kurtuluşu'nun hemen sonrasında olmuştur. 9 Eylül her anlamda

yeniden başlangıcın tarihi olacaktı. Cemal Ahmed Bey, İzmir'in düşman işgalinden kurtarılmasından sonra ilk olarak İzmir'de canlandırılan kulübün Karşıyaka olduğunu belirtmiş ve ardından da “Paniyoniyoyi kulübünün terk ettiği şimdiki Alsancak Stadyumu'nda futbol faaliyetini kuran eski Altaylılar da toplanıp, Altay'ı ihya etmeye karar verdiler. Vaziyet yine az çok Karşıyaka-Altay rekabetiyle sivrilecekti” demişti.

SPOR BAYRAMI

Yunan işgalinin sona erdiği ilk 9 Eylül'de yani 1923'te Karşıyaka Gençlerbirliği'nin (KSK'nin) düzenlediği spor bayramı ise unutulmazdı ve “Milli Bayram”ın önemli bir parçasıydı. Bu özel ve güzel günde İzmir milletvekilleri ve devletin ileri gelenleri İzmir'in Türk sporcularını yalnız bırakmamışlardı. Türkiye Büyük Millet Meclisi adına gelen milletvekili heyetinde Saruhan ve İzmir milletvekilleri Vasıf ve Celal Beyler de hazır bulunmuşlardı. Bunun dışında önemli devlet büyükleri de törendeydi: Vali Aziz Bey, İzzettin, Fahrettin ve Mürsel paşalar... KSK'nin organize ettiği spor bayramında atletizm, voleybol ve futbol müsabakaları gerçekleştirilmişti. Altay, KSK ile yapılan futbol maçını 2-0 kazanmış ve kupanın sahibi olmuştu. KSK'nin bu anlamlı spor şenliği tarihe bir gurur nişanesi olarak kaydedilmişti.

KSK ilk şampiyonluğuna Altay'ı 1-0 geçtiği ve ardından finalde Altınordu'yu yenerek şampiyon olduğu 1925-1926 sezonunda ulaşmıştı. Altay İdman Yurdu, KSK'nin şampiyonluğunu ilk tebrik eden dost kulüplerdendi. Altaylılar bir tebrik telgrafı göndermişler ve buna karşılık da “Karşıyaka Spor Kulübü tarafından da ihtirâm-kârâne” (saygı gösteren) bir teşekkür telgrafı Altay idaresine çekilmişti. Bu samimiyet 11 Nisan 1926 tarihli Hizmet gazetesinde “Altay-Karşıyaka Samimiyeti” adını taşıyan haberle basına yansımıştı.

SONSUZA DEK

Altay-KSK dostluğu her dönem sürmüştü. 30 Ekim 1939'da Karşıyaka Stadyumu tesislerinin resmi açılışında Altay, KSK'yi yine yalnız bırakmamış ve bu açılışta bir maç ile güreş müsabakaları gerçekleşmişti. Sonuç olarak; 1912'de kurulan Kaf Sin Kaf'ın İzmir'in ilk resmi Türk Spor Kulübü olması ve 1914'de kurulan Altay'ın İzmir'in ikinci Türk Spor Kulübü olması tarihi bir değer taşımaktadır. Türkiye'nin ve İzmir'in en köklü ve eski kulüplerinden olan KSK ve Altay tarihsel ve ulusal bağlarla, kimi zaman acılar, hüznler, kimi zaman mutluluklar, sevinçlerle birbirine bağlıdır. Ebedi dost ve ezeli rakip olan KSK ve Altay, aynı zamanda Kuvayimilliyе'nin, Atatürk'ün kulüpleridir. İzmir'in en eski ve önemli derbileri arasında yer alan Kaf Sin Kaf-Altay rekabetinin ve dostluğunun sonsuza dek sürmesi ümidiyle...

Bulgar Şampiyonu Levski ile Altay-Karşıyaka Karması

Kökenleri Urfa Siverek'e uzanan dört kardeş. Dördü de İzmir sevdalısı. İzmir'in tarihi yapılarının ayağa kalkması için uğraş veren İpek Kardeşler, Basmane'deki yıkılmaya yüz tutmuş tarihi binaları alıyor, restore ettiriyor ve şehir hayatına yeniden katıyor.

Örnek İzmirliler...

Siverekli dört kardeş; Enis, Edip, Ercan ve Erkan İpek; tüm tutkuları İzmir'in eski yerleşim alanı Basmane... Günümüzde enkaza dönüşmüş, yazgılarını moda olduğu biçimde açık hava otoparkı olmaya bağlamış tarihi binaları, özüne uygun restore etme sevdalısı dört savaşçı. Dört kardeşten birisi olan, aynı zamanda Basmane Hurşidiye Mahalle Muhtarlığı da yapan Enis İpek, "Tarihi binaları projelendirip Anıtlar Kurulu'ndan izin almak, malzemede özgün kalmaya çalışmak yıpratıcı ve bir o kadar da pahalı bir iş. Ama biz bunu tutkuyla yapıyor, üstesinden geliyoruz" diyerek ekliyor: "Görev bildiğimiz bu uğraşların, İzmirliyim diyen herkese örnek olmasını istiyoruz!"

MİSYON SAHİBİ AİLE

İpek kardeşler bu çabaları içersinde en son Mezarlıkbaşı Çokkathlı Otoparkı ile Agora Ören Yeri karşısında bulunan, gerçekten enkaz yığını durumundaki eski Yahudihane'yi de restore ettirerek ayağa kaldırdılar. Binayı sahibinden satın aldıklarında burasının Yahudihane olduğunu bilmediklerini söylüyor Enis İpek, nasıl öğrendiklerini hikâye tadında şöyle anlatıyor:

“Binayı yetkin mühendis ve ustalarla projelendirdik, gerekli izinleri aldık ve onarımı bitirdik. Bir gün kardeşlerimle binanın Anafartalar Caddesi'ne bakan zemin katında oturmuş çay içiyorduk. Yaşlıca bir bey selam vererek yanımıza geldi, soluklanması için yer gösterip çay söyledik. ‘Vaktiyle’, dedi ‘Yako Usta boyoz yapar satardı, fırını burası’. İlk cümlesinden itibaren kendisini ilgiyle dinliyoruz. Yaşlı amcanın bu ilk cümlesini izleyen ikinci cümlesi gözlerimizin faltaşı gibi açılmasına neden oldu. ‘Üst katı da Yahudihane’ydi buranın. Yoksul Yahudi aileleri üst katta yaşarlardı’. Amcadan biraz daha anı dinledik ve ertesi gün ben sabahın erkeninde tapunun kapısına dayandım. Memur önce biraz güçlük çıkardıysa da müdür, “Kardeşim, adam mülkün sahibi, niye tapu kayıtlarını kendisine göstermiyorsun”, deyince sayfalar açıldı. Evet, bize, burasının vaktiyle fırın ve Yahudihane olduğunu söyleyen yaşlı amcanın dedikleri doğruduydu, tapu defterine binanın evsafı elyazılı olarak yazılmıştı. Hemen sayfaların

kopyalarını alıp kardeşlerime geldim ve olayı müjdeli haber olarak kendilerine aktardım. Kemeraltı bağlantılı İkiçeşmelik’i geçtikten sonra Basmane Garı ile Altınpark’a bağlanan bu Anafartalar Caddesi’nin canlandırılmasına dönük projelerin gündemde olmasına çok sevindiklerini söylüyor Enis İpek, “O zaman bizim de burasını yıllar önceki gibi değerlendirmemiz gerekiyor; yani alt katında boyoz üretimi, üst katın otel olarak kullanılmasını hedef olarak koyduk önümüze” diyor.

AVRAM USTA’NIN FIRINI

Binanın zemin katının ilk boyoz fırını olmasının ayrı bir tarihsel değer olduğunu söylüyor Enis İpek ve ekliyor:

“Fırının adı Lale Fırını. Burada ilk Avram Usta, ardından Hayim Usta, onun da ardından Yako Usta boyoz pişirmişler. Tapu kayıtlarından, binanın Yako Usta’nın kızı Sultane ve Hayim Usta adına kayıtlı olduğunu okuyoruz. Üst kattaki odaların da yoksul Yahudi ailelerinin yaşadıkları bilgisini, dolayısıyla burasının, Mezarlıkbaşı ve çevresine özgü Yahudihaneler’den birisi olduğunu yine kayıtlara dayalı görüyoruz. Biz binayı satın aldığımızda gerçekten enkazdı. Özgünlüğünü yeniden elde etme adına sıvasından yivli çivisine, demir işçiliğinden ahşabına tümüyle özen gösterdik. Mimar ve ustalarımız da konunun uzmanı olunca işin içinden dört yılda alınımızın akıyla çıktık. Çok mutluyuz”.

İZMİR EVİ

Enis İpek, Basmane’de tüm yapım giderlerini üstlenerek kurtardıkları ilk binanın bir İzmir Evi olduğunun bilgisini veriyor. Binayı kurtarmaları ardından bir süre Hurşidiye Mahalle Muhtarlığı binası olarak kullandığını aktararak, “Ardından

mekanın cazibesi hostel olarak değerlendirmemize neden oldu ve 16 odalı turistik bir hosteli hizmete açtı. 945 Sokak, 41 numaradaki binamız yaklaşık üç yıldır özellikle yabancı turistlere konaklama hizmeti veriyor. Binanın mimarisi kadar limon ağaçlı, badem taşı döşemeli avlusu ayrı bir cazibe yaratıyor. Mekanın önde gelen diğer bir özelliği ise sessizliği” diyor.

FRANSIZ EVİ

Yine Basmane sınırları içerisindeki 1309 Sokak 6 Numaralı evi de aynı anlayışa dayalı olarak ayağa kaldırdıklarını söyleyen Enis İpek, “Bu üçüncü restorasyon projemiz oldu. Burası döneminde bir köşkmüş ve içinde kardeş iki Fransız komutan yaşamış. Binanın yüksek tavanı, ahşap işlemlerin öne çıktığı, iç merdivenleri ile gömme dolapları ve bronz başlıklı tirabzanları sanat eseri gibi ilgi çeken zanaat işleri. Yine ağaçlı avlusundaki Türk Hamamı’nın varlığı ise yapıya ayrı değer katıyor. Bu binanın da kültürel amaçlı değerlendirilebileceğini düşünüyoruz” yönünde görüş belirtiyor.

TURİSTİK ALAN

Enis İpek, yapımları biten üç binanın dışında yakın tarihte yine Basmane’de birbirine bitişik iki eski İzmir evini satın aldıklarını, burayı da kısa sürede ayağa kaldırmayı hedeflediklerini söyleyerek şunların altını çiziyor: “Bizler aslen Urfa Siverekliyiz. Ben 20 yılı aşkın süredir Basmane Hurşidiye Mahallesi Muhtarlığı görevindeyim. Aynı zamanda İzmir Otelciler Odası Yönetim Kurulu Üyeliği ve Siverek Dernek Başkanlığı da yapıyorum. Kamu birimleri ve özel kuruluşlar, kişiler bizim heyecanımızı duyar, el ele verirlerse bugünlerde dillerden düşmeyen Kadifekale-Kemeraltı-Basmane-Agora Ören Yeri Turistik Alanı kısa sürede hayata geçirilir”.

Saz eşliğinde ve doğaçlama biçimde halkın destanlarının aktarıldığı aşıklık geleneği, şehrimizde İzmir Halk Aşıkları Derneği'nce sürdürülüyor. Dernek üyeleri, geleneği Ege Bölgesi'ne yaymak için uğraş veriyor.

Ozan, Aşık Oldu

Dile gelip akıyorlar. Çok uzun yıllar öncesinden geliyorlar. Nineleri ya da dedelerinden dinlediler. Nineleri ve dedeleri de kendi zamanlarının öncesindeki kuşaklardan öğrenmişti bu halk hikayelerini. Zamanın dipsiz kuyusundan gelen bu yankı günümüzde de sürsün diye uğraş veriyorlar. Bir yandan şimdiki kuşakların, Anadolu'nun tarih içerisindeki serüvenine türküler aracılığıyla tanık olmaları için uğraşıyorlar öte yandan da sazın teline söz olup akıyorlar. Aşık o sözü edilenler! Halkına ve Hak'a aşık olanlar... Ozan onlar! Destanları yaratan ve imgelerde yaşatanlar... Kemeraltı'nın hemen arka bölümünde bir dernek var. İzmir Halk Aşıkları Derneği. Müdavimleri yoğun olarak, Anadolu'nun çeşitli yerleşimlerinden İzmir'e gelip yerleşenler. 30 yıldır kapısını aralıksız biçimde açan bir dernek burası. Saza, türküye ve gönüldaşlığa düşkün olanların uğrak yeri. Hislerini türküler aracılığıyla bazen metinlere bağlı kalarak bazen de doğaçlama dile getirenlerin adresi... Dernek merkezinde gerçekleştirdikleri buluşmalarıyla hem dayanışma duygularını diri tutuyorlar hem de aralarına yeni katılan saz ve türkü dostlarıyla pekişiyorlar. Bazen öğrenciler geliyor yanlarına ve gençlere bir iki nota, bir iki kelam öğretmenin mutluluğunu yaşıyorlar. İzmir Halk Aşıkları Derneği üyeleri ve gönüllülerinin bir istemi var ki, o da aşıklık geleneğinin Ege yöresinin

bütününe yayılmasına dair. İzmir ve Ege Bölgesi'nde doğaçlama saz çalıp, destan anlatma uygulamasının az olduğuna vurgu yapan dernek üyeleri, bu durumu yaygınlaştırmak için çeşitli dönemler kitle önünde atışmalarda bulduklarını bunun da fazlasıyla ilgi gördüğünün altını çiziyorlar.

MEDDAH OLDU AŞIK

Ozanlık geleneği Sivas yöresinden gelirken aşıklık ise Erzurum ve Kars yöresine ait. Aslında her iki geleneğin de kökü Azerbaycan ve İran'a dayanıyor. Anadolu'ya bu coğrafyalardan giriş yapıyor. Ozan, önceden yazdığı türküyü seslendiriyor. Aşık ise türküyü doğaçlama biçiminde okuyor. Her ikisi de hislerini, saz eşliğinde dile getiriyor. Ancak süreç içerisinde aşık ve ozan ayrımı ortadan kalkıyor. Artık tek bir tanım ile o da aşıklık ile adlandırılıyorlar.

Özellikle doğu illerinde aşıklara çok önem verilip, ilgi gösterildiği aktarılıyor. Radyonun, TV'nin olmadığı yıllarda, meddahların köy kahvehanesinde, ahaliye halk hikayeleri anlattığının altı çiziliyor. Meddahların yerine aşıkların geçtiği ve bunların ellerindeki sazla, her gece köy kahvehanesinde toplananlara anlatı sunduklarına vurgu yapılıyor. Destanlar, ağıtlar ve güzellmelerin yanına bir de halkın sıkıntıları eklenir anlatılanların arasına. TRT Radyo'sundaki, "Arkası Yarın" programına benzetiliyor bu anlatma süreci, şimdilerde. Aşığın bir konuyu gündemine almasıyla, günlerce bu hikayeyi aktardığı ve dinleyenin kulak kesilmekten kendini alamadığı dile getiriliyor. Tüm bunlar İzmir Halk Aşıkları Derneği Başkanı Celal Bulut tarafından aktarılıyor.

30 YILLIK DERNEK

Celal Bulut, kapısı 30 yıldan bu yana açık olan derneğin son 20 yıldır başkanlığını yapıyor. Erzurum'dan İzmir'e göçen bir ailenin ferdi. Eğitim hayatının ardından İzmir'de öğretmenlik yılları ve derken emeklilik hayatı. Ancak yaşamının tüm süreçlerinde, aşıklık geleneğini sürdürüyor. Halk hikayelerinin daha geniş kitlelere ulaşması için yıllar yılı uğraş veriyor. Kemeraltı'nın arka kısmında yer alan üç katlı ahşap ve bir o kadar da güzel yapıda bulunan dernek merkezleri günün hemen her saati hareketli. Özellikle cumartesi günleri bu yoğunluk tepe noktasına ulaşıyor.

Çünkü o gün İzmir genelindeki aşıklar sazlarını kapıp buraya geliyorlar ve başlıyorlar atışmaya. Atışma denildiğine bakmayın, güzel hareketler bunlar!

HAK VE HALK AŞIKLARI

Tek başına saz çalan aşığın halk hikayeleri anlattığını ve bunun 10-15 gün sürebildiğini söyleyen Celal Bulut, iki ve daha fazla sayıda aşığın bir araya geldiğinde ise atıştığına dikkat çekerek şunları söylüyor: "Güzelleme, taşlama, atışma yaparlar. Köroğlu geleneğini sürdürüp kahramanlık türküleri içeren, koçaklama yaparlar. Aşıkların, 'Hak' ve 'Halk' olmak

üzere iki ayrı biçimi vardır. Yunus Emre gibi Mevlana gibi Hak aşıklarından gayrı bir de Aşık Veysel, Köroğlu, Çobanoğlu gibi halkın sorunlarını dillerinden düşürmeyip bunları geniş kesimlere duyuranlar vardı. Her iki gelenek de bugün temsilcileri tarafından uygulanıyor” diyor.

EGE’DE YAYGINLAŞSIN DİYE...

Celal Bulut, Ege Bölgesi’nde aşıklık geleneğinin pek yaygın olmadığını da aktararak, Bu kültürün tanınması ve benimsenmesi için çaba harcıyoruz. Belirli dönemlerde Aşıklar Bayramı düzenliyoruz. Aşıklar ile

birlikte sahne alıp türkülerle dile geliyoruz. Buca Eğitim Fakültesi Edebiyat Bölümü’nde, aşıklık geleneğiyle ilgili ders veriyorum. Farklı üniversitelerden, liselerden öğrenciler dernek merkezimize gelip, aşıklık nedir diye sorular soruyorlar. Hazırladıkları ödevlerine konu oluyoruz. Bunlar bize keyif veriyor. Yaz aylarında kurs açıyoruz. Katılımcı alıyoruz almasına ama saz çalmayı öğrenmek ile aşıklık geleneğine dahil olmak ayrı şeylerdir. İyi bir aşık olabilmek için bir ustanın yanında en az 5 yıl geçirmek gerekir. Çok okumak, bilgili olmak şarttır” yönünde görüş belirtiyor.

Prof. Dr.

Caner KERİMOĞLU

DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal
Bilimler Eğitim Bölümü Türkçe Anabilim Dalı

NEANDERTALLER KONUŞUR MUYDU?

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özellik, bilişsel kapasiteleridir. Dil, bu bilişsel kapasitelerin en önemlilerinden biri, belki de en önemlisidir. Dilin kökeni ve evrimi bilim dünyasının en büyük meraklarından biri. Türkoloji eğitimi almış bir “dilci” olarak bu alana daldığımda, Türkiye’de konuyla ilgili dikkate değer hemen hemen tüm çalışmaların, Türkçeye çeviri yoluyla kazandırılmış yayınlar olduğunu gördüm. Dilin evrimini dünya bilimindeki güncel verileri dikkate alarak inceleyen çalışma sayısının çok sınırlı kalması, ortada dolaşan şeylerin de bilimle ilgisi olmayan rivayetlerden ibaret olması beni daha da hızlandırdı. Türkiye’de dilin evrimini bir araştırma konusu olarak ciddiye alıp bu konuda uzmanlaşan kişi sayısı bir bile değildir dersem abartmış olmam sanırım. Oysa antropolojiden genetiğe pek çok alanın konusu olan dilin evrimi son yıllarda Batı’daki popüler alanlardan birine dönüşmüştür. İnsanı diğer canlılardan ayıran bu özelliğin kökeni ve evrimi konusundaki çalışmaların sayısında bir patlama var. Dilin Kökeni Arayışları yazı dizisine başladığımda amaçlarımdan biri de böyle bir çalışma alanını tanıtmaktı. Sonraki yıllarda Türkiye’deki genç araştırmacıların bu konuya ilgi duyup dünya bilimindeki tartışmalara değerli katkılar yapması, ülkemiz bilimi için de sevindirici bir gelişme olacaktır.

Bu kitapta üç temel konuda okuyucular bilgi sahibi olacaktır: Bugüne kadar fosil kayıtları ele geçen insan türlerinin özellikleri, insan türleri içinde Neandertallerle ilgili özellikler (yaşadıkları coğrafyalar,

biyolojik özellikleri, kültürleri vb.) ve son olarak da Neandertallerin diliyle ilgili bilim dünyasında bugün yürütülen çalışmalar.

Kitabın arka kapak yazısında da yer alan şu bölüm biz insanların bugünkü “yalnızlığını” özetler: “İnsan, teknik adıyla Homo Sapiens, yalnız bir türdür. Kuş, balık gibi türler ile karşılaştırıldığında bu yalnızlık iyice belirginleşir. Örneğin kuş dediğimizde şahin, kartal, güvercin gibi adlarını bir çırpıda saymakta zorlanacağımız bir tür çeşitliliğini de ifade etmiş oluruz. Ama insan biriciktir. Aslında insanın bu yalnız hâli yenidir. Onlarca türdeşinin arasından bugüne sadece Sapiens ulaşabilse de çok değil, 25-30 bin yıl önceye gitsek bir başka insan türüyle daha karşılaşacaktık: Neandertal. Sapiens’in uzun süre birlikte yaşadığı ve hatta melezeleştiği bir ‘akrabası’.”

Neandertaller, uzun yıllar “zeki olmayan, kaba, gelişimini tamamlamamış” bir tür olarak görüldü. Dil gibi bilişsel bir özelliğe sahip olduklarına pek ihtimal verilmezdi. Ancak son yıllarda tüm bu “sapiens merkezli dedikoduların” pek de doğruyu yansıtmadığı ortaya çıktı. Bu kitapta Neandertallerin genlerini aktarmayı başararak bugün bizimle yaşadığını göreceğiz, belki de

bugün kullandığımız bazı sözcüklerin, sayısı yedi bini aşan dünya dili içinde bazılarının köklerinin Neandertallere kadar gittiğini düşünmeye, tartışmaya başlayacağız.

Son olarak dilin evrimiyle ilgili başka kitap çalışmalarını da yürüttüğümü ifade etmek isterim. Önümüzdeki yıla yetiştirmeye çalıştığım “Chomsky Darwin’e Karşı mı? -Dilin Kökeni ve Evrensel Dilbilgisi Tartışmaları-” adını taşıyan bir kitapla dilin evriminde Darwinci doğal seçilimin payı üzerindeki tartışmaları ele alacağım. 2023 için ise üzerinde uzun yıllardır çalıştığım “Dilin Evrimi / Evrimin Dili” adını taşıyan ve dilin evrimini çok boyutlu olarak ele alan bir başka kitap hazırlıyorum. Bu kitapta Neandertaller dışındaki bulgu ve tartışmalar da yer alacak.

“Neandertaller Konuşuyor muydu?” sorusu aslında büyük bir literatüre sahip ve tek bir kitapla tüm yönleri anlatılacak bir konu da değil. Çalışmam, bu yönde atılmış küçük bir adım ve bu konuyu Türkiye’de ele alan ilk kitap. Sonraki yıllarda bu konuda daha fazla sayıda ve daha derinlikli çalışmalarla karşılaşacağımızı düşünüyorum. Çünkü bilimin en büyük meraklarından biri dil adı verilen “mucizenin” işleyişi ve evrimi. Bilim dünyasından gelecek yeni haberleri bekleyelim.

Konak'ta Yaşam

**ULUSAL
FOTOĞRAF
YARIŞMASI**

SON BAŞVURU :
22 ŞUBAT 2021

ÖDÜLLER

Birincilik: 7.500 TL

İkincilik: 5.000 TL

Üçüncülük: 2.500 TL

Başvurular Konak Belediyesi Web Sitesi ve
Mobil Uygulaması'ndan yapılacaktır.

Detaylı Bilgi için: www.konak.bel.tr
0232 484 53 00 / 1295

KONAK BELEDİYESİ

Konak Belediyesi Mobil Uygulaması Google Play Store ve APP Store'da.

ÇEK, YAZ, GÖNDER
BİRLİKTE ÇÖZELİM

0533 071 55 65

(whatsapp hemşehri hattı)

BAŞKAN BATUR

SİZİ DİNLİYOR

DİLEK, ÖNERİ VE
İSTEKLERİNİZİ
BEKLİYORUZ

ABDÜL BATUR
MİMAR
KONAK BELEDİYE BAŞKANI

KONAK BELEDİYESİ